

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

V. ÉVFOLYAM.

1890. márczius 25.

III. FÜZET.

TANÍTÓKÉPZÉS.

Felhívás!

Minden egyesület életében eseményszámba megy közgyűléseinek megtartása. Ezen gyűléseken nyer nyilvános kifejezést az egyesületet éltető testületi szellem ereje, az időközben végzett munka értéke; ezeken szabatik meg a köztevékenység által jövőben követendő irány.

Még lényegesebb, mondhatni, elhatározó fontosságú, általános irányt jelölő lesz egyesületünkre az idén tartandó közgyűlésünk. Az állami képző intézeti tanároknak mult évi közgyűlése egyesületünket megalakította, a mely azóta annyira szervezkedett, megerősödött, hogy közgyűléssel léphet a nyilvánosság színe elé. Ez lesz az első alkalom, a melyen meggyőző bizonyosságot tehetnek tanítóképző tanáraink a körükben uralkodó testületi, értelmi és erkölcsi erőről. De kell, hogy emez első gyűlésünk ne csak egyesületünknek nyújtson fényes erkölcsi sikert, hanem tanítóképzésünk történetében is epochális eseménynyé váljék. Kívánatos, hogy az ott hozandó határozatok tanítóképzésünk fejlődésére messze kiható erejűek legyenek.

Hogy ez a kettős cél elérhető legyen, szükséges először, hogy közgyűlésünk a megjelentek nagy számánál fogva impozáns legyen. Midőn közgyűlésünk idejét kitűzzük, semmi más főszempont nem vezérelhet bennünket, mint annak lehetővé tétele, hogy azon mind a fővárosi, mind a vidéki kartársak minél nagyobb számmal megjelenhessenek. Ez a cél lebegett a választmány előtt is, mikor a tanári testületeket felhívta az időre nézve nyilatkozni.

A közgyűlés sikerét pedig annak alapos előkészítése által biztosíthatjuk. Szükséges, hogy egyrészt a tételek minél előbb kitzússenek, másrészt azokat minden egyes tag alaposan tanulmányozza, a tanári testületekben pedig meghányják-vessék. De a teljes siker eléréséhez még ez sem elég, hanem a tanári testületek munkálatai beterjesztetvén, kinyomandók, hogy úgy a szakreferensek, mint minden egyes tag tájékozhassa magát ne csak a saját kollégái, hanem az összes intézetek véleménye, eszméi felől. Csak így fogjuk kikerülhetni a közgyűléseken gyakran előforduló kapacitációkat, az eszmék zürzavarát, az egyes érdekeknek, nézeteknek a közvéleménnyel való merev szembeállítását, a tájékoztatlanságon alapuló ingadozást. Másrészt csak így lesz közgyűlésünk igazán a köztevékenység szülöttje és nyilvánulása; s csak így lehet végre a nézetek teljes megtisztulását, teljes egybeforrását, egymás megértését és szabatosan körvonalozott, gyakorlati kivihetőségre számított határoza-

tokat, a közös felfogás, akarat, szellem ellenállhatatlan erejével bíró enunziációkat hozni.

A kifejtett okoknál fogva, választmányunknak márczius hó 17-én hozott határozata értelmében, tisztelettel kérjük tisztelt tagtársainkat:

1. Hogy a közgyűlés idejére és tételeire vonatkozó javaslataikat legkésőbb *április 12-ig* a titkári hivatalhoz okvetetlen beküldeni sziveskedjenek. Csak így válik lehetővé az április 14-én tartandó választmányi üléseken ezekre nézve véglegesen határozni.

2. A tanári testületek a választmány által már kitűzött tételeket a közzététel után lehetőleg azonnal (a most következő szünnapok alatt van arra idő) tegyék részletes tanulmányozásuk tárgyává, hogy a májusban tartandó választmányi ülésen a beterjesztendő munkálatok feldolgozása és kinyomatása felett intézkedni lehessen.

A közérdeklődés, lelkesedés, az egyesek által teljesített munka minősége és mennyisége fogja egyesületünket azon működés kifejtésére képesíteni, a mely méltó egy ily nevezetes országos testülethez, s azon szerep betöltésére segíteni, a mely reá kulturális életünk előmozdítása terén vár!

Kelt Budapesten, 1890. márczius 22-én.

Péterfy Sándor,
elnök.

Nagy László,
titkár.

A tanítóképző intézetek tantervéről.*

Jelen tanév lefolyásával nemzeti közoktatásügyünk fejlődésmenetében érdekes időponthoz érkezünk: ez befejezése az iskolai évek második decenniumának, mióta az 1868. évi XXXVIII. t.-cz. kimondotta az általános népnevelésnek magasztos elvét. Ez elvnek áldásos hatását immár teljes 20 évnék elmúltával lehetetlen fel nem ismerni, úgy hogy hazánknak minden tanítója, kinek ezeltudatos működése a két évtizednek keretébe, ha csak részlegesen is, beleesik, nyugodt lelkiismerettel mondhatja: haladtunk!

Haladás mutatkozik az oktatásnak minden terén, és így a tanítóképzés terén is, hol első helyen a tanítóképző intézetek számára kiadott min. tantervben lel kifejezést.

Első tantervünk, mely a 68-iki törvény alapján 69-ben adatott ki és az egész tananyagot 30—33-ig terjedő heti óraszám mellett három évfolyamra osztja fel, 1877-ig, vagy helyesebben mondva, — mivel a 77-iki tanterv az előbbnitől épen csak a mennyiségtannál hozzáadott 3 óra többletben különbözött, — 1879-ig, tehát egy évtizeden át volt általános érvényben.

Második tantervünk 1879-ből származik; ámbár a vidéki áll. tanítóképzőkben csak az 1882/83. tanévben lőn alkalmazva, a budai tanítóképzőben már 1879-ben érvényesítettett, s így szintén már 10 évre terjedő élettel bír.

Húsz év alatt két tanterv, melyeknek mindenike 1—1 évtizedre rügő gyakorlattal dicsekedhetik, valóban nem oly sűrű változás, hogy e miatt panaszkodnunk kellene, mint az néhány év előtt még a középiskolai

* Felolvasatott a mult évi közgyűlésen.

gyakori tanterv-változtatások miatt történt, miért halogatás nélkül foglalkozhatunk újonnan a kép. tanterv kérdésével.

Első tantervünk a 3, a második a 4 évfolyamú intézeteké. Utóbbinak előnyei az első felett általánosan ismeretesek, u. i. ugyanazon anyagot több évre osztja föl, az egyes tárgyak óraszámát a lehetőségig kibővíti, a tanítási gyakorlatokban 2 éven részesíti a növendéket és az utolsó évfolyam jelentékeny részét a gyakorlatnak szolgálatába bocsátja. Ezzel azonban nincsen megmondva, hogy jelenlegi tantervünkön is annak igen helyes alapelveinek teljes fentartásával aránylag csekély áldozatok árán lényegében mégis fontos változtatások nem volnának eszközölhetők, hogy e tantervet a kor igényeihez mérten tökéletesebbé ne tehetnők.

Bármely intézetnek tanterve magában foglalja az oktatás végcéljához vezető tananyagot, ennek évfolyamok szerinti felosztását, valamint, hogy utasítást ad a követendő módszer, a tankönyvek és a taneszközök kiválasztására nézve.

A képző intézeti oktatás végcélja lévén általános műveltség mellett és annak alapján a kellő szakképzettséget nyújtani a tanítónövendéknek, először is azon kérdés merül föl, vajjon tantervünk érvényesítése mellett elérhetjük-e az ismeretes kettős célt, avagy elkerülhetlennek és időszerűnek mutatkozik azoknak szigorú elkülönítése úgy, hogy a szakképzés teljes mértékben fölélje helyezettsek az általános képzésnek?

Nem hiszem, hogy valaki a magyar tanító szellemi műveltségének színvonalát alábbszállítani óhajtana, mint a hogy a min. tantervben foglalt tárgyak kijelölik. Mivel azonban a tanítóképzőbe belépő növendéktől nagyobb előkészültséget, mint a mennyit a közép- és polgári iskola 4 alsó osztálya nyújt, nem követelhetünk (mint azt a Magyar Tanítóképző 1888. évi utolsó számaiban részleteztem), nyilvánvaló, hogy az általános képzés betetőzésének a tanítóképzőben kell történnie. És kérдем, hol nyújthatnák eme általános műveltséget is céltudatosabban, tervszerűbben, a szakképzett tanító alapkellékeinek szemmel tartása mellett inkább, mint épen a tanítóképzőben?

Kivánjuk másfelől, hogy a tanítónövendék ismeretei biztosak, alaposak legyenek. Biztos ismereteket csakis az u. a. tárggyal való állandó foglalkozás nyújt; ha már most oly tanítóképzőben, mely tisztán középiskolai osztályokban, — akár 6 osztályban szerzett általános ismeretekre épít. 2—3 éven át nem foglalkozunk a népiskola összes tárgyaival pl. köz. számtan, földrajz, természetrajz stb.; kérдем nem történik-e ez megint az általános műveltség rovására? Megőrizheti-e a növendék a paedagógiai tárgyak elmélete és a gyakorlati tanítás mellett ismereteik biztonságát és azon kiterjedtebb látkört, melylyel a tanítónak a népiskolának különösen felsőbb osztályaiban tanítandó tárgyak felett birnia kell?

A középiskola nincsen tekintettel a tanítóképző céljaira. Ha tehát a középiskolai tárgyakat, a melyekre a népiskolának is szüksége van, a képzőben újból a művelt tanító igényeinek megfelelő szellemben tanítjuk, nem a szakműveltségnek tesziük-e ez által is szolgálatot? Avagy

a magyar nyelv, számtan, történelem tanára nem a szakműveltségnek fekteti-e le alapvető részét, midőn tárgyát a népiskolai elveknek megfelelően kiválogatja és oktatja? A tanítónövendékek paedagógiai képzése jelen tantervünk mellett, mely szerint a paedagógiát, mint tárgyat, csak egy tanár tanítja, nincsen kizárólag egy kézben és igen helyesen részt vesz abban minden tanár, ki a növendéket oktatja.

A kettős célnak együttes követése mellett szól továbbá a tanítóképzés történelme a praecceptorok kitanításától egészen az újabban államilag szervezett tanítóképzésig. Mellette szól a külföld általános gyakorlata, hol a szorosabb értelemben vett tanítóképzést mindenütt az általános ismereteket nyújtó diszciplínák betetőzése előzi meg.

Népoktatási intézeteink egy koncentrikus gyűrűrendszert képeznek, melynek középpontja a népiskolai beszéd- és értelemgyakorlatok; körülötte az első kör kerületéig a népiskola, a második tágabb kör kerületéig a polgáriskola 4 alsó osztályának ismeretanyaga terjeszkedik, míg a harmadik legnagyobb körnek előbbenieket körülövező gyűrűzetét adják a képzőintézet alsóbb évfolyamaiban nyújtott általános ismeretek a középiskolák felsőbb osztályaihoz hasonló terjedelemben és oly mértékben, a mennyire azokra egy művelt tanítónak szüksége van.

A népoktatási intézetek között lévő eme természetes kapcsolatot megszakítani nem lehet feladata törekvéseinknek, s így kimondhatjuk, hogy:

A tanítónövendékek általános kiképzésének betetőzése okszerűen a tanítóképző keretén belül történik.

A tanítóképző intézetnek szakiskolai jellegét számos tárgyai közül a paedagógia adja meg.

A paedagógia mint tudjuk évezredes tapasztalatokon nyugvó sok oldalú emberi ismereteknek foglalatja. Ezeknek tervszerű alkalmazásával a nagykorú nevelő egy irányú behatást gyakorol kiskorú embertársára, hogy utóbbi mint szellemi képességekkel felruházott lényt korszaka műveltségének színvonalán álló embertársai közé felemelkedve, mint szabad ember bizonyos önállósággal felelhessen meg magasabb rendeltetésének.

A paedagógiába, a „művészetek művészeté“-be akarja a tanítóképző növendékét bevezetni. Bevezetni mondom, mivel e téren való teljes kiképzés nem tartozhatik semmiféle falakkal körülzárt tanintézet feladatai közé. A nevelői bölcsesség, a tanítási gyakorlati készség, ügyesség, életrealitás csakis a külső valóságos iskolai élet légkörének lehetnek önképzés által szerzett és megérlelt termései.

Szem előtt tartva most már a paedagógiai tanítás célját, nézzük, mily helyet foglal el a paedagógia tantervünkben? Óráinak száma 15, tehát számszerint a legtöbb órát bírja, azonban számos ágazataihoz képest ez óraszámmal mégis alárendelt szerepet játszik pl. a nyelvtanokkal szemben, melyek 10—10 és a mennyiségtannal szemben, mely 13 óra által van benne képviselve.

Ennél sokkal szerencsésebbnek találok tantervünkben a paedagógiának, mint szaktárgynak fokozatos beillesztését a képzőintézet tárgyai közé. Ez tudvalevőleg az antropológiával kezdődik. Midőn a 15—16 éves ifjú 10 és még több évi iskolabajjárás után a képző intézetbe belép,

mindenről e világon hallott már gyakran igen sokat, csak saját magáról, mint emberről, alig történt előtte említés. A tanítóképző tehát első sorban az antropológia és hygienára, az emberi test érdekes szerkezetére és ennek ápolására tereli a növendék figyelmét. Tantervünk az antropológia előtérbeállításával ébresztő szózat gyanánt juttatja eszébe a tanítói pályára készülő ifjúnak: „ismerd meg tenmagadat“. Hisz épen ez a legnehezebb tudomány, mondják az antropológia ellenzői. Épen ezért nem késedelmezhetnek annak kezdetével a tanítóképző. Tapasztalás szerint az I. osztályú tanítónövendékek feszült figyelemmel hallgatják a test- és egészségtan tanítóját, ki előadását a rendelkezésre álló antropológiai taneszközök felhasználásával a szemléletre tudja alapítani.

Az antropológia tanításával nem késedelmezhetünk a hozzáfűzött egészségtan miatt sem. A testi szervezet ép fentartására tudvalevőleg nem az egészségügyi szabályok elmondásával bírjuk növendékeinket. Ennek módja a nevelés, eszköze a szoktatás. Szoktatáshoz azonban idő kell. Ezért nem maradhat az antropológia az utolsó évfolyamra. Az antropológia tanításával, az önismerés kezdetével czélszerű módon készítjük elő a talajt növendékeinkben a neveléstudományok tanainak befogadására. Magától értetődőnek kell vennem, hogy az antropológia tanítása a nevelés tanárának kezében van. Az ellenkező esetet is lehetségesnek, de nem a dolog természetében rejlenek kell mondanom. Így azután az egészségtan külön tanítását orvos által feleslegesnek tartom. A képezdének elég nagy a feladata a maga körében. Nem szükséges ezt külső bevonásával is bővíteni.

Az egészségtan minden regulája oda vág ki, komolyabb esetben fordulj rögtön orvoshoz. Ezen reguláig terjedő szakaszain belül pedig a tanár ember mindenkor elég szakavatottsággal képes elhaladni.

Az antropológia és hygienia a tanítói szakképzésnek alapvető része; tanítása a paedagógia tanárátilleti.

Az embertan folytatását találja a II. osztályra kiszabott pszichológiában. A lélektani ismeretek fontosságát a tanítóra nézve nem szükséges fejtegetnem. Lélektani ismeretek nélkül a tanító csak kézi munkát végezhet az iskolában. Mivel pedig az oktatás szellemi munka, kell hogy a tanítónövendék a lelki élet működésének alaptörvényeivel megismerkedjék és figyelmessé tétessék azon lélektani mozzanatokra, a melyeknek útján saját maga szerezte ismereteit; példakból kiinduló, összehasonlító és absztraháló eljárás mellett a 17—18 éves középszerű tehetséggel megáldott tanítónövendék is képes figyelmét saját lelki énjére fordítani. A lélektan öntudatra kelti a növendéket; elsajátítván az ismeretszerzés módját, helyes irányítás mellett annak tanulságait máshol is alkalmazhatja és így könnyebben tanúlhatja a többi tárgyakat. A középiskolai érettségi vizsgát és tanítóképesítőt tett egykorú ifjakat egymással összehasonlítva, előbbieneknek esetleg nagyobb körű tárgyi ismeretei daczára, utóbbiaknál találjuk meg az érettebb gondolkodásmódot, a nagyobb fokú életre termettséget. Eme különbség, mely az általános műveltség mérlegét sokszor az utóbbi javára billenti, jó részben a test- és lélektan tanulmányozásától ered.

A II. osztályra kiszabott paedagógiai órák számának 1-gyel való bővítésével pedig még a logika elemeit is szőhetjük be a lélektani

oktatásba, mi által így a tanulás, mint a tanulás formáinak elemeire vezethetjük reá a növendéket.

Mi sem áll útjában a paedagógia tanárának, hogy a pszichológia tanfolyamának befejezése után áttérjen a módszertanra, még pedig a beszéd- és értelemgyakorlatok és írva-olvasás módszertanára. Ezen ismeretkörben bizonyára régen túl van már a tanítónövendék, és úgy magától esik el a vád, mely szerint előbb oktatjuk a tárgy módszerét, mint sem a növendék saját maga befejezte volna a kívánatos tárgyi ismeretszerzést.

Ezen osztályban tartoznak még a tanítási látogatások is. E tekintetben sokféle eljárás van alkalmazásban. Részemről az eljárást, midőn a rendes tanításnál 2—3 növendék, habár váltakozó sorrendben is, egész éven át hiányzik, nem helyeslem. — Czélszerűbb ennél az egész osztályt havonként egy teljes napra a gyakorló-iskolába figyelés végett bocsátani, mely esetben természetesen, az osztály rendes tanítása elmarad. — A szak-tárgyak tanárai tudva ezen szokást, tantervükben figyelembe veszik a havonként eleső 1 órát és beosztásukban ehhez alkalmazkodnak. Így kikerülhetjük a folyton ismétlődő mentegetődzéseket a tanulók részéről (kérem a gyakorló iskolában voltam akkor, stb.) és a növendék sem kénytelenítettik egy és ugyanazon napról jegyzeteket is írni és elméletet is tanulni.

Két úrnak bajosan lehet szolgálni egyszerre. A gyakorló iskola tanítójának pedig módjában van az előre kitűzött napra tárgyait úgy csoportosítani, hogy a látogató növendékek, a főbb tárgyak mindenikében hallgathassanak $\frac{1}{2}$ —1 órai mintatanítást. A látogatási nap elteltével a növendékek rendes tanulmányaikat folytatják, otthon, időközben készítvén el jegyzeteiket, melyeket a gyakorló iskola tanítójának áttekintésül beadnak.

Az I. osztály test- és a II. osztály lélektana, meg a tanítás megfigyelése teszik a paedagógiai szakképzés előkészítőit.

A paedagógia tulajdonképeni tanítása a III. osztályban a neveléstanból módszertanból és gyakorlati tanításból, a IV. osztályban pedig, a nevelés-történetből és gyakorlati tanításokból áll. E czélra mindkét osztályban összesen 9 óra áll rendelkezésünkre. Ha tekintetbe vesszük, hogy ezen 9 órában még a gyakorlati tanítások és ezeknek bírálata is be van foglalva, nem zárkozhatunk el azon ítélet elől, miszerint a 9 óra az említett fő-tárgyak fontosságához mérten kevés és a paedagógiának nem jutott ki a tantervben az uralkodó szerep, mely azt a többi tárgyakal szemben illeti. Ezért én a paedagógia óraszámát az előadó tanár megterhelése nélkül következőkép vélem kibővíthetni:

Az I. osztály óraszama változatlan marad.

A II. osztály óraszama, mint említém 4-re bővitendő.

A III. osztály 4 órája 5-re és

A IV. osztály 5 órája 6-ra emelendő. — A III. osztály 5 órájából a 2 óra a II. osztályban kezdett módszertant és neveléstant illetné, 2 óra pedig gyakorlati tanításokra fordítandó úgy, hogy hetenkint egész éven át 4—4 növendék tartana $\frac{1}{2}$ órai tanítást, mely esetben egy 15—16 tanuló számoló évfolyamban május hó végéig 8—9 félórai tanítási kísérlet esik egy-egy növendékre.

És mire maradna az 5. óra? Ez a gyakorlati tanításokra való elő-

készítés és bírálatok órája. Ezen órán osztja ki a gyakorló iskola tanítója a tananyagot a részletes tanmenet elkészítésére vonatkozó utasítással és ezen beszéli meg — a mennyire lehetséges az igazgató jelenlétében — a megtartott tanításokat. Ez órán adja meg a praktikus tanító ama aranytanácsokat, melyeket növendékünk könyvben meg nem találhat, de a melyeket a kezdő tanító nem nélkülözhet. Tantervünkben e célra jelenleg nincs óra rezerválva külön, ámbar több helyt a gyakorlati tanítási órák keretén belül, ezeknek rovására, máshelyt megint a tanterv óraszámain felül betartják. Nem, hiszem, hogy akadna gyakorló-iskolai tanító, ki ily órának felvételében saját magára nézve túlterhelést látna és azt nem töltené szívesen tanítani kezdő pályatársai között, osztván könyvhöz nem kötött, alkalomadtán tapasztalat sugallta tanácsait. Hol ily óra a gyakorló-iskola tanítójának rendelkezésére nem áll, ott, úton-útfélen, szokott és szokatlan időben ragadja meg a tervezetet készítő növendék, „tanácsért“, minek végre is nem ez lehet a rendes módja.

A IV. osztálynak 5-ről 6-ra emelt óraszama a következőkép oszlanék fel: 2 óra fordítatnék a nevelés történelemre és az év utolsó harmadában az iskolai szervezésre; 1 óra ismét a gyakorló iskolai tanítóé; ezen osztja ki a tananyagot, ezen folynak a bírálatok, ezen közli a részletes tanmenetet. A többi 3 óra pedig a gyakorlati tanításé. A tanév kezdetétől fogva minden növendék első ízben $\frac{1}{2}$, másodizben 1 egész órai tanítást ad, harmadizben $\frac{1}{2}$ napon át nyer önálló foglalkozást a gyakorló-iskolában. Később minden növendék 1 egész napon, majd $\frac{1}{2}$ hétre bocsátható még a gyakorló iskolába, de mindenképen úgy, hogy a több ideig tartó tanítások az év második harmadával befejeztessenek. Utóbbit kettős érdek követeli: 1. az, hogy a tanítónövendékek most már közvetlenül a képesítő előtt együttesen részt vehessenek az osztályukban folyó ismétléseken; 2. hogy a gyakorló iskola tanítójának is megadassék az alkalom a próbatanítások által sokszor felbontott egységet iskolájában helyrehozni és a vizsgát megelőzőleg, rendszeres ismétlést tartani. — A gyakorló iskola vizsgáján minden IV. éves köteles mint figyelő részt venni.

A paedagógiai óráknak 18-ra való emeléséből nem következnek szükségkép az igazgató-tanár óraszámának emelése is. A 18 órából 2 a gyakorlóiskolai tanítóé, 5 órán át ugyancsak utóbbinak jelenlétében gyakorlati tanítások folynak. Ezen órákon az igazgató, a körülményekhez képest, egyéb elfoglaltságának tekintetbe vételével végezné csak az inspicziálást s így az általa tanítással betöltendő óraszám az antropológia beleértésével is csak 11 óráat tesz.

A paedagógiai órák száma tehát 15-ről 18-ra emelhetők a praktikus kiképzés javára, a nélkül, hogy ebből a tanerők túlterhelése származnék s így a paedagógiának a legtöbb óraszám jut.

Hosszasan időzvé a tanítóképző főtárgyánál, a következőkben rövidebbre szabom mondandóimat.

A vallástani oktatásra a IV. osztályban is, a többi évfolyamokhoz hasonlóan, 1 helyett heti 2 óra fordítandó, mint azt a középiskolai osztályok mindenikében találjuk. Az utolsó évfolyam 2 órája az év első 2 harmadában gyakorlati tanítás — és az utolsó harmadban ismétlésre szolgál.

A magyarnyelvi oktatásra a III. és IV. osztályban 1—1 órával több veendő fel s így a magyarnyelvi órák száma 12 lenne. Ez óraszaporítás indokolásául elég annyit mondanunk, hogy a magyar nyelvet illeti.

A német nyelvtannál a czél-nak pontosabb körülírását tartom kívánatosnak. Az I. osztály tananyaga pedig a II. osztályba teendő s helyébe jönnének „németnyelvi beszédgyakorlatok, olvasás, írás“. A tárgyakhoz fűzött beszédgyakorlatokat a magyarnyelvi póttanfolyamokon követett eljáráshoz hasonlóan vélem kezelendőnek.

Ily beszédgyakorlatoknak még a német anyanyelvvel bíró növendékekre nézve is megvan a maga czélja.

A számtant illetőleg tekintettel a II. osztálynak úgy is szűkre szabott óraszámára, a könyvvitel tanítása csak annak legegyszerűbb alakjaira szorítandó. Ugyancsak ez osztályban az algebrai rész utána volna teendő a köz-számtannak, hogy utóbbi közvetlen folytatása legyen az első évi tananyagnak és a népiskola számtani tananyaga meg ne szakíttassék. Az algebra általános tételeinek tárgyalásakor könnyű lesz ezeknek alkalmazása a már átvett köz-számolási nemeken s így az év végén összefüggésbe hozhatjuk mindkettőt egymással.

A mértannál kívánatos a II. osztályú anyag 7., 8. pontjában foglalt tételeknek természetüknek megfelelő átvitele a III. osztályba, míg helyébe a III. osztály 3. §-ában foglalt részletek teendők. A III. osztályba sorolt „elipszis“ parabola, hyperbola, vonalak szerkesztése eléggé czélszerűen a mértani rajzórák keretén belül történhetik.

A földrajz tantervünk szerint csak a két alsó osztályban lesz kultiválva. Ennek következményei: hogy az anyag — különösen a honisme hátrányára — kellőkép fel nem dolgozható és hogy a tanuló a felsőbb évfolyamokban a korábban tanultaknak aránytalanul nagy részét elfelejti. Ezen segitendő, talán nem lenne czélszerűtlen az I. o. két óráját csupán a honi földrajzra, a II. o. két óráját az Osztrák-Magyar birodalomra és Európára, a III. osztályban felveendő 1 órát a többi világrészek földrajzára és a IV. o. 1 óráját csillagászati földrajzra, a földrajz módszertanára és általános ismétlésre fordítani.

Történelmi oktatásunk czélszerűen kezdődhetnék a világtörténettel már a II. osztályban, mert a hazai történetet növendékeink már egyszer tanulták, bármely középiskolából kerültek át. A III. osztályban részletesen tárgyalatván hazánk történelme, itt alapját vetjük meg IV. osztályú alkotmány-tanításnak. Az erre szánt óra elkülönítve veendő fel a történelmi órák számától.

A természetrajz az eddigi óraszám mellett a IV. osztályban még egy órát nyerne: természeti testek meghatározására, összefoglalásra, módszertanra és ismétlésre.

Természettan- és vegytanra a III. és IV. osztályban $3 + 2 = 5$ óra esnék. A mennyiben a természettan a tanítóképző III. osztályában veszi kezdetét, ez óraszámából a természettant a III. osztályban 2 óra illetné és a III. osztályban heti 1 órán volna befejezhető. Hol az ásványtan és vegytan egy tanár kezében van — mi legczélszerűbb —

ott a 2 ásványtani és 1 vegytani órát összefoglalván, három hónapon át vegytani kurzust tarthatunk, mi előkészítőül szolgálna az ásványtani oktatásra, mert e tárgyak elkülönítése tapasztalás szerint mindkettőnek rovására történik.

A gazdaságtan elméleti része, mint az alkalmazott természetismeretek foglalatja megfelelő helyen van a IV. osztályban.

Szépírás. A tanulók írása elleni általános panasz a szépírási óráknak 1-gyel való szaporítását követeli. A szépírás gyakorlása az I. osztályban legalább heti 2 órát igényel, mert csak a sűrű és folytonos gyakorlással leszünk képesek a megrögzötten rossz írásokat megváltoztatni.

A rajzot illetően a tantervben meghatározott 6 órát és azok felosztását kielégítőnek találom. Tekintettel az országosan szervezett ipariskolákra, melyekben a rajzoktatás is legtöbb esetben a néptanítók kezébe jut, a képezdei rajzoktatást is főként az iparrajz szolgálatába kellene terelni.

Az ének- és zenetan órái a lehetőség határain belől bővíthetők akként, hogy a karének számára a 3 felső osztály egy külön órát nyerjen és az I. osztály, hol a zongoraoktatás veszi kezdetét, 6 órában tanulna zenét. Így a zeneórák száma a tanulókra 18, a tanárra vonatkozólag 16 volna.

Kézimunka. Tantervünkben háziipar név alatt jelzett ezélt szabatosabban a kézimunkával vélem kifejezhetni. Utóbbinak feladata nem valamely kézi mesterségnek elsajátítása, hanem a „testi és lelki képességek arányos fejlesztése”-nek elvéből kifolyólag némi rendszeres vezetés mellett a tanítónövendéket kezeinek s szemeinek egyes használatára reászoktatni, hogy az élet praktikus követelményeinek is megfelelhessen és érzékkel bírjon a földművelő és iparos osztály érdekei iránt. A kézimunka tanítást ezért általában kötelezőn, meghatározott óraszámban legalább heti 2 órával kell felvennünk, mely idő télen a praktikus háziipar oktatásra és nyáron a kertgazdasági gyakorlatokra fordítandó. Internátussal bíró képzőkben a növendékek magánszorgalomból nagyobb ügyességet is sajátíthatnak el valamely háziiparágban, de annak nagyobb óraszámában való felvétele a tantervbe okvetlenül túlterhelést idézne elő.

A testgyakorlatok óráinak száma és beosztása jelen tantervünkben is teljesen megfelelő.

Hangsúlyozva még egyszer azt, miszerint ez időszertinti tantervünket alapelveiben és főbb beosztásában a tanítóképzés céljának teljesen megfelelőnek találom, nézzük most már, hogy t. kartársaimnak a M. Tkóben javasolt és magam által ajánlott változtatásaim figyelembe vételével némileg átalakított tantervnek képét, melyet ide mellékeltem.

A tantervben következő elveket látjuk érvényesítve:

1. Az általános műveltséget nyújtó tárgyak alapvető része és nagyobb tömege a két alsó évfolyamra esik.

2. Az összes tárgyak óraszámai között a paedagogiai és ebben ismét a gyakorlati tanítási órák játszá az uralkodó szerepet.

3. A paedagogia óráinak szaporítása 15-ről 18-ra kizárólag a gyakorlati tanítás érdekében történt, mint az sokfelé hangsúlyozva volt.

4. Az utolsó évfolyamot csaknem kizárólag a gyakorlat szolgálatában találjuk, ha meggondoljuk, hogy a hittani órák is gyakorlati tanításra fordíthatnak és a többi tárgyaknak összefoglalására, ismétlésére is a begyakorlást czélozza.

5. A már egyszer megkezdett tárgyak tanítása a következő év foylamok mindenikében előfordul, s ezáltal a szerzett ismeretek biztosabban maradnak meg.

6. A zeneoktatás, mint a tanítói álláshoz legméltóbb mellékkeresetet nyújtó tantárgy, a paedagógiával egyenlő óraszámában (18) fordul elő.

7. A kitartó gyakorlást igénylő tárgyak (szépirás, zongora) mindjárt az I. osztályban szerepelnek nagyobb óraszámában.

Jelzett átalakításával tantervünk jelen 108 órájával szemben 130 órát tartalmazna. Ezen 22 órai különbség azonban csak addig tűnik fel oly ijesztő soknak, míg a régi tantervhez hozzávesszük azon órákat, melyeket csaknem minden tanítóképzőben eddig is tényleg betartattak. Ezek: 1. Háziipar hetenként és osztályonként 4, összesen 16; 2. Kerti munka hetenként és osztályonként 2, összesen 8 óra; 3. Gyakorlati tanítás és erre való előkészítés 2 óra. Tehát $16 + 8 + 2 = 26$ óra. Ha ezen óraszámot 108-hoz adjuk, még többet kapunk a mellékelt tervezetben foglalt 130 óránál.

Az óraszámok összeméréséből kitűnik, miszerint érintett kiegészítése tantervünknek nem járna óraszaporulattal tanulóinkra nézve, mert a tanulók elfoglaltsága a 130 heti óra mellett, hétfő, kedd, csütörtök, pénteki napokon délelőtt és délután 5, illetőleg 6 óra, szerda és szombat délutánját és a vasárnapot — az isteni tisztelet órájától eltekintve — teljesen szabadon fordíthatják üdülésre, házi feladataik elkészítésére és önképzésre (olvasás, dalárda, zenekar).

Ha miniszteri tantervünket kiegészítjük 130 órára, még akkor sem fogunk panaszkodhatni túlterhelésről a középiskolai tantervvel szemben, hol a 4 felső osztálynak összesen 120 órájából a gimnáziumban V—VIII. osztályig heti 28 óra, a reáliskola V—VIII. osztályáig heti 24 óra esik a tisztán elméleti tárgyakra, míg a képzőintézet I. osztályában csak 18, II. osztályában 23, III. osztályában 23 órát foglal el az elmélet. A középiskolai 120 órával szemben levő 10 óra többlet itt csak úgyszólván a kézi munkák óraszámából ered, mi túlterhelést nem okozhat annál kevésbé, mert a tanítónövendékek korukra nézve átlag jóval előrehaladottabbak a középiskolák tanulóinál. A tanári személyzet elfoglaltságára térve át, mindenekelőtt ki kell mondanom, hogy a népiskola tárgyait egyaránt fontosaknak tartván, ugyanezt tartom a tanítóképző tárgyairól is, miből ismét az következik, hogy a tanítóképző órának száma a tanerőknek egyenlő és méltányos díjazása mellett lehetőleg arányosan osztássék fel.

Alkalmas képzettségű tanerők mellett a 130 óra sem igényelne számra több tanerőt, mint a mennyi most talál foglalkozást a képezdénél. — A 130 órából esik 8 óra a hittanra és 18 a paedagógiára. Előbbi a hittanárt, utóbbi az igazgatót, mint a paedagógia tanárát illeti olyképen azonban, hogy csak 11 órán át nyújtana oktatást, a többi 7 órán pedig inszpicziálna. Marad a 130-ból 104 óra. Mivel a karének tanításánál a felső 3 évfolyam összevonatik, a zenetanár elfoglaltsága 18 óra helye

16 óra. Kézimunka tanításánál, úgymint a testgyakorlatnál is $2-2$ év-folyam összefoglalásából a $8 + 8 = 16$ órából csak $4 + 4 = 8$ óra esik a tanárra s így $104-2-8 = 94$ óra marad ellátandó az igazgatón és a hittanáron kívül a tantestület többi tagja által, miből 19 óra esik egyre-egyre a rendes tanárok mostani $20-21$ órájával szemben. Még kedvezőbbekké alakulnak a viszonyok, ha a testgyakorlás óráit, mint külön szervezett és sokhelyt elklönített állás foglalkozását is a 94-ből levonjuk, mely esetben $\frac{90}{5} = 18$ óra esik $1-1$ tanítóképző tanárra. Ha még most mindezekhez hozzávesszük, hogy több képzőben jelenleg is 2-nél több rendes tanár van alkalmazásban, önkéntelen jutunk a következtetésre, miszerint a meglevő tanerők helyes megválsztása, szakszerinti csoportosítása mellett, jelenlegi tantervünket jelzett módon kiegészítvén, annak alapján teljesített lelkiismeretes munkálkodásunk a hazai tanítóképzés ügyének minden tekintetben javára leend.

Scherer Sándor.

Nyugdíjtörvényünk 8. §-a.

Nem szándékom az 1885. évi XI. t. czikket, melynek intézkedései reánk, tanárookra nézve oly méltányosak, kifogásolni vagy azon népszerűséget csökkenteni, melyet ezen t. czikk általában minden körben magának kivívott. Azonban, mint minden törvény, úgy ez is általános szempontoknak hódolván, egyik-másik speciális érdeket kellőképen tekintetbe nem vette. Különösen érzi ezen törvény 8. §-ának hiányosságát a tanítóképző-intézeti tanároknak az a tekintélyes része, mely magán, községi vagy felekezeti iskoláktól lépvén át, az állami alkalmazással maga után hagyott 8—10 szolgálati évet s most nem tudja, hogy azokat az állam javára írja-e vagy sem. A nyugdíjtörvény 8. §-a ugyanis felsorolván azon államinak minősített kört, a melynek keretében töltött évek figyelembe vétetnek a nyugdíjazásnál: a tanárookra nézve nem szól arról, hogy a magán, felekezeti és községi intézeteknél töltött éveik be fognak-e számíttatni, sem pedig nem jelöli az efféle szolgálatot olyannak, mely ki volna zárva az érvényesítés eshetőségéből. Ez tehát egy eldöntetlen, nyílt kérdés sok kollegára nézve s ilyen van igen sok, mert — a mint tudjuk — a képző-intézetek szervezésekor onnan vették a tanárokat, a honnan lehetett; a legtöbb tehát nem állami, hanem más jellegű iskolától lépett át. Az 1880. évi s az 5-ödéves pótlékokról intézkedő min. rendelet csak az államnál töltött évekről szól, a megelőzőkről pedig hallgatván és azokról mint érvényesekről említés sem tétetvén benne: azon esztendő a pótlékok kiutalványozásánál figyelembe sem vétettek. Ámde sokkal lényegesebb ennél a nyugdíjazás esete. Most már oda jutottunk, hogy az első alkalmazottak közül sokan nyugdíjba mennének vagy korukra való tekintetből legalább is tudni szeretnék, hogy tulajdonképen mi is lesz hát annak idején előbbi szolgálati éveikkel. Erre pedig sem törvény, sem szokás egyenes feleletet nem ad. Voltak ugyan esetek, hogy a közokt. kormány fölterjesztésére a királyi kegyelem beszámította egyesek előbbi éveit is, de ez oly bizonytalan alap, melyre az érdekeltek összesége várat nem építhet. Szükséges volna tehát tudni, hogy, daczára a 8. §. szöszavü

meghatározásának, a miniszterium mily álláspontot foglal el ezen ügyben. Egy esetleg kiadott min. rendelet felvilágosítással, útmutatóul szolgálna az illetőknek s míg egyik félt megmentené a folytonos zaklatástól, kérelmezéstől, addig a másiknak tájékoztatást nyújtana egy oly kérdésben, melyről nemhogy bizonyost tudni, de még sejteni sem engedtek eddig a fennfogló körülmények.

Egyesületünk választmánya hálára köteleznél le a kartársak nagy részét, ha azon eszközökkel, melyek rendelkezése alatt állanak, hozzájárulna e kérdés tisztázásához s kieszközölnél, hogy a képzőintézeti tanárok szolgálati évei éppen úgy, mint a néptanítóknak tervbe vett nyugdíjazási eseteinél figyelembe veendő 30 év, hasonló elbánásban részesüljenek s javukra irassanak. Igen sok, családjának jövőjéről aggódó kartársunk megnyugvással egy oly min. rendelet megjelenését, mely a nyugdíjtörvény 8. §-ának kiegészítése gyanánt tájékoztatná őket azon, magasabb körökben fenálló nézetről, melynek ismerete vezérfonalul szolgálna nyugdíjának kiszámításánál s így éveinek mennyisége felől is.

Mindaddig, míg ez ügyben felülről nem jó világosság, a régiebb tanárok absolute nem is sejthetik, hogy mikor és mily viszonyok között mehetnek nyugdíjba, a mi családos embereknél igen igen fontos kérdés.

Felméri Albert.

Erkölestantani oktatás a tanítóképző intézetekben.

A mult évtized közepén a képesítő vizsgálatra kiküldött egyik biztos tudakozódott tőlem, hogy a képző intézetben minő erkölestantani kézikönyvet használtunk. Erre természetesen csak azt felelhettem, hogy a mi tantervünk szerint az erkölestan a hittannak kiegészítő részét képezvén, ezért mint önálló tantárgy nem tanítatik és így arra külön kézikönyv nem is szolgál. A biztos úr azonban az én felvilágosítással nem nagyon lehetett megelégedve, a mit abból következtettem, hogy eltávolításakor az erkölestantnak, mint önálló tudománynak, a tanítóképzőkben való tanítását újból hangsúlyozta.

A fennebbi eset óta számos év folyt le, de az erkölestantani oktatás még mindig, mint a vallástudomány kiegészítője, mellékes szerepet foglal el a tanítóképző intézetek tantervében. Lehet, hogy egyik hittanár több, a másik talán kevesebb gondot fordít a hittani órákon az erkölcsi igazságok és törvények megismertetésére, de az ethikát mint önálló tudományt, mint bölcséleti alapon nyugvó tant egyik sem tanítja.

Pedig, véleményem szerint, alig van ismeretág, a mely a tanító foglalkozására, oktatói és főképp nevelői eljárására nézve az anthropologiai és a paedagogiai szaktárgyak mellett oly kiváló fontossággal bírna, mint a philosophiai alapra fektetett erkölestantomány.

Az ethika jelentőségét a tanítóképző intézetekben első sorban mindenestre az a körülmény indokolja, hogy e nélkül a neveléstudomány elveinek megértése alig képzelhető. Hisz tudjuk, hogy az erkölestan a paedagogiának egyik főszlopát képezi és a nevelésre nézve ép oly lényeges támaszpontul szolgál, mint akár a test- és élettan, akár pedig a

psychologia. Ugyanis a míg egyrésről az anthropologia az ember testi és szellemi organismusát a maga teljességében és természetes épségében a képzőintézeti tanuló előtt feltüntetni és a fizikai s lelki erők működésének törvényeit érthetővé tenni igyekeznek, addig másrésről az erkölcs-tan megtanítja arra, hogy az egyénnek milyen utat kell követnie, ha életfeladatát teljesíteni óhajtja és ha emberi magasabb rendeltetésével ellenkezésbe jönni nem akar. Az ethika megismerteti a tanítójelölttel azokat a vágyakat és hajlamokat, a melyektől a nevelés folyamán a jogos kielégítést megtagadni nem szabad, valamint azokat is, a melyeket el kell fojtani. Az erkölcs-tan rávezeti a növendéket arra, hogy az ember, mint észszel és szabad akaratral felruházott lény, tehát mint erkölcsi személyiség, miben keresheti az ő morális méltóságának megalapítását; továbbá felvilágosítja mind azokról a viszonyokról, a melyek a társas érintkezés következtében keletkeznek. Így lesz a tanítóképzőbeli ifjú előtt világossá a becsület, a kötelesség, az igazság, jogosság, méltányosság, a jóakarát és az erény fogalma, így fogja csak megérteni, hogy minők azok a körülmények, a melyekkel neki, mint nevelőnek, majdan számolnia kell, ha a nevelés céljának: az erkölcsi jellem fejlesztésének és kialakításának eleget tenni törekszik.

Jegyezzük meg azonban, hogy az, a mit a tanítóképzőben tanítanunk kell, nem lehet csupán csak erkölcsi kötelességtan, azaz a szabályok száraz foglalatja, valamint nem lehet kizárólag erkölcsi aesthetika sem. A tanítóképzőben olyan általános böleseleti ethikának van helye, a mely tisztába hozza az erkölcsi elveket, a mely kifejti a morális élet törvényeit és kijelölván az emberi törekvések nemes céljait, a képzőintézeti tanuló kezébe adja mindazon eszközöket, a melyekkel a nevelés feladatait elérheti s teljesítheti.

E szerint a tanítóképzőben tanítandó ethikának nemcsak azt kell fejtegetni, hogy az ember erkölcsi műveltségének mielő feltételei vannak, hanem azt is, hogy kinek-kinek miként lehet és kell helyesen és bölcsen élnie és cselekednie. Így tehát az erkölcs-tan nevelési tekintetből részben mint elméleti, részben pedig mint gyakorlati tudomány jó figyelembe. Elméletileg, a mennyiben a lelkület tisztaságát, eszmességét, szóval: a lélek erényességét tárgyalja; és gyakorlatilag, a mennyiben az erényesség törvényeit az ember akaratára és a társas életben való viszonyaira vonatkoztatva, világossá teszi azokat az eljárás módokat, a melyeket a nevelőnek követnie kell, ha a növendékben a jónak és igaznak eszméit szilárd akarattá — elvekké — szándékozik fejleszteni. Ezekből világos, hogy az ethika a nevelés legbiztosabb alapjául tekintendő, mert emennek és amannak céljai teljesen megegyeznek.

De nagy haszna van az erkölcs-tani oktatásnak a tanítóképző intézeti növendékekre mint egyéniségekre is az által, hogy előkészíti őket az életben elfoglalandó állásuknak helyes betöltésére. Az ethika elvekkel látja el az ifjú tanítójelölteket, hogy miként kell és lehet egykor nevelői hivatásuknak igazán megfelelniök. Ezeket az elveket a következőkben foglalhatjuk össze:

1. A tanítónak első sorban arra kell törekednie, hogy feddhetetlen erkölcsi életet éljen és így emberi méltóságának díszét a morális jelle-

mességben keresse. E nélkül az ő nevelői és oktatói működése nélkülözni fogja a szilárd alapot. A tanítónak önmagában kell megtestesítenie az erkölcsiség törvényeit; ő egy előpélda, egy utánozandó mintakép.

2. Az erkölestan az igazság fáradhatatlan bajnokává avatja fel a tanítót, a kinek nemesak az a kötelessége, hogy keresse, hirdesse és megvalósítsa az örökké igaznak és jónak eszméit az iskolában és a nép között, hanem az is, hogy ezen eszmék érdekében védekezzen és ha kell, lankadatlanul küzdjön. Az igaz és jó megvalósítása gyakran drága bért követel és akárhányszor oly nagy akadályok állnak szemközt a nemes célok kivitelénél, a melyek a kevésbé bátor férfiút visszariasztják vagy csüggetteggé teszik. Emitt a tudatlanság és elfogultság, amott az ármány és az önző érdekek emelnek hatalmas gátokat az igaz ügy keresztülvitele ellen, néha meg az egyéni hiúság és fenhéjázás nehezíti meg a helyesnek tartott elvek diadalra jutását. Ilyen körülményekkel kell a tanítónak is vajmi sokszor szembe szállnia, de ha kitart, ha állhatatos marad, a győzelem bizonyára az övé leend. A nép tanítóját minden tényében az igazság hevénnek kell lelkesítenie; a kiből ez nincs meg: az ne is lépjen a nevelői pályára.

3. A tanítói állás betöltéséhez hazafias lelkület, emberbaráti érzelem és a gyermekekhez való ragaszkodás szükséges. Mindezek a tulajdonságok csak ethikai alapon fejlődhetnek ki. Az erkölcsileg művelt tanító mindenesetre össze tudja egyeztetni a honszeretetből folyó kötelességeket az emberbaráti szeretet parancsolta kívánalmakkal és nem fog abba a hibába esni, hogy túlzó patriotismusból a humanitási elvekkel meg nem férő tényeket kövessen el.

4. Mint minden pályán, úgy a nevelőin is elengedhetetlen feltétel az erkölcsi önképzés, a folytonos művelődés és tökélesbülés, szóval: az egyéniség saját benső értékének gyarapítása; mert csak az képes másokat tökéletesíteni, a ki maga is haladni akar.

5. És végül az erkölcsi műveltség megóvjá a tanítót az öntúlbecsüléstől épen úgy, mint a szolgálai lealázódástól; a moralis karakter önuralomra kényszeríti őt másokkal szemben és folytonosan serkenti az erények egyik legfőbbikének: a türelemnek gyakorlására.

Hibáznánk azonban, ha azt állítanók, ha mindezeknek a fennebb előszámlált tanítói kellékeknek tisztázása és megállapítása egyedül az ethika behatóbb tanulmányozásától függ. Hisz tudjuk, hogy a tanítóképzőben tanítandó minden tantárgy, különösen pedig a hittan, továbbá a nevelés, a fegyelmezés és a társas érintkezés is hozzájárulnak, hogy a fiatal tanítójelöltet pályája sikeres betöltéséhez előkészítsék. Azonban ezek mellett mégsem tarthatjuk fölöslegesnek az ethikai műveltséget, mert elvégre is egyedül az erkölestan az a tudomány, a mely világossá teszi és rendszerbe foglalja mind amaz elveket, a melyeket a tanuló az oktatás, nevelés és társasági hatások következtében csak hézagosan és szórányosan érthetett meg.

Hozzuk be tehát a tanítóképző intézetbe a bölcseleti erkölestan tanítását, még pedig közvetlenül az anthropologiai tudományok után és a tulajdonképeni paedagogiai tárgyak oktatását megelőzőleg. A lélektan, ethika és a neveléstudomány legyen egy tanár kezében egyesítve, mert

mindezen tudományok között oly szoros összefüggés van, hogy lehetetlen egyiket a másikra folytonosan nem vonatkoztatni; a vonatkoztatást pedig legjobban csak az eszközölheti, a ki ezeket egymaga tanítja. A tantárgy jelentősége és haszna akkora, hogy viszonyítva ezzel azon egy-két óraszaporulatot, a melylyel a tanítási idő növekedni fog, a növendékek némileg több elfoglaltatása alig jöhet figyelembe.

A mi aztán a hittanárok dolgát illeti: hadd tanítsák ők továbbra is a keresztény vagy a zsidó vallással összekötve a keresztény és zsidó erénytant úgy, a mint eddig tanították. Abba, hogy miként oktassanak, mit és mennyit vegyenek fel tananyagul, egyáltalában nem érzem magamat feljogosítottnak a beleszólásra.

Zajzon Dénes.

A tanítói oklevél értéke.

Ezen cím alatt Szeitz Károly a „Paedagogiai Szemle“ márcziusi számában panaszra fakad azon állítólagos „rendszeres mellőzés és kicsinylés“ miatt, melyben „a tanítói oklevél egyéb kvalifikációs okmányokkal szemben az illetékes és nem illetékes körök által részesítettik“.

E panaszokra közvetlenül okot a belügyminiszter 1889. évi 80,816. szám alatt kelt körrendelete* látszik szolgáltatni, mely a minősítési törvény szempontjából tanérték tekintetében a középiskolákkal egyenrangúaknak nyilvánított tanintézetek között megemlíti a budapesti I. ker. állami polgáriskolai tanítóképződet s hozzá teszi: „az ugyanezen intézetrel kapcsolatos elemi iskolai tanítóképző intézetet ide nem érve“.

Mínthogy az említett cikk a szóban levő kérdést igen egyoldalúlag tárgyalja és nincsen figyelemmel az elbírálásnál tekintetbe veendő minden szempontra, sőt a tanítók egy évi önkénytelensége tekintetében tájékozatlanságot árul el, annál fogva nem lesz szükségtelen, az említett kérdéssel kissé alaposabban foglalkoznunk.

Elvi szempontból véve, a tanítói oklevél meggyőződéseim szerint csak tanítói oklevél lehet, nem pedig egyszersmind különféle hivatalokra minősítő bizonyítvány. A tanítóképző első sorban szakiskola, a leendő tanítót hivatására előkészítő és képező intézet. Ennélfogva önként értendő, hogy benne a szaktanulmányok mellett nem lehet, sőt nem is szabad akkora helyet engedni a pusztán az általános műveltségnek szolgáló tanulmányoknak, mint a minő mértékben azok a középiskolában taníttatnak. Sőt, a mi az általános műveltség kiegészítésül a tanítóképzőben szerepel, azt is mindenkor a tanítói hivatal szükségleteinek szem előtt tartásával kell tanítani, tehát egészen más módon és irányban, mint a középiskolában.

Ebből világos, hogy már magában véve is fonák az a követelés, hogy a tanítóképző a minősítési törvény szempontjából a középiskolával egy rangba helyeztessék. Épp oly fonák, a milyen a középiskola vagy iparművészeti iskolának stb. a középiskolával egy rangba helyezése. Véleményem szerint minden szakiskola elégedjék meg azzal a tétellel, melynek számára erőket képezni van hivatva s ne kívánjon egyszerre a legkülönbözőbb irányokban működni. A mióta a középkereskedelmi iskola mindenféle hivatalokhoz útat nyitó iskola lett, azóta el van árasztva oly ele-

* V. ö. „Néptanítók Lapja“ 1890. évi folyam, pag. 81.

mekkel, melyeknek egyedüli célja a záróvizsgálat letevése, de melyek a kereskedelmi pályára lépés gondolatával talán soha sem foglalkoztak. A mint ez iskolának nem vált igazi javára a minősítési törvény nyújtotta kedvezmény, úgy a tanítóképzőnek sem válnék javára. Legyen tehát a tanítói oklevél az, a mit czíme mond, semmi egyéb.

Ezenfelül következő gyakorlati szempont is figyelmet érdemel.

Mindenki tudja, hogy hazánkban ez idő szerint a tanítóképzésnek igen különféle fokozatai vannak. Külsőleg ugyancsak egy különbség ötlük szemünkbe, t. i. az, hogy a tanítóképzőknek egy része négy, más része három évfolyamú. Ez magában véve elég fontos mozzanat, azonban nem a leglényegesebb és nem az egyedüli tényező, melyben az említett különféség gyökerezik; sokkal lényegesebb tényező az a különféle mérték, mely még a négy évfolyamú tanítóképzőkben is a növendékek felvételénél, a tantervekben előírt tananyag feldolgozásánál és a tanítói képesítésnél alkalmaztatik.

A növendékek felvételét illetőleg előír ugyan a törvény az anyanyelv, számvetés és földrajz ismeretében és a történelemben legalább annyi jártasságot, a mennyit a gimnázium vagy reáliskola 4 alsó osztályában tanítanak; azonban megengedtetvén ezen jártasságnak felvételi vizsgálaton való igazolása; azt tapasztaljuk, hogy vannak tanítóképzők, melyeknek I. osztályába harmad-, sőt felerészben oly növendékek vétettek fel, kik csupán 4 elemi iskolai osztályt végeztek. Feltehető-e ezekről, hogy a törvényben előírt előképzettséggel bírnak?

A tananyagot illetőleg úgy állunk, hogy a törvény kimondja ugyan, hogy a felekezeti képzőkben „legalább azon tudományok és legalább azon terjedelemben taníttassanak, a melyeknek és a minő terjedelemben tanítása az állami képezdékre nézve a törvényben el van rendelve“; de azért a képzők egy nagy részében ama tudományok alig taníttatnak valamivel nagyobb terjedelemben, mint egy jóra való felső népiskolában.

A tanítói képesítésnél alkalmazott mértékre nézve néhány példát említek meg. Egyik képző intézetnél tartott képesítő vizsgálat alkalmával a kir. tanfelügyelő a vizsgálatot tevő jelölttől azt kívánja, mutassa meg a térképen Szegedet. Az illető soká keres, de hiába; sem Szegedet, sem a még kérdészett más alföldi városokat nem képes megtalálni. Későbbben bevallotta a tanfelügyelőnek, hogy neki vizsgálati kérdéstül már előre Erdély volt feladva, ezért csak erre készült. Egy másik képzőben 1886-ban ezek voltak az írásbeli tételek számtanból és mértanból: valamely iskolában 90 gyermek közül 70 megtanult írni és olvasni; hány %? Hány tanuló fér el azon iskolában, melynek hossza 9 m. 7 dm., szélessége 6 m. 9 dm., magassága 5 m., ha egy tanulóra 4 m³ számíttatik? Egy harmadik képzőben oly összetett hármasszabályi feladat adatott fel írásbeli kidolgozásra, minőt a népiskola VI. osztályában minden növendéknek kell tudni megoldani; iránytanból fogalmazvány kívántatott „a hajózás hasznáról“. Egy negyedik intézetben 1888-ban ez volt az írásbeli tétel számtanból: Jó vörös tinta készítésénél 1 liter borszeszhez 1¹/₄ deka timsó, 2 deka berzsenfa, 3¹/₈ deka arabmézga szükséges. Ha ez arány szerint a 3 utóbb említett szerből 2 kg. és 15 dg.-ot veszünk, hogy vörös tintát készítsünk, mennyi esik abból egyik-egyik alkotórészre s hány liter

borszesz szükséges ezekhez? Szándékosan választottam ezen példákat a számtani oktatás köréből, mert ezek jelzik legpontosabban a képesítésnél követelt ismeret csekély mértékét.

A ki ismeri az állami tanítóképzőkben elejétől végig alkalmazott magas mértéket, az a felsoroltak után tisztában lesz azzal, hogy lehetetlen az ország egyes tanítóképzőiben szerzett műveltséget és tanítói oklevélet egyenlő értékűnek nyilvánítani akár egymással, akár a középiskolával. Be kell látnia, hogy még azt sem lehet általánosságban kimondani, hogy a tanítói oklevél egyenlő értékűnek vehető a községi jegyzői vizsga letételére kvalifikáló polgári iskolai VI. osztályú bizonyítványnyal. Nem szabad csodálkoznia azon, ha tanítói oklevéllel bíró egyének, kik községi jegyzői vizsgát akarnak tenni, előbb a polgári iskola VI. osztályából magánvizsgálat letételére utasíttatnak.

Ez kétségtelenül elszomorító állapot. Kihatása alatt főleg azon képzők szenvednek, melyek kötelességeiket a legnagyobb lelkiismerettel teljesítvén, mégis társaik némelyikének fogyatékosága miatt arra vannak kárhozatva, hogy az általuk adott képesítő oklevél nem részesül abban a külső elismerésben, melyet méltán megérdemelne.

E viszonyokkal azonban számolni kell. Minthogy különbséget az egyes tanítóképzők között, sőt még a 3 és 4 évfolyamúak között sem lehet tenni, nem marad egyéb választás, mint az összes tanítóképzőket kizárni a minősítési törvény nyújtotta kedvezmények élvezetéből.

Ily szempontból vizsgálva a szóban levő kérdést, bizonyára indokoltnak kell mondani a bevezetőleg említett belügyminiszteri rendeletben az elemi iskolai tanítóképzőkre nézve foglalt negatív rendelkezést; sőt a polgári iskolai tanítóképzőnek a középiskolákkal való majdnem értelhetetlen egyenrangúsítása is világossá válik. Ugyanis e rendelkezés ezen intézetnek csupán elemi népiskolai tanítói oklevéllel bíró növendékeit ugyanazon kedvezményben részesíti, melyet az intézetnek középiskolából kikerült növendékei érettségi bizonyítványuk alapján élvezhetnek. Ennél több e rendelkezésben nem foglaltatik; különösen pedig nem foglaltatik benne az, mit némelyek belőle kiolvashatni vélnek: hogy a polgári iskolai tanítóképző nem több mint a középiskola. Többnek kell lennie már csak azért, miután növendékeinek egy nagy részét érettségi bizonyítvány alapján veszi fel és 3—4 éven át a középiskolai tanulmányoknál jóval magasabb továbbképzésben részesíti.

Végre érthetővé válik a rajztanárképzésnél tervbe vett azon intézkedés, hogy tanítói oklevél alapján a rajztanárképzőbe felvett jelöltektől a képesítő vizsgálatot megelőzőleg általános műveltségüket igazoló bizonyos elővizsgálat fog követeltetni. Kár volt a „Paedagogiai Szemle“ szerkesztőjének ezen, egyébiránt még hitelesítésre szoruló hír miatt annyira megharagudnia és a rajztanárképzésről tanácskozó bizottságban helyet foglaló Gyertyánffy István és Suppan Vilmos tanítóképző igazgatókat kötelességmulasztással vádolnia.

Hogy a tanítói oklevél egyéb kvalifikációs okmányokkal szemben rendszeresen mellőzöttnek és kicsinyeltetnek, oly állítás, melynek téves voltát a véderőről szóló 1889. évi VI. törvénycikk végrehajtása

tárgyában a honvédelmi miniszter által kiadott utasítással mutathatjuk ki.* Ez utasítás 64. §-a 1. pontja szerint: „A tudományos képzettség igazolásául szolgál a katonai állományban való egy évi tényleges szolgálatra jelentkező jelölteknel, ha azok saját költségükön óhajtanak szolgálni, a) valamely nyilvános vagy nyilvánossági joggal felruházott belföldi főgimnázium vagy főreáliskola, vagy ezekkel egyenjogosított tanintézet, — ideértve a nyilvános vagy nyilvánossági joggal felruházott tanítóképző intézeteket is, — utolsó évfolyamának sikeres elvégzéséről szóló iskolai bizonyítvány.“ Ugyanezen §-nak 3. pontja ezt mondja: „Az 1. a) alatt megjelölt tanintézetek által kiállított érettségi (vég- vagy zárvizsgálati) bizonyítványok, továbbá a tanítói oklevelek a tudományos képzettség igazolása tekintetében, mind a saját, mind az államköltségen való egy évi tényleges szolgálatra képesítenek“.

Látnivaló tehát, hogy az egyéves önkéntesi szolgálat kedvezménye nemcsak ígéretben van meg, mint a „Paedagogiai Szemle“ szerkesztője állítja, hanem gróf Csáky Albin vallás- és közoktatásügyi miniszterünk kezdeményezésére tényleg megadatott.

Megjegyzendő azonban, hogy e kedvezmény egy nagy fontosságú feltételhez van kötve. Nevezetesen az említett utasítás 64. §-a 3. pontja, második kikezdése szerint: „Az egyenjogosított tanintézetek érettségi és végbizonyítványai az államköltségen való egyévi önkéntesi szolgálatra jogosító tudományos képzettség igazolására csak akkor alkalmasak, ha azok a tanfelügyelő vagy kormánybiztos ellenjegyzésével elvannak látva“.

Ezeket kívántam megemlíteni részint az említett tantügyi lap fejtegetéseinek helyreigazítása, részint a kérdés helyes világításba hozatala céljából. Záradékul pedig megjegyzem, hogy nálamnál senki sem kívánhatja forróbban azt, hogy a tanítói oklevél értéke mentől magasabbra emeltessék; ezt azonban csakis a tanítóképzés általános színvonala emelése által lehet elérni.**

— n —

* V. ö. Rendeleték tára XXIII. folyam, III. füzet, pag. 456., 457.

** Ez ügyben egyesületünk választmányja ezen czikk tiszt. írójával ellenkező állásponton van (V. ö. a 151. lapon a választmányi ülés jegyzőkönyvét), sőt egyesületünk oly lépéseket fog tenni, a melyek — ezen czikk nézeteitől eltérőleg — a tanítóképző intézeteknek a középiskolákkal való egyenrangúsítása keresztülvitelét fogják kérni. Mégis közöltük e cikket, mert egyesületünk a vélemények szabad nyilvánításának útját nem állja az, mert csak a különböző nézetek meghallgatása és tiszteletben tartása vezethet az eszmék tisztulására. Mivel a képző intézeteknek a középiskolákkal való egyenrangúsítása ügyét épen egyik tisztelt szerkesztőtársamnak, Herrmann Antalnak indítványára magáévé tette, s az most folyamatban van, hosszabb polemiatól tartózkodom, annyit azonban mégis szükségesnek tartok megjegyezni, hogy ha bármennyire hiányos és alacsony színvonalon áll is némely tanítóképző intézetben az oktatás, ebből nem az következik, hogy a tanítói oklevél és a tanítóképzés értékét általában leszállítsuk, hanem hogy az illető intézetekben a kiképzést a kívánt színvonalra emeljük. Ily ügyek eldöntésénél azon nagy fontosságú elv mindig tekintetbe veendő, hogy mily befolyása, hivatása és értéke van a tanítói működésnek, illetve a tanítóképzésnek nemzetünk közművelődése terén, mert egyrészt az elv csak szövirággá törpül, ha gyakorlatilag nem nyer kifejezést, másrészt egy nagy nehezen kiküzdött elven ne ejtsünk esorbát egyes intézetek hibái miatt.

Szerk.

Gyakorlati kiképzés.

Közlönyünk februári füzetében a gyakorlati kiképzésről két közlemény látott napvilágot, mely nemcsak kemény vágás akar lenni a gyakorló iskolák tanítóira, de lesújtó ítélet Eötvös és Trefort alkotásaira. Hogy mi a gyakorló iskola, azt egyik cikkíró úr részben igen tévesen fogja fel.

Nem oly experimentáló hely az, hol a norinbergi tölesér „cum fusculo“ működése mutattatik be, hanem oly népiskola, hová a szülő azon tudattal adja gyermekét, miszerint ott a legjobb módszerrel „tanítják“ s oly népiskola, hová a tanítójelölt tanulni jár. Ha tény az, miszerint a tanítójelölt a gyakorló (mintá) iskolába ellesni megy a tanítás művészetét s megszerezni a patenst a tanítói oklevélhez; utasítást nyerni a tanítás mikéntiségéhez, tehát módszert tanulni in praxi, melyet az elmélettől elválaszthatlannak s egyszerű logikai okoknál fogva összekötendőnek tartok: úgy kell hogy a gyakorlati tudományt nyújtó az elméletit is adja a tanítójelöltnek. Tehát nem sallang és nem jogtalan aspiráció a tanítóképzés érdekében behozandó reform. Különben is a gyakorlóiskolai tanítók mozgalmának súlypontja nem a „tanári“ titulus (a mire a kvalifikáció úgy is a legtöbbször megvan), hanem a módszertan tanítása a gyakorló iskola tanítója által. Ez a mozgalom főcélja, mely önzetlenül a tanítóképzés érdekében történik, s nyugodt lélekkel el merem mondani, hogy a gyakorló iskola tanítója, mint a módszertan tanára, nem fog oly magasan állani a növendék előtt, hogy azt a tanítójelölt ne választhatná mintaképtül. Vagy a „tanár“ titulus oly mérhetlen magasra emeli a „tanítót“, hogy nem lehet mintaképtül választani?

A második cikkíró úr meg éppen elhajtja a sulykot több tekintetben. Kimondja, miszerint a gyakorlati képzés jobb is lehetne. Hát hol van a világon valami teljesen tökéletes? De hogy e tökéletesség cikkíró úrnak 11 pontban foglalt attikai savától lenne függővé téve, kereken tagadom.

A tanítás megejtéséről szólva igen helytelennek találok a cikkíró véleményét, miszerint tanítási eljárása a szaktanár felülbíralása alá essék s módszere az illetőtől legyen függővé téve. Nem automat masina ám az a gyakorlóiskolai tanító! Az a miniszter, ki a mintaiskola élére állítja azt a tanítót, bizonyára tudta azt, hogy az illető úgy paedagógiai, valamint didaktikai szempontból megállja helyét! A kinevezése keltéig gyakorlatban mutatta meg azt, hogy mint kell tanítani, nem a tanári oklevél (már t. i. a kinek benne van) „módszertani“ kalkulusából! Nevetséges abszurdum volna, ha az újonnan kinevezett tanár, kinél még semmi garancia nincs didaktikus mivoltáról a tanítás terén mesternek adjon utasításokat! Akkor volna igazán experimentáló hely a gyakorló iskola, meg is köszönnék ezt szépen mind az intézetből kikerült tanító, mind a gyakorló iskolába járó gyermekek szülői! A tanári vagy polgári iskolai tanítói oklevél csak bizonyítvány arra nézve, hogy az illető ama bizonyos szaktárgyakból megvizsgáltott, de nem elégséges garancia ahhoz, hogy tanítási módszere exczellens! Lehet valaki igen nagy tudós, de rossz tanító!

Továbbá azt gondolja talán a t. cikkíró, hogy a gyakorló iskola tanítója nem olvasgat újabb paedagógiai műveket s nem törődik — ha helyesebb dolgot lát — azzal, hogy azt érvényesítse!?

Akkor igen tévedni méltóztatik! Távol legyen tőlem, miszerint ezt érdemül rónám fel neki! Nézetem szerint nemcsak egy tanárnak, de az utolsó faluska tanítójának is okvetlen szükséges, hogy olvasson újabb meg újabb műveket s szaklapokat, melyek az ő mesterségébe vágnak!

Helyes az, hogy legyen a szaktanár és a gyakorlóiskolai tanító eljárása között harmonia, mit ugyan a havi értekezleteken is meg lehet valósítani, de az a $\frac{1}{2}$ —1 óra kevés ahhoz; hanem értekezzenek havonként többször privátim is s vitassák meg a szóban forgó tételt alaposan.

Nem osztom ama felfogását sem a cikkírónak, hogy a leendő tanító oly módon fog tanítani, a mily módon azt (pl. a számtant) a szaktanártól, nem pedig úgy, mint azt a gyakorló iskolában 1—2-szer látta! Először is a tanítójelölt (a képezdei tanterv értelmében) nem egy-kétszer látja, hanem a III. és IV. évfolyamban legalább is 140—150 alkalommal látja és gyakorolja az eljárást, s bizony mondom, hogy az a gyakorlóiskolai tanító a legjobb módszer szerint fog tanítani, ha másért nem is, azon okból, mivel „az intézetből kilépett tanító a gyakorló iskola tükre“ (egy nagy-érdemű paedagógus mondása), s az a gyakorlóiskolai tanító bizonyára törekedni fog arra, hogy az a tükör jól mutasson!

Nem hiszem, hogy volna oly képző, hol tan- és vezérkönyv-gyűjtemény ne volna, s azt tényleg ne használnák! Ezen irányban legyen cikkíró úr nyugodt. Tanácsával kissé elkésett!

A próbatanításokat is meg szokták ám beszélni tudomásom szerint minden képezdénél! Még pedig az igazgató mint jelenleg a paedagógia tanítója, jelenlétében s azokról jegyzőkönyvet vesz fel egyegy növendék felváltva: A tananyag is meg lesz beszélve az év elején s havonként is! Sőt részletes (hetekre felosztott) tantervet kapnak a tanítójelöltek kezükbe, melyből világosan látják a módszeres előrehaladás mibenlétét. Ha ezeket eddig nem tudta a cikkíró, csak sajnálni való tényt konstatálhatok.

Azon követelés, hogy a másodéveseket az évfolyamban egyszer átküldjék két és fél napra (ez idő alatt minden tantárgy átvétetik az iskolában) a gyakorló iskolába s az ott tapasztaltakról naplót vezessenek, talán még sem oly nagy „paedagógiai kínzás“! Nézetem szerint szükséges minden mesterséghez egy kis előleges szemlélés is! Az a szabóinas sem fog egyszerre a frakk vagy a tábornoki mente megvarrásához; hanem előbb megnézi, hogy a mester miként fogja meg az ollót meg a tűt!

Végül: quo jure ne avanszirozhatna az a gyakorló iskolai tanító, ha van kvalifikációja, feljebb? Miért volna előtte a parnasszus elzárva? Napoleon minden katonája tarsolyában hordta a marsall-botot. Igen sok (nagyon derék) képző intézeti igazgatót s rendes tanárt ismerek, kik gyakorlóiskolai tanítók voltak s bizony mondom, hogy nem válnak a „tanári titulus“ szégyenére.

Jelen soraimban nem foglalkoztam a reformálás ügyével, csak a cikkíró urak többé-kevésbé téves nézeteit igyekeztem megegyezni. Hogy mily irányban kívánám a gyakorlati képzést reformálni, azt majd egy más alkalommal lesz szerencsém kifejteni. Addig is a cikkíró úrnak figyelmébe ajánlom Catónak a madarászról szóló mondását.

Grézló János, gyakorlóisk. tanító.

A tanítónövendékek gyakorlati kiképzése.

Mióta tanítóképzésünk ügyét behatóbb vizsgálatnak vetjük alá; mióta mi, a tanítóképzéssel foglalkozók, ez ügy körül évek során át szerzett tapasztalatainkat közlésteszük, összegezzük és egybevetjük: azóta legtöbbet a tanítónövendékek gyakorlati kiképzése teszi a megbeszélés és megvitatás tárgyát. És méltán, mert ez a mi tanítóképzésünk achilles-sarka, mert alig van valaki, a ki azt állithatná, hogy a leendő tanítók gyakorlati kiképzése jól van úgy, a mint van. Nem fogom a tanítóképző intézetek tantervének a növendékek gyakorlati kiképzésére vonatkozó utasításait felsorolni; elég itt ennyit mondanom: A jelen szervezet mellett a legkedvezőbb viszonyok között, hogy t. i. egy osztályra egyre-másra csak tizenhat növendéket számítunk (pedig nálunk rendszeren kétszer, sőt néha háromszor 16 is van), egy-egy növendék a harmadik és negyedik évfolyamban együttvéve aligha taníthat a gyakorló iskolában többet, mint 7 órát. Ennyi idő, azt hiszem, még a született paedagogiai lángésznek sem elég, hogy csak valamicske gyakorlatot is szerezzon, hogy immár kimehessen az életbe, mint önálló tanító. A tanítás praktikus művészet, mely egy elvont tudományt a konkrét életre alkalmaz. A tanítónak nem elég a tanítás elméletét ismernie, neki tudnia kell ezt az elméletet applikálni is. Ehhez ügyesség kell, az ügyességet csak gyakorlat által érhetni el, a gyakorlathoz pedig idő kell. Ez tiszta sor.

A mi népoktatási törvényünk nem is tartott annyi gyakorlatot, mint a mennyit az eredetileg 3 évfolyamú képzőintézet nyújtott, elegendőnek arra nézve, hogy valaki ennek alapján önálló tanítónak elmeheessen. Azt kívánta a tanfolyamot elvégzett növendéktől, hogy előbb egy-két évre menjen gyakorlatra s csak úgy engedte meg neki, hogy képesítő vizsgálatot tehessen. Ezt a gyakorlati évet azonban már mindjárt kezdetben a jobb növendékeknek, külön kérelmükre, elengedte a közoktatásügyi miniszterium a tanítóhiányra való tekintettel. Tette ezt nyilván még azért is, mert belátta, hogy ez a gyakorlati év tulajdonképen fikció. Régebben, mikor még al-, segéd-, elemi és főelemi tanítói állomások voltak, jöllehet volt ennek alapja; a képzőt végzett, de még képesítő vizsgálatot nem tett tanítójelölt elmehetett segéd- vagy altanítónak. Mióta azonban népoktatási törvényünk ezt a tanítói hierarchiát megszüntette; mióta csak simpliciter tanítói állás van, a melyre ugyancsak e törvény 133. §-a értelmében „a kötelezett vizsgákat“ le nem tett tanítót alkalmazni nem is szabad: a tanítójelöltnek nincs is hová gyakorlatra menni. Az egy év letelével legjobb esetben hoz egy bizonyítványt, a melyben egy földesúr, vagy bérlő, vagy kereskedő sok dicsérettel elismeri, hogy a tanítójelölt milyen buzgalommal és hozzáadással nevelte, oktatta az ő gyermekeit. Hihetjük is, nem is. De még ha hisszük is, hogy csakugyan tanította, ki áll jól érte, hogy nem a legfonákabb eljárást követte? Talán az a becsületes bérlő, a kinél nevelősködött?

Valószínűleg — mondom — ez is lehetett egyik oka, hogy a közoktatási kormány erre a felügyelet nélküli gyakorlati évre nem helyezett nagy súlyt s a legtöbb esetben elengedte még később is, mikor már a tanítóhiány nem volt olyan nagyon érezhető.

A gyakorlati évnék a tanítóképzőn kívül, jól tudom, vannak még most is szószólói. De én azt hiszem, hogy ez a tanítóképzés ama patriarchalis módjának a residuum, mikor a mester egy szegény jó tanulót maga mellé vett mint monitort, bevezette a tanítás titkaiba s reá hagyta örökbe tanítói székét. Ha a mi korunk szükségesnek ismerte, hogy a tanítók külön intézetekben annak rendje és módja szerint nyerjék kiképzésüket, úgy ez a szükség a gyakorlati kiképzésre ép úgy fennforog, mint az elméletire. Sőt az elméleti ismeretek megszerzése még inkább bizható a magánszorgalomra; holott a tanítói gyakorlat arra alkalmas emberek előleges útbaigazítása, utólagos kiigazítása és folytonos felügyelete nélkül, nem mondom, hogy egyáltalán meg nem szerezhető, hanem igenis öt annyi idő alatt és sok gyermek szellemének a megnyomorításával. Nincs tehát semmi okunk sajnálni, hogy ez a gyakorlati év divatját multa. S hogy mégis sokan visszakivánják, annak nyilván az a magyarázata, hogy naponként látják, tapasztalják, hogy a tanítóképző nem gondoskodik kellőleg növendékei gyakorlati kiképzéséről. De ebből nem az következik, hogy az így tökéletlenül kiképzett, készületlen jelölteket szabad szárnyra bocsássuk, hadd szerezzék meg a maguk emberségéből azt, a mit mi meg nem szereztethettünk velük, hanem igenis következik az, hogy a tanítóképzőben azt az intézményt, mely a növendékek gyakorlati kiképzésére van rendelve, fejleszszük, tökéletesítsük.

Mikor híre ment, hogy a miniszterium a tanítóképző intézeteket egy évfolyammal meg akarja toldani, sokan azt hittük, hogy ez a negyedik évfolyam azt a kétes beesű szabad gyakorlati évet lesz hivatva pótolni, hogy tehát ez túlnyomólag gyakorlati év lesz. Nem úgy történt. Megrakták ezt is elméleti tantárgyakkal, még pedig nem is a tanítói hivatal szaktantárgyaival, mert ezek közül az egy neveléstörténeten kívül (heti két órá) egyebet nem is tanítanak, hanem az általános műveltségre tartozó ismeretekkel, nyelvekkel, mennyiségtannal, egészségtannal, zenével stb. Tehát ott vagyunk, a hol voltunk. Növendékeink gyakorlati kiképzése a négy évfolyamú tanítóképzőben ép oly elégtelen, mint a három évfolyamúban.

E folyóirat januári számában Ujfalussy Sándor ugyanesak e tárgygyal foglalkozik. Tesz ott több életrevaló indítványt; de legnagyobb súlyt, úgy látszik, arra az indítványára helyezi, hogy a gyakorló iskola tanítója tanítsa a tanítóképző növendékeinek a tanítási elméletet, az oktatási módszertant is. Az oktatási theorianak és praxisnak emez eszményi egyezése — szerinte — valóságos csodákat fog művelni. Vajjon azt a csodát is, hogy immár három órai gyakorlati tanítás hetenként búsasan elég lesz annyi tanítói ügyesség szerzésére, a mennyivel a tanítói hivatalt veszély nélkül meg lehet kezdeni?

Én Ujfalussynak emez ajánlatát egyáltalán nem tartom szerencsés ötletnek. A tanítás a nevelés művének csak egy eszköze, a tanítás- és módszertan a neveléstudománynak csak egy ága. A neveléstani tárgynak, ide érve a segédtudományokat is, a tanítóképzőben okvetlenül egy ember kezében kell egyesülve lenniök. Ha más ember tanítja az általános nevelést, az értelmi, érzelmi és erkölcsi nevelést, és más ember az oktatási módszertant, továbbá a fegyelmezést, a mi nem egyéb, mint az erkölcsi nevelés alsó foka, — úgy ez a két ember a legjobb esetben

ugyanazt tanítja, ugyanaz az egy munkát végzi. Ez már magában véve nagy baj, mert a tanítóképzőben igen szűken vagyunk az idővel és sehogy sem jut idő arra, hogy valamit kétszer is eltanítsunk, mert így más, hasonlóképes szükséges dolgot egyszer sem fogunk taníthatni. Valószínűbb azonban, hogy ez a két ember ugyanazon egy dologról máskép-másképp fog vélekedni, hogy ellenmondásba jön egymással. Ez pedig van akkora veszedelem, mint az, ha a módszertan tanárának az elméletével nem kvadrál egészen a gyakorló tanító praxisa. A különbség csak az, hogy amazt a bajt kétszeres idő árán szereztük meg, emezt pedig egyszerűn, az utóbbi baj — ha ugyan az — tehát olcsóbb.

Különbön is azt a bajt, hogy t. i. a mostani berendezés mellett a módszertan tanára s a gyakorló iskola tanítója közti véleményeltérés el nem kerülhető — a mi az én szerény nézetem szerint nem is olyan nagy baj — lehetne némileg enyhíteni. Nem úgy, hogy a gyakorló iskola tanítójára bizzuk a tanítás elméletét is, hanem megfordítva, az által, ha a módszertan tanára s a szaktárgyak tanárai időről időre mintatanításokat tartanának a gyakorló iskolában, hogy így módjuk legyen gyakorlati kivitelben demonstrálni az ő elméleteiket.

Van még Ujfalussy cikkében egy passzus, a melyet nem hagyhatok megjegyzés nélkül. Az igazgatóról, illetőleg az oktatási módszertan tanáráról azt mondja, „hogy csak olyan paedagogus, a milyenné a ki-nevezés tette s mert elemi iskolai tanítással nem foglalkozott s most sem foglalkozik gyakorlatilag, ő csak könyvpaedagogus; elvei és utasításai nincsenek az önmaga által történő megvalósítás pecsétjével ellátva és nem lehetnek önmaga által követendő példakul felmutatva.“

Ujfalussy itt megint azt teszi, a mit már mások ő előtte megtettek akárhányszor: ellentétékként állítja szembe a gyakorlatot az elmélettel, és félvállról, fitymálva néz le a theoriára. Tegyük fel, hogy Ujfalussy igen ügyes, rátermett, minden szükséges kvalitásokkal megáldott tanító, a ki az eddigi tanítás terén még inventor is, a ki az eddigi tanítási módszerben figyelemreméltó javításokat tett. Ujfalussynek ezen javításait és újításait, hogy vele együtt sírba ne szálljanak, feljegyezi a hálás utókor számára vagy ő maga, vagy valaki más. Sok tanító az iskolában megvizsgálja ez újításokat, próbát tesznek velők és kifogástalanoknak ítélik. Megtoldják más, hasonló tanítói talentumoknak a tanítás más részeiben tett javításai-
val, a melyeket szintén kipróbáltak. Ez újítások a gyakorlat mezején keletkeztek s a tapasztalás szentesítette őket. De ezek az újítások így feljegyezve a jövő tanítói nemzedékre nézve már elméletet képeznek. Az elmélet tehát nem más, mint a gyakorlatban talált és kipróbált igazságoknak a kodifikálása, nem más, mint megrögzített és rendszerbe foglalt gyakorlat. Az elméletet megvetni és mellőzni annyit jelent, mint az előttünk élt emberek gondolati munkáját és vívmányait ignorálni és ezzel azt kívánjuk, hogy minden ember kezdjen minden dolgot újból.

Különbön is az, hogy ki tanítsa a módszertant, a tanítójelöltek gyakorlati kiképzésének egészét tekintve, csak alárendelt kérdés marad. Főkérdés ez: mint lehetne a tanítónövendékeknek a tanítóképzőben a tanítási gyakorlatra annyi alkalmat adni, hogy az önálló oktatás megkezdhetésére elegendő tanítói ügyességet szerezzenek?

Erre legelső sorban két dolog szükséges: idő és hely. Kell bőséges idő a gyakorlatra és kell egy e célra mintaszerűen berendezett elemi iskola. Hogy mint kell aztán e két tényezőt okosan és czélszerűen felhasználni, ez már másod sorban jó tekintétbe, ez már részletkérdés. Ha e két alapfeltétel hiányzik, akkor, ha még olyan okos módozatokat fogunk kieszelni, legfeljebb egy-egy árnyalattal fogjuk javítani a növendékek gyakorlati kiképzését, de nagyban és egészben a tanítóképzés e legfontosabb ága satnya, tökéletlen marad.

Radó Vilmos.

(Vége következik.)

NÉPOKTATÁS.

Egy szó a népoktatásügyi lapirodalomról.

A tanítók és tanárok lapszerkesztéséről szóló miniszteri rendeletet a tanügyi és napi lapok különfélekép kommentálják. A legtöbben a tanítók és tanárok szólásszabadságát látják benne fenyegetve. Szerény nézetem, hogy ettől tartanunk nem lehet. Nem szorul az én csekélységem részéről bizonyítgatásra, mert általánosan ismeretes tényt említek vele, hogy gróf Csáky Albin miniszternek egyénisége sokkal magasabban áll, mint hogy éppen ezt akarta volna elérni. Mai viszonyaink között ily szándék el sem képzelhető; mert mondhatjuk ugyan, hogy egyes hibás törvények, vagy a helyes törvények nem szabatos, nem eléggé körülírt szövege alkalmat adhat a felső hatalmat bírók részéről többféle magyarázatra és rendelkezésre, de az is igaz, hogy egész állami életünk és törvényeink szabadelvű szelleme mindenkor biztosítékot nyújt nekünk teljes szólásszabadságunk fentartására; ezt el nem veheti tőlünk semmiféle miniszteri rendelet, s meg vagyok győződve, nem is akarja.

Sokkal közelebb áll azonban, nézetem szerint, az igazsághoz az a magyarázat, hogy a tanítók és tanárok egyéni szabad rendelkező jogát szándékozik a rendelet korlátok közé szorítani. A rendelet ugyanis világosan megmondja, hogy az 1868-iki és 1883-iki törvénynek „a tanítók és tanárok mellékfoglalkozására vonatkozó rendelkezését a legszigorúbban kívánja betartani“. El lehetünk készülve, hogy esetleg több ily rendeletet fogunk még kapni (óhajtom, hogy ne következzenek be). A lapszerkesztésről kibocsátott rendeletből jól kiténik az az irány, hogy egyes foglalkozási nemek fognának megjelölni, a melyeknek üzésében a tanítók és tanárok korlátoztatnának. A rendelkezés ily formában éppen nem volna szerencsés, nem érne célzt és sok igazságtalanságra és méltánytalanságra adna okot. Felfogásom szerint a kérdés lényege nem abban áll, hogy a tanár órák adásával, tankönyvirással, szaktárgya tudományos művelésével, lapszerkesztéssel, gazdálkodással tölti-e szabad idejét, hanem hogy pontosan betölti-e hivatását. A nevezett mellékfoglalkozások bármelyikével elhalmozhatja magát a tanító vagy tanár úgy, hogy tanítói működése ezért hátramaradást szenved. Az államnak azonban vannak ellenőrző közegei, a kiknek felterjesztése folytán a hatóságok esetről esetre

intézkedhetnek. Nézetem szerint ez az egyedüli igazságos eljárás, nem pedig hogy egyes speciális mellékes, de tisztességes foglalkozások sujtatnak s különösen nem okolható meg az, hogy a tanítók és tanárok leg-nemesebb, hozzájuk legjobban illő foglalkozása, az irodalmi, illetőleg ennek egyik ága jelöltetik meg mintegy nem üdvös befolyásának a tanítói hivatásra.

Szóba hozatott még ok gyanánt a tanügyi és különösen a népoktatásügyi irodalom túltengése. Ez sokkal nagyobb szabású ügy, minthogy vele röviden végezni lehessen, mégsem mulaszthatok el kettőt megjegyezni. Ez irodalom egyik hibájaul hozatik fel a túltermelés. Ez igaz, de ha igazságosak akarunk lenni, azt se feledjük el, hogy viszonyaink, különösen kulturális életünk a politikai szabadság elnyerése óta még nem alakult ki, sőt folytonos forrongásban van, s az átmeneti korszaknak mindig megvannak a maga kinövései. Hazánknak ugyanis sajátos viszonyai vannak; közműveltségünk különféle állami, felekezeti, nemzetiségi, helyi érdekek között és hatása alatt fejlődött és fejlődik, a melyek mind, valamint a sok iskolanem is közreműködtek tanügyi lapirodalmunk alakulására. A különböző lapok között létrejött szabad versenynek, kölcsönös kritikának, egyes szempontok folytonos hangoztatásának megvolt s megvan a maga káros, de kétségtelenül az ébresztő, sőt mivelő hatása is. Reméljük, hogy az idők ki fogják hullatni a selejtest, de én nem tartanám czélszerűnek is csak reakziót keltőnek a kormánynak a túltengést, habár jóindulattal is, korlátozó befolyását. Másik hibája gyanánt hozatik fel különösen népoktatásügyi lapirodalmunknak, hogy szellemileg alacsony nívón áll. Fájdalom, nagyon igaz! Tanítóink nagyobb része a hétköznapin, a vásárin kapkod. Ha a (lap) irodalom nemcsak az írók, hanem az olvasóközönség műveltségi állapotának is óramutatója, akkor ebből a tényből szomorú következtetést lehet vonni. Hogy lehet ezen a bajon minél gyökeresebben segíteni? Ugy, hogy a baj alapokait orvosoljuk. Támogassa a kormány a tanítók egyesületi életét és gondoskodjék annak helyes irányban való vezetéséről; állítson eleendő számú és kitűnő szakfelügyelőket a tanítók élére; végre, s ez a legfőbb, tegye úgy az állami, mint a felekezeti tanítóképzést legszorgalmasabb gondoskodása tárgyává.

N. L.

Osztatlan elemi iskoláink.

Az a tanító, a ki egymaga tanít 6 osztályu elemi iskolát, nem érhet el sikert, ha nem lel utat és módot arra, hogy osztatlan iskoláját minél többször osztottá alakítsa.

Ha szüntelen 6 osztálylyal van dolgunk, akkor oly óriási munkával kell megbirkóznunk, mely erőnket teljesen kimeríti s mégis — sikertelen. A csendes foglalkozás kiosztása már maga sok gondot és sok időt igényel; egy-egy osztály tanítása alkalmával a tanító figyelmének és fegyelmezési erejének folytonosan felcsigázottnak s osztottnak kell lennie, mert ezt követeli a tanítás és a csendesen foglalkozóknak ellenőrzése és fegyelme-

zése; gyakran kénytelen a közvetlenül tanított osztály figyelmét megzavarni, ott szórakozottságot okozni a csendes foglalkozást végezők fegyelmzése miatt, mi által közvetlen tanításának sikere sokszor bizonytalan, sokszor elmarad; a csendes foglalkozás eredményének számon kérése ismét csak időt rabol; a tulságos csendes foglalkoztatás gátolja a gyermekeknek komoly, rendes, tiszta munkára, csendre, figyelemre való szoktatását s a legéberebb ellenőrzés daczára is tág kaput nyit a szórakozottságra, pajzánkodásra, képmutatásra, csalásra, csend-zavarásra s így a taníthatást, nevelhetést már gyökerében veszélyezteti. Elég ennyit elmondanunk; ezeket is csak azért, hogy kimondott tételünket mégis megokoljuk, nem pedig azért, mintha meg akarnánk valakit győzni arról, hogy a 6 osztályu elemi iskola egy tanítója valóban súlyos, emésztő munkát végez s legyen bár a legtehetségesebb, legjobb tanítók egyike, munkájának sikere mégsem lesz teljes, mégsem lesz a munka nagyságával arányos. Ez a meggyőzés egészen fölösleges volna, mert a meggyőződés megvan.

De az osztatlan elemi iskola sötét oldalaira, bár futólag, nem azért irányítottuk a figyelmet, mert a lélekharangot akarnók megcsendíteni az egész intézmény fölött; hiszen hasztalan csendítenők, elemi iskoláink túlnyomó többsége csak osztatlan maradna azon túl is. Az sem képezheti vita tárgyát, hogy az osztatlan iskola sikerben annál inkább megközelítheti az osztottat, minél többször és teljesebben alakítható egy tanítója mellett és 6 osztálya fentartásával is egy, vagy legalább 6-nál kevesebb osztályuvá. Itt az út, a mód a földolog s ha ez meg van állapítva, akkor gondoskodnunk kell a tanítók épzés és a hatóságok révén, hogy a helyes mód mindenütt életbe lépjen.

Arról szó sem lehet, hogy azt az általános műveltségi fokot, melyet a min. tanterv az elemi iskola elé czélul tűz ki, lejobb szállítsuk az osztatlan elemi iskolák kedvéért. Minimum az, melyből engednünk nemcsak művelődési, de állami és nemzeti szempontból nem szabad. Mi ezt, mint vezérelvet tartjuk szem előtt.

Hogy egy tanító 6 osztályát minél gyakrabban egyesíthesse egy osztálylyá, vagy vonhassa össze 2—3 csoportba, a p a s z t a n u n k k e l l a tanítástárgyak számát, nehogy ezek sokasága miatt a tanítási időt nagyon elaprózzuk, és megfelelőbben kell b e o s z t a n u n k a tanításanyag részleteit, hogy a tanulandó anyag egyenletesebben oszljon szét s hogy tanításunk gyakorlatias, nem pedig tudományos színezetű legyen, de azért tanítványaink a IV. oszt. végeztével minden nehézség nélkül léphessenek át a polgári s középiskolákba.

A nyelvtan anyagának nagy része köthető az írás- és olvasáshoz; ugyanehhez kapcsolandó a fogalmazás is; ekkor a nyelvtanra a II. osztályban külön idő nem kell; a többiben pedig elég hetenként egy-egy fél óra.

A történelem és akotmánytan szintén az olvasáshoz kapcsolandó, főbb részleteit a III—IV. oszt olvasókönyvéből, az V—VI. pedig külön szakkönyvecskéjéből olvasná s tanulná meg. Így volna a történelmi és akotmánytani óra egyúttal olvasási is.

A természetrajz, természettan, gazdaság- és kertészettan a gazdasági s kerti gyakorlatokhoz kapcsolatnék s télen át, mint természetismeret, e

gyakorlatok szünetelése által üresen maradt órákban taníttatnék. Így e tanítástárgyak nem apróznák el az időt s tanításuk valóban gyakorlatias lehetne.

A rajz alsó fokon a beszéd- és értelemgyakorlatokhoz, felsőbb fokon a földrajzhoz s részben a természetismerethez kapcsolódnék.

Az ének a hit- és erkölcstanhoz, vagy — szövegét tekintve — az olvasáshoz fűződnek, de a dallam és a hangjegy-ismeret elsajátítására heti 2 fél óra mégis kellene.

A testgyakorlás azon kívül, hogy óráközökben, a tanítási órák végén, kirándulások alkalmával gyakoroltatnék, heti egy-két fél órát igényelne.

E szerint a tanítástárgyak volnának a hit- és erkölcstanon kívül: besz. és ért.-gyak., írás s olvasás, nyelvtan, számolás- s mértan, földrajz, természetismeret, ének, testgyakorlás.

A tanításanyag beosztásának már csak az egyes osztályok céljának biztosabb elérése végett is változnia kell. Pl. az I. osztály az írás-olvasás mellett elég, ha 10-ig tanul számolni; a II. osztály az írás-olvasást már csak gyakorolja, tehát főbb súlyt helyezhet a számolásra s a százas körben tanul számolni jegy nélkül és jeggyel; a III—IV. osztály részt vehet a II. osztály számolásában s ezen kívül együtt tanulhatja a számolást az ezres körig, a köz. és tizedes törtek s a mértan elemeinek ismeretéig; az V—VI. osztály részt vesz a III—IV. osztály számtani óráin, de mikor a törtekről tanul, a IV. osztály is összehasonlítható vele. Történelmi részleteket és természetrajzi ismereteket a III—IV. osztály is tanul, utóbbiakat együtt az V—VI.-kal, de a tanító részéről kevesebb igényvel. A III. osztály a IV.-kel, az V. a VI.-kal olvashat együtt. Az írva-olvasás anyaga elosztható az I. és II. osztály számára; az előbbi tanulná a kis, az utóbbi a nagy betűket.

A hol az iskolaév 8 hónap, vagy hol a tanításnyelv nem a magyar nyelv, ott első sorban a földrajz és nyelvtan anyaga redukálendő; amazz a III—IV. osztály tanulná együtt s a IV. osztály az V.—VI. tanulásában is részt venne; második sorban a természet-ismeret s az olvasás tanóráinak száma volna kissé apasztható.

A tanítás céljának biztosítása, a csendes foglalkoztatás idejének csak az éppen szükséges mértékre való leszállítása céljából az órarend ügy készítendő, hogy az I. és II. osztály délelőtt 8—10, délután 2—3 óráig legyen iskolában s a III. osztály délelőtt 10 óraker szintén hazamehessen. A IV—VI. osztály délelőtt 9 óraker jöhetne iskolába. A mennyiben ez óra-beosztás nem volna kivihető, mert az iskola a gyermekek menhelyét is szolgál s a nagyobb iskolásgyermekek iskolába járó kis testvéreinek dajkálója is: legjobb, ha minden osztatlan iskola mellett van egy kisebb terem, hol a közvetlenül nem tanított osztályok, ha csendes foglalkozhatásuk főlegesen vagy csak kisebb feladatokra szorítkozik, a téli félévben játsz-hassanak, könyvből tanulhassanak vagy kézimunkát végezhetnek felügyelet alatt. E felügyeletre mindenütt találkozik alkalmas egyén igen csekély fizetés mellett is. A mely osztatlan iskola a külön helyiséget és felügyelőt nélkülözi, az a népiskola célját el nem érheti. Magyar állami és nemzeti szempontból is sok jó lehetne ily szervezet által eszközölhető; javulna az iskolai egészségügy s megtanulhatnának a gyermekek jól

magyarul. E szervezet egyiránt érdemes az állam, az iskolafentartók és a magyar társadalom figyelmére s tevékenységére.

Nagyon fontos és meggondolandó az, vajjon a napi tanításiidőt órákra vagy fél órákra osszuk-e? Harmadrész-órákra semmi esetben sem osztandó. E beosztás attól függ, mely osztályban tanítunk, mely tanítástárgyról s anyagról van szó s milyen népes 1—1 osztály? Ha 1—1 osztályban 8 tanulónál több nincs, akkor legtöbbször helyes a félórai tanítás különösen a 3 alsó osztályban; de ha a tanulók száma több, akkor az írásvetésre, az olvasásra, főképp ha ez nyelvtannal, fogalmazással vagy beszéd- és értelemgyakorlatokkal van összekapcsolva, határozottan 1—1 órai tanítás szükséges. A felsőbb és sokszor egygyé vonható osztályokban az olvasásra, természetismeretre s néha a számolásra szintén 1—1 óra kell.

Az itt elmondottak gyakorlati alkalmazása magyar tanításnyelvű, osztatlan iskoláinkban következő általános óratervhez vezet:

A heti órák száma: 30. Ebből:

hit- és erkölcstanra kell 2 óra;

beszéd- és értelemgyakorlatokra I. osztály 2 fél óra (a II. o. figyelt), II. osztály 2 fél óra (az I. o. figyelt);

írás, olvasásra I. o. 6 fél óra (az isk. év utolsó $\frac{2}{3}$ -ában a II. o. az I-vel is gyakorolná az olvasást), II. o. 4 fél óra, III—IV. o. 5 fél óra, V—VI. o. 6 fél óra; a 4 felsőbb osztály tanulói olvasási órákon úgy tiltethetők — nem mindig ugyan —, hogy egymás könyveibe nézhessenek;

nyelvtanra III. o. 1 fél óra (a IV. figyelt); IV. o. 2 fél óra (az V—VI. figyelt); V—VI. o. 2 fél óra;

számolásra minden osztálynak 2—2 fél óra; a II. o. számolásában a III. és IV., emezében az V—VI. részt vesz; a IV. sokszor számolhat együtt az V—VI.-kal is;

természetismeretre 6 fél óra a III—VI. osztálynak együtt; a tanulatokat csak az V. és VI. o. rendszerezi;

földrajzra a III. o. 1 fél óra (a IV. figyelt); IV. o. 2 fél óra; a IV—VI. o. egymás földrajzi óráján részt vesz;

énekekre jut 3 fél óra, melyből 1 fél órán a IV—VI. o. hangjegyszerint tanul;

testgyakorlásra heti 2 fél óra.

Az ének és testgyakorlás óráközökben, a félnapi tanítás végén, kirándulások alkalmával mindig gyakorolható.

Ily általános órarend mellett a III.—VI. osztály heti 14 órán (28 fél órán) képezhetne egy csoportot, a mikor u. i. egymás tanulásában, mint figyelők, foglalkozást nyerhetnének; nem volna ez kizárólag figyelés, hanem ismétlés, begyakorlás. A többi órákon 3—4 csoportot alkotna az osztatlan iskola s bár néha-néha a csendes foglalkoztatás feladata is egyesíthet több osztályt, mégsem volna helyes minden tanítási időn át minden osztályt az iskolateremben tartani. Az I—III. osztály hetenként csak 9—11 órán át tanul; mit nyer vele, ha 10—13 órán át csak „csendesesen“ foglalkozik? Elég az utóbbiból heti 3—4 óra is.

Hogy tehát a népiskola célját az osztatlan elemi iskola elérhesse, hogy a túlságos csendes foglalkoztatás a nevelés és tanítás célját ne veszélyeztesse, hogy az osztatlan iskola minél többször egygyé legyen

vonható és ne szakadazzon 1—1 tanítási órán 4—5 felé: változtatnunk kell a tanításterv és anyag beosztásán, létesítenünk kell felügyelői állás szervezése mellett egy játszó- és munkatermet svégső esetben be kell hoznunk a fél napi tanítás-rendszert, a mely mellett a felsőbb 4 osztály délelőtt, az alsóbb 2 osztály délután jár iskolába.

A kézikönyvekről csak annyit jegyzünk meg, hogy az I. osztály abcéje, melyben csak a kis betűk volnának, a II. osztály olvasókönyvében a 15. betűből kezdve helyet foglalna s a III—IV. osztálynak egy olvasókönyv kellene.

A tapasztalat igazolja, hogy oszthatlan iskoláink mai szervezetük és órarendjük mellett képtelenek feladatuk megoldására. Szerintem ebben nem a „tanterv“ hibás; tehát nem kell a tanterv követelményeit lejjebb szállítanunk, mert ez által csak a népnevelés foka súlyosodna, hanem módokat kell alkalmaznunk, melyek segítségével az oktatás célja biztosítható. Ezért ajánlom az általam elsorolt módokat a népoktatásügy munkásainak szíves figyelmébe.

Ujfalussy Sándor.

ISMERTETÉSEK.

A gyakorló tanítás a soproni evang. tanítóképző intézetben.

Intézetünk gyakorló iskolájának szervezete meglehetősen elütő a hazai állami tanítóképzők gyakorló iskoláinak szervezetétől; sokkal inkább hasonlít a mi gyakorlati tanítóképzésünk azon eljáráshoz, mely a németországi tanító-szemináriumokban honos, — így tehát sok tekintetben egyezik az p. o. a berlini tanítóképző intézetben fennálló rendszerrel, melyet avatott toll mutatott be e becses lapok múlt havi számában a szíves olvasónak. Sietek megjegyezni, hogy távolról sem volt szándékom intézetünket, melynek fölszerelésén s berendezésén bizony-bizony nagyon meglátszik magyar protestáns egyházunk szegénysége: a kitűnő berendezésű berlini királyi tanítóképzővel összemérni. Szemünk előtt ugyan nekünk is azok a czélok lebegnek, még az eljárási módok is többé-kevésbé ugyanazok, csak hogy a kivitelben nagyon sok akadályt gördít elibénk anyagi erőnk említett korlátoltsága. Hogy csak egyet említek a sok akadály közül: mennyire megnehezíti működésünket az a körülmény, hogy míg intézetünk épülete a város szélén emelkedik, gyakorló iskolája a város közepén, bérházban van elhelyezve.

Gyakorló iskolánk ez idő szerint négy osztályú elemi iskola, két tanterembe osztva, akképen, hogy az egyik teremben az I., II., a másikban a III s IV. osztály van elhelyezve. Az eredeti tervszerint hat osztályúnak kellene lennie, a dunántúli evang. egyházkerület tantervének megfelelően három tanterembe osztva, következő csoportosítással: 1. teremben: az I. osztály, a 2. teremben: a II. s III. osztály, a 3. teremben: a IV., V. s VI. osztály. Azonban az V. s VI. osztály felállítását a helyi viszonyok szerint még eddig nem kísérelhettük meg.

A tanítást a gyakorló iskolában a IV. éves tanítójelöltek végzik ugyan, mindazáltal az oktatás, fegyelmezés s rendtartás felelős vezetője a tanítóképző intézetnek e célra alkalmazott egyik tanára, ki egyuttal a gyakorlati paedagogiának is tanára. Ő készíti a gyakorló iskola összes tárgyaiból részletes tanmenetet, melynek alapján a hetenként egyszer megtartott előkészítő órán bővebb utasítást ad a tanító-növendékeknek a számukra kijelölt tananyag írásbeli feldolgozására s előadására nézve. A tanítás munkáját mindjárt a tanév elején beosztja a negyedéves növendékek között és pedig az I. és II. osztály tantárgyait két, a III. s IV. osztályét három növendék között. Mindenki állandóan a maga kijelölt tárgyát tanítja 3—4 hónapig, vagyis egy-egy évharmadon át, hogy annak tanításában kellő jártasságra tehessen szert. A kiszabott idő elteltével mindegyik tanítónövendék más tárgycsoportot kap, vagy ha nagyobb számmal vannak, más váltja őket fel. A tanításra be nem osztott növendékek külön próbatanítási órákon gyakorolják magukat a tanításban.

Hogy azonban a tanítás sikere kockáztatva ne legyen, minden tanítónövendék tananyagát, a nyert utasítás szerint, tartozik írásban kidolgozni s tanítás előtt legalább egy nappal megbirálás végett a gyakorló iskola vezetőjének benyújtani. A kidolgozás elején kérdések s feleletekben történik, de ha a növendék a tárgy tanításában már elég otthonos, megengedhető a tananyag vázlatos, de azért a menetet világosan kitüntetett feldolgozása is. A fölülvizsgált s esetleg kijavított írásbeli dolgotat köteles a jelölt úgy betanulni, hogy a felett alak s tartalom tekintetében teljesen uralkodjék. A tanításhoz szükséges szemléltetési s egyéb eszközöket is ő neki magának kell a tanítás megkezdése előtt előkészíteni. Azok használatával pedig már mint hospitálónak meg kell ismerkednie.

A tanítással megbízott növendékek egyike, mindenik tanteremben, végzi az osztálytanítói teendőket is. Nevezetesen: örködik a terem külső rendje és tisztasága, továbbá szellőztetése s télen át kellő s egyenletes fűtése fölött. Felügyel a tanítási és mulasztási napló pontos vezetésére; utóbbinak adatait minden hó végén összegezi. Vezeti az osztályozási naplót s annak rovatai szerint kiállítja s a gyakorló iskola vezetőjével aláírhatja a tanulók havi értesítőit. Végül mindegyik osztálytanító örködik saját osztályában a tanítás egysége fölött; figyelemmel kíséri tehát társának tanítását, mint hospitáló.

Általában a kijelölt növendék tanítását egyik negyedéves társa, a ki épen tanítással nem foglalkozik, mindenkor végig hallgatja, észrevételeit följegyzi s a heti birálati órában előterjeszti. Maga a gyakorló iskola vezetője is lehetőleg óráról-órára figyelemmel kíséri a tanító-növendékek munkáját s a lényegesebb hibáknak, a mennyire lehetséges, elejét veszi, egyéb észrevételeit pedig följegyzi s a birálati órán jegyzetei alapján az összes tanításokat birálat tárgyává teszi. A birálat akképen megy végbe, hogy először is maga a tanító teszi meg észrevételeit, azután az a hospitáló társa, a ki a szóban forgó tanításnál épen jelen volt, végül pedig a gyakorló iskola vezetője. Minthogy pedig szervezetünk értelmében az igazgatón kívül az egyes szaktanárok is ellátogatnak időnként — főképp szaktárgyaik tanítására — a gyakorló iskolába: a hónap utolsó

birálati óráján ők is jelen vannak s a gyakorló iskola fegyelmére s tanmódszeresre vonatkozó általánosabb érdekű kérdések fejtegetésében ők is részt vesznek.

Gyakorló iskolánknak ilyenmő szervezete hozza magával, hogy a negyedévesek tanulási órái csakis azon időre eshetnek, midőn a gyakorló iskolában nincsenek órák, tehát 7—8-ra, 10-től vagy 11—12-re s 4—5-re, néha 1—2-re. Különböb heti tanóráiknak száma lehetőleg kevesebb, mint a többi osztályokéi, mintegy 20—22. Ebbe azonban nincs beleszámítva az a 8—10—12 óra, melyben a kijelöltek a gyakorló iskolában tanítanak s az a néhány óra, a melyet felváltva mindannyian hospitálásra fordítanak. A közbeeső üres órákat kiki előkészítésre s egyéb munkálkodásra fordítja. Igaz, hogy ily szervezet mellett a negyedéves növendékek, bár heti óráiknak jó része énekórákra s különféle zenei órákra esik, mégis meglehetősen meg vannak terhelve munkával, mindazáltal szerfőlött való megterhelésről nem lehet szó. Hogy pedig gyakorlóiskolai önálló működésök folytán mennyivel több s valódibb gyakorlati ügyességgel hagyják el az intézetet, mint ha csupán időnként próbálkoztak volna egy-egy órai, vagy akár fél napi tanítással: azt hiszem, nem is szükséges kiemelni.

De szükségesnek tartom még, hogy szóljak arról: miképen képesítjük mi negyedéves növendékeinket arra, hogy — folytonos ellenőrzés és útbaigazítás mellett bár — a gyakorló iskolában a tanítást önállóan, mint annak tanítói, végezhessék. Az alapos előkészítésnek mindenestre már a megelőző években kell megtörténnie.

Az I. éves növendékek megkezdik a neveléstan tanulását, de a gyakorlati kiképzés alapját főképen az által rakják le, hogy betűsorban félnaponként föl váltva hospitálnak a gyakorló iskolában; az ott látottakról és hallottakról a gyakorló iskola vezetőjének utasítása szerint naplót vezetnek s azt a gyakorló iskola vezetőjének időnként bemutatják. A hospitáló növendék természetesen mulasztja az elméleti órákat, de mivel ez 1 vagy 2 hetenként csak egyszer történik s akkor is mindig más-más fél n a p r a esik, mulasztása igen jelentéktelen és könnyen pótolható. A váltakozás egyuttal azt is eredményezi, hogy a hospitáló lassanként minden tantárgy tanítását megfigyelheti. Nagyobb időszakonként osztályt, illetőleg tantermet is cserélnek a szintén hospitáló II. évesekkel. A tanítási eljárás megfigyelésén és lejegyzésén kívül a hospitáló növendékek részt vesznek némileg az iskolai rendtartásban is. Ők nyitják ugyanis ki a tantermeket tanítás előtt $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ órával s a tanítónövendékek megérkeztéig a felügyeletet is ők gyakorolják. Gondoskodnak továbbá arról is, hogy a tantermek a gyermekek érkeztekor kellőleg szellőztek és (téli) fűttek legyenek; valamint arról, hogy a felvigyázó tanulók előkészítsék a krétát, spongyát s letisztítsák a fekete táblát. A tanítás végeztével ismét a hospitáló növendékek kötelessége felügyelni arra, hogy a gyermekek az utcán is szépen, lehetőleg párosával menjenek.

A II. évesek folytatják és befejezik a pszichologiai alapra fektetett neveléstan tanulását s a mellett az I. évesekhez hasonló módon látogatják egész éven át a gyakorló iskola osztályait, a rendes módszertani órákon

pedig megkezdik a didaktika általános szabályainak tanulását. Így ők már sokkal öntudatosabban figyelhetik meg a tanító módszeres eljárását, azért tőlük már másnemű látogatási jegyzetet várunk, mint az I. évesektől. Míg ugyanis ezek tisztán csak a tanítást jegyzik le, kérdések s feleletekben, addig amazoktól megkivánjuk, hogy a tanítás menetét s a tanító eljárási módját kísérik figyelemmel s jegyzeteikben arról adjanak számot. Az év másik felében pedig, az egyes népiskolai tárgyak módszerének tárgyalásánál, adott tételek s utasítások alapján írásbeli tanítási vázlatokat készítenek. Azonkívül szaktanáraik vezetése alatt, — de egyetértőleg a gyakorló iskola vezetőjével — próbaleczkéket is tartanak a gyakorló iskola egy-egy osztályában. A próbatanítás tervezetét írásban az osztály mindegyik növendéke kidolgozza, de tanítást mindig csak egy növendék jelöltetik ki.

A III. évfolyam növendékei még behatóbban foglalkoznak a népiskolai tárgyak módszertanával s a népiskola szervezetével. Mindezt azonban nemcsak úgy általánosságban végzik, hanem speciálisan a mi egyházkerületi tantervünkhez alkalmazva s még közelebbről a gyakorlóiskolai tanításra vonatkoztatva. Megismerkednek tehát az egyes tantárgyak tantervével s részletes tanmeneteivel (mire nézve közébe kapják a gyakorló iskolának nyomtatásban is megjelent tanmeneteit), továbbá a módszeres vezér s kézikönyvek mai irodalmával, különösen pedig azokkal, amelyek a gyakorló iskolában is használatosak. Az egyes tantárgyak módszerének ismertetése után pedig gyakorlati tanításokat készítenek együttesen, mindjárt a módszertani órán, még pedig aképen, hogy minden osztály tananyagából feldolgoznak egy-egy tételt s azt a rákövetkező próbatanítási órán egyikök el is tanítja. Így az elmélet azonnal gyakorlatba megy át. Ez azonban csakis úgy lehetséges, hogy a módszertan tanára s a gyakorló iskola vezetője egy s ugyanaz a személy. A III. éves növendékek gyakorlati kiképzése főképen e hetenként kétszer megtartatni szokott próbatanítási órákon történik, mely tanításokat a gyakorló iskola vezetője, tehát egyszersmind a módszertan tanára vezet. A tanítást írásban mindannyian kidolgozzák, de a tényleges tanításra mindig csak egy növendék van kijelölve, a ki tartozik dolgoztatni a gyakorló iskola vezetőjének megelőzőleg bemutatni s csakis annak jóváhagyása és tételének jó betanulása után állhat a gyermekek elé. A bírálat nyomban a tanítás végezte után megy végbe, olyformán mint a IV. éveseknél. (L. fentebb!) Ezután a gyakorló iskola vezetője új tételt ad fel s annak tanítási menetét s módszerét a növendékekkel megbeszéli, — ha csak, mint fentebb említém, a módszertani órán az már úgysis elő nem volt készítve. A tételek feladásánál arra ügyel, hogy a jelöltek minden tantárgy tanításával megpróbálkozzanak s minden osztályban tanítsanak. Időnként pedig, ha szükségesnek látja, mintaleczkét tart; ezt különösen akkor teszi, ha valamely fontosabb eljárást akar bemutatni. Ennyi előkészület s gyakorlat alapján a tanításban annyi ügyességet, a fellépésben annyi önállóságot s fesztelenséget szereznek a III. éves növendékek, hogy a tanév vége felé egy-egy órán egy-két tárgyból, a IV. éveket felváltva, a rendes tanítást is megkísérlik.

Azonban a kép, melyet a három alsó osztály gyakorlati kiképzetéséről s előkészítéséről igyekeztem esetelni, nem lenne teljes, ha még egy körülményről meg nem emlékezném. Tanítóképző intézetünk szervezete értelmében az egyes szaktanároknak kötelessége arról gondoskodni, hogy szakjoknak azon részeit, melyek a népiskolának is anyagát képezik, a növendékek a teljes készségig elsajátítsák, még pedig a gyakorló iskolában meghonosodott műkifejezésekkel, szavakkal. Így különösen a bibliai történetek, a bibliai helyek, egyházi énekek, a káté, a gyermekdalok, az olvasókönyvekben előforduló verses darabok szövegét s illetőleg dallamát az I. és II. évfolyam növendékeinek könyv nélkülözniök kell. Csakis ily előzmények után követelhetjük a IV. éves tanítónövendéktől, hogy az új tananyag magyarázatánál, valamint a lecke felmondásánál kézikönyvet ne használjon, a nélkül, hogy a tanítandó anyag betanulása által őt különösen megterhelnök. Sőt évharmadonként köteles minden tanítónövendék a végzett tananyagot átismételteni s az utolsó napon munkájáról az egész tanári kar jelenlétében beszámolni, azaz tárgyaiból növendékeivel quasi vizsgálatot tartani. Az itt felmutatott eredmény lényeges befolyással van a jelölt osztályzatának megállapítására a tanítási gyakorlatokból. A nálunk szokásos évről nyilvános vizsgálatot is, mely a szülők s tanügybarátok jelenlétében folyik le, a legkiválóbb tanítónövendékek tartják meg. A vizsgálat előtt néhány héttel, midőn az általános ismétlések megkezdődnek, a gyakorló iskola vezetője kijelöl egy-egy tanítónövendéket, kik az időtől fogva egyedül végzik egyik-egyik tanteremben osztályaikkal a tanítást, illetőleg ismétlést. S mondhatom e vizsgálatok még eddig mindig közmegelegedésre folytak le.

Ezekben bemutattam a M. T. szíves olvasóinak a mi gyakorló iskolánk szervezetét, melyből kitűnik, hogy annak minden intézkedése oda irányul, hogy intézetünk a népiskolákat minél gyakorlottabb tanítókkal lássa el. S ha a czélt mindenben még sem érhetjük el, annak oka főképen a rendelkezésünkre álló eszközök elégtelenségében keresendő. De kitűnik e halvány vázlatból az is, hogy a tanítójelöltek gyakorlati kiképzése úgyszólván egész súlyával a gyakorló iskola vezető tanítójának válla nehezezik. Állami tanítóképzőinknél is, ámbár ott a gyakorló iskolák szervezete a mienktől elütő, általában véve ugyanez az eset áll fenn. Kivánatos, hogy a gyakorló iskolák s így a gyakorlati tanítóképzés ügye hazánkban minél inkább fejlesztessék. Az államnak, a közoktatásügyi kormányzatnak egyik legstürgeőbb teendője a tanítóképzésnél a gyakorló iskola újabb szervezése, tovább fejlesztése, mit a felekezeti képzők iránt való jóakarati s hathatós támogatása s a közvetlen hatósága alatt álló állami tanítóképzők tantervének s egész szervezetének revidálása által érhet el. Az átalakítás nagy munkájánál kiváló tekintettel kell lenni a gyakorlóiskolai tanítói állás újjászervezésére; ezen állásra egyfelől kellő kvalifikációval bíró egyének helyezendők s kívánatos, hogy a methodika tanítása is az ő kezükbe adassék, de másfelől kívánatos az is, hogy megadassék nekik azon, a mindennapi anyagi gondoktól ment exisztencia, a melylyel, legalább az újabb intézkedés folytán, a rendes tanári állás össze van kötve, hogy egész idejüket és összes ambíciójukat nyugodtan

terhes hivataluknak szentelhessék. E kérdés megvitatását ajánlom a tanítóképző-intézeti tanárok országos egyesülete által legközelebb tartandó közgyűlésnek becses figyelmébe.

Papp József.

A gyakorló iskola a párisi nemzetközi népoktatásügyi kongresszuson.

A „Revue Pédagogique“ mult évi szeptember-októberi füzete alapján közöljük kivonatosa a kongresszusnak a gyakorló iskolára vonatkozó tárgyalásait. E tárgyalások alaposan voltak előkészítve. A szervező bizottság egy füzetben kinyomatta a kérdésekre beérkezett véleményeket és e füzetet kiosztatta a kongresszus tagjai közt. Azonkívül minden egyes kérdést előbb egy szűkebb szakosztályban tárgyaltak és csak e szakosztály jelentését vitatták meg a kongresszus üléssein. A kongresszus elnöke, Gréard úr, a francia akadémia tagja, a párisi tankerület viczerektora volt, a szakosztály javaslatát Quenardel úr, az amiens-i tanítóképző igazgatója 6 pontban terjeszti a kongresszus elé.

1. pont. A tanítójelöltek gyakorlati kiképzése szempontjából okvetlen szükség van gyakorló iskolára. E pontot a kongresszus egyhangúlag elfogadja.

2. pont. A gyakorló iskola a tanítóképzőhöz legyen csatolva. Naudy, az orleansi tanítóképző igazgatója, nincs megelégedve a gyakorló iskola eredményeivel; illuzió, ha azt hisszük, hogy a jelöltek ott gyakorlati ügyességre szert tesznek. A tanítóképző legfőbb feladata, hogy képezzen tanult, szorgalmas, nyílt eszű fiatal embereket, kik helyesen, világosan tudják magukat kifejezni, a gyakorlati ügyességet majd megszerzik magából a gyakorlati működésükből. Ennélfogva azt javasolja, hogy a gyakorló iskola töröltessék el. A kongresszus túlnyomó többsége e javaslatot visszautasítja.

Hosszabb vita fejlődik ki azon kérdés felett, a gyakorló iskola a képzőhöz tartozzék-e, vagy e célra önálló független iskola szolgáljon. A kongresszus visszautasítja ez utóbbi véleményt és elfogadja a szakosztály javaslatát, mely szerint: a gyakorló iskola közvetlen a tanítóképzőhöz legyen csatolva.

3. pont. A gyakorló iskola a vidék iskolái többségének jellegével birjon. Az iskola 3 osztálylyal, de egy tanítóval birjon.*

Lenient képzőintézeti igazgató nem akarja a gyakorló iskola szervezetét ily szűk korlátok közé szorítani. A több osztálylyal bíró iskolák jobb tanítói nem szivesen fogják elvállalni a kényelmetlenséggel járó osztatlan iskola vezetését. Azt kívánja, hogy a gyakorló iskola szervezetét a kormány a helyi viszonyokhoz mérten állapíthassa meg. Oly megyékben, a hol többnyire kis helységek vannak és a nyilvános iskolák többsége osztatlan, a gyakorló iskola is osztatlan legyen. De nagy városokban és oly megyékben, hol a városi iskolák többségben vannak, a gyakorló

* A francia népiskola áll egy előkészítő osztályból és egy alsó, középső és felső folyamból, egy-egy folyam két évig tart. A gyermekek 13–14 éves korban hagyják el az iskolát.

iskola is ezekhez hasonló legyen. Egy szóval nem szükséges a gyakorló iskolákat mind egy kaptafára húzni. A mellett osztatlan iskolában való tanítás a legnehezebb, a jelöltek gyakorlati kiképzését pedig a legkönnyebb módon kell kezdeni, különben egy osztott iskolából is időnként az osztályok összevonása által egy vagy több osztatlan iskolát lehet alkotni. Ennélfogva a kongresszusnak a következő határozatot ajánlja: „A gyakorló iskola szervezete olyan lesz, mint azon iskolaké, melyekben a jelöltek, intézeti tanulmányaik bevégezése után, alkalmazást fognak nyerni“.

A kongresszus többsége ezt elfogadja.

4. pont. A gyakorló iskola igazgatója (vezetője) a legjobb és kiváló paedagogiai érdemeket szerzett tanítókból választassék. Fizetése olyan legyen, hogy ez állás a legjobb tanítóknak, sőt képző tanároknak is kívánatosnak látszék. Csak az nevezhető ki ez állásra, ki már 5 évig működött elemi népiskolában.

E pontok felett hosszas és heves vita fejlődik. Több módosítványt terjesztenek be, melyek szerint még határozottabban mondassék ki, hogy a gyakorló iskola igazgatója (a képző tanárok kizárásával) csakis volt népiskolai tanító lehessen. Mások ellenben nem kívánják teljesen kizárni a képző tanárokat, de 5 évi népiskolai működést követelnek tőle. Jacoulet, a saint-cloud-i tanítóképző tanárokat nevelő felsőbb tanárképző intézet igazgatója, szót kér e vélemények ellen; nem tartja sem igazságosnak, sem kívánatosnak a képző tanárok kizárását a gyakorló iskola vezetéséből. A tanítóképző tanár, kérdi Jacoulet, nem tartozik-e teljesen a népoktatási karhoz? A népiskolában nyerte első kiképzését, aztán elvégezte tanulmányait megyéje tanítóképzőjében, hol elméleti és gyakorlati paedagogiai kiképzésben részesült. Azután mint segédtanító működött valamely népiskolában és kitartó, fárasztó előkészülés után jelentkezett a képző-intézeti tanári vizsgálatra. Mások ugyane vizsgálatra a saint-cloudi tanárképzőben készítették elő. Itt lényegében paedagogiai kiképzést nyernek a növendékek, nemcsak tanítják őket, de megtanítják, hogyan kell tanítani. E fiatal emberek végre tanítóképző tanárok lesznek tanítókat képeznek, a tanítóképző minden paedagogiai ügyeiben élénk részt vesznek. Meg van a kellő paedagogiai előkészültségük és tapintatuk egy gyakorló iskola igazgatására. Kéri, hogy ne zárják ki e fiatal embereket, a kik a népoktatási karnak élite-jét képezik. Megkövetelhetnek tőlük bizonyos számú szolgálati évet, de azt ne, hogy csak az esetben pályázhassanak a gyakorló iskolai igazgató állására, ha elemi népiskolában működtek. A kongresszus e vélemény felé hajol és a következőt határozza: „A gyakorló iskola igazgatója a népoktatási kar azon tagjai közül választassék, kik már 5 év óta működnek és kiváló paedagogiai képességet tanúsítottak“.

5. pont. A tanképesítő vizsgálat ezentúl a harmadik év közepére essék. A harmadik év utolsó hónapjai kizárólag a jelöltek gyakorlati kiképzésére fordíttassék.*

Lenient ellenzi e javaslatot, nem lehet 3 évnél rövidebb idő alatt elkészülni a vizsgálatra, a tantervet sem tanácsos módosítani, mert a legutolsó 1889. január havából való, elébb ki kell azt próbálni.

* A francia tanítóképző intézet 3 évfolyamból áll.

Különben nagyon nehéz is lesz az utolsó 4 hónapra halasztani a gyakorlati kiképzést. Hogyan fogjuk foglalkoztatni a jelölteket? Bizonyára el kell őket küldeni tanáraik vezetése alatt különféle iskolákba, mit fog csinálni ez alatt a tanárok nélkül otthon maradt első és második évfolyam. A mellett ez iskolalátogatás és vele kapcsolatos utazgatás nagyon költséges dolog. Naudy védi a szakosztály javaslatát. Az utolsó 4 hó helyesen felhasználva és teljesen a gyakorlati kiképzésnek szentelve fölér azzal a pár héttel, a mit most töltenek a gyakorló iskolában. Morel is kívánatosnak tartja, hogy a gyakorlati kiképzésre nagyobb súly helyeztessék, a tanképesítő vizsgálat a harmadik év vége előtt tartassák meg. Quenardel megjegyzi, hogy sem egy pár hét, sem egy pár hó alatt nem lehet jó tanítókat formálni. A tanítóképző nem bocsáthat ki tökéletes, minta-tanítókat. Csak az szükséges, hogy fejlessze a jelöltek gyakorlati ügyességét és biztos ismeretekkel lássa el őket. A tanképesítő vizsgálat követelményeit nem lehet lejjebb szállítani és három év nem sok az előkészülésre. Labrunie azt kívánja, hogy a tanképesítő vizsgálat már a második év végén ejtessék meg és a harmadik év teljesen a gyakorlatnak és a paedagogiai tanulmányoknak szenteltessék.

Végre az elnök Gréard felteszi a kérdést: elfogadja-e a kongresszus, hogy a jelöltek már a harmadik év vége előtt bocsáttassanak a tanképesítő vizsgálatra? A kongresszus e javaslatot nagy többséggel elveti és ezzel egyszermind a szakosztály 5. javaslatát is.

6. pont. A jelöltek bizonyítványaiban a gyakorlóiskolai működésükre vonatkozó osztályzat is ki legyen mutatva. A kongresszus ezt elfogadja.

A kongresszus által elfogadott pontok így hangzanak: 1. A tanító-jelöltek gyakorlati kiképzése szempontjából gyakorló iskola okvetlen szükséges. 2. A gyakorló iskola a tanítóképző intézethez tartozik. 3. A gyakorló iskola azon iskolák többségének jellegével bír, a melyekben a jelöltek tanulmányaik elvégzése után alkalmazást nyernek. 4. A gyakorló iskola igazgatója a népoktatási kar azon tagjai közül választassék, kik 5 évig működtek és kiváló paedagogiai képzettséget tanusítottak. 5. A jelöltek bizonyítványaiban a gyakorló tanításról nyert osztályzat is benne legyen.

Dr. Málnai M.

A Schweizban megindult mozgalom tanítóképzésünk reformálására.

A zürichi kantonban nevezetes mozgalom indult meg a tanítóképzés terén. Azon alkalomból, hogy a kantontanács új középiskolai törvényt készül alkotni, a zürichi iskolasynodus azt kívánja, hogy azzal kapcsolatosan mondassék ki a tanítóképző intézetek megszüntetése és a tanítóképzésnek a kantonális iskola (gimnázium) és főiskolára való átruházása. Ennek indokolására említették, hogy a tanítóképző a 30-as években csak szükségből alapított, mivel akkor csekély előkészültséggel bíró ifjakat egy-két év alatt az iskolatartás mesterségére kellett tanítani. Csakhamar érezték a tanítók jobb tudományos képzésének szükségességét. A képzőbe való

belépés a sekundar-iskola látogatásához kapcsolattott; 1840-ben a tanítóképző 3, 1861-ben 4 évfolyamúvá tétetett. Azóta tetemesen javítottatt a képezdei oktatás; középiskolai rangot kapott; de a képzés ideje közel 30 év óta nem változott.

A képző intézeti képzésnek egyik tökéletlensége abban áll, hogy míg minden más tudományos hivatásnemenél a szakképzés az általános műveltséget adó képzéstől el van választva, addig a képzőkben mind a két czélt egyidejűleg el kell érni. E miatt szenved úgy az általános, mint a szakképzés; az általános azért, mivel a legfelsőbb osztály néhány tanulója kénytelen rendre távol maradni az oktatástól, hogy a gyakorló iskolában a tanítás gyakorlatába bevezetessék; a szakképzés azért, mivel kevés az idő. Azonfelül 18, 19 éves ifjak még nem eléggé érettek arra, hogy a lélektan, neveléstan, módszertan bonyodalmas tanait, melyek a tanítóképzés hivatásszerű részének alapját teszik, kívánatos módon megérthessék.

Hogy tehát a tanítókkal szemben mai napság fellépő követelményeknek megfelelhessen, a képzést meg kellene hosszabbítani. Ez más okból is igen sürgősen szükségesnek mutatkozik. Az elemi iskolai tanítók igen fiatal korban lépnek hivatalba. Alig 19 évesek; polgári szempontból még cselekvésre képtelenül; választói jog nélkül; oly korban, melyben a jellem még fejletlen, annak a követelésnek, hogy másokat neveljenek, hogy a községben tekintélyes állást foglaljanak el, nem képesek megfelelni. A tanítótól az utóbbi évtizedek óta sokkal több kívántatik, mint azelőtt. Kívánjuk, hogy az iskolán kivül a dal- és tornaegyletet vezesse és a felnőttek egyéb művelődési törekvéseit előmozdítsa; sok továbbképző iskola keletkezett s kívánatos, hogy még több ily iskola jöjjön létre. Így gyakran megesisik az, hogy az ifjú tanító nálánál idősebbeket kénytelen oktatni. Ilyenkor aztán nevelői komolyságot nem várhatunk. Az iskola becsülete és tekintélye követeli, hogy az ifjúság nevelése nemcsak tudományosan és gyakorlatilag képzett, hanem jellemben is érett férfiakra bizassék!

E bajokon ugyan lehetne segíteni az által, hogy a képző intézeti oktatás ideje legalább egy évvel megtoldatnék. Az iskolai synodus azonban a nézetben van, hogy nem a tanítóképzői oktatási idő kiterjesztésében van a tanítóképzés helyes reformja, hanem abban, hogy a képzés a kantonális és a főiskolába áthelyeztessék, úgy hogy amaz az általános, emez a szakki képzésről gondoskodják, éppen úgy, a mint ez theológusoknál, orvosoknál stb. régóta történik.

A leendő tanítók elkülönítése más fiatal emberektől a 15—19 év közötti fontos korban csak a tanítóképző keletkezése története és a benne követett kettős czél által van igazolva. A tanítóra nézve abból különféle hátrányok származnak. Megnehezíti neki az életben való helyfoglalást; gátolja őt más hivatásbeliekkel való érintkezésben és számos félreértésre és tanítóról meg iskoláról keletkező barátságtalan itéletekre ad okot.

Ellenben más tudományos hivatásnemeknek közös elő- és kiképzése a kantonális és főiskolán jönnek bizonyult és senki sem állítja, hogy orvosok, theológusoknak stb. az elkülönített képzés javukra válnék. Azonfelül reá lehet mutatni arra, hogy a sekundar-iskolai tanítók kiképeztetésüket már 25 év óta a főiskolán kapják s hogy a tanítói kar és tudo-

mányosan képzett más hivatásbeliek közötti kiegyezés felé tett ezen első lépés jó gyümölcsöket teremtett.

A javaslatba hozott összeolvasztásnak még más előnye is volna. A zürichi kanton tanügye a szükséges egységesség híjjával van. A nép- és felső iskolák tanítói között ür tátong, mely közös iskolai kérdésekről folytatott tanácskozások alkalmával igen nagy mértékben érezhető. Valamennyi iskola tanítóinak egységes kiképzetése, mely nem minőségben, csupán fokozatban különböznék, áthidalná amaz ürt. A felsőbb iskolák tanítóinak is előnyükre szolgálna, ha a népiskolai tanítókéhoz hasonló methodikai képzésben részesülnének.

Suppan Vilmos.

I R O D A L O M.

Hazai lapszemle.

Népnevelők Lapja. 4. 5. számában Ujfalussy Sándor, lapunknak munkatársa, a „Tanítóképzés bajairól“ ír érdekes figyelemre méltó cikket, a melyben a tanítóképzés gyakorlati iránya mellett tör lándzsát. „Ki kell vetköztetnünk a tanítóképzést túlságosan humán irányából, hogy gyakorlatiassá tegyük, és be kell vinnünk a gyakorlatias képzést a népiskolába a nép 12—16 éves gyermekei közé“. Ez okból: „a négy osztályú tanítóképző intézeteket 5 osztályúakká kell tenni s az így nyert idő mind a gazdaságtan, kertészet, nemzetgazdaságtan, a kereskedelem elemei, a házi ipar és a tanítói foglalkozás tanulására, gyakorlására fordítandó; a rajz több órát nyerne s iparrajz irányban volna tanítandó“. „A házi iparágok megtanulása végett a tanítók részére póttanfolyamok tartandók és társadalmi mozgalom indítandó meg a készült cikkek piacának biztosítására“. Abban teljesen egyetértek cikkíró urral, hogy a népiskolának a nemzeti vagyonosodást is elő kell segíteni; s ezen cél elérésére tanítóképzőink is tehetnek valamit, többet, mint most. De ez csakis úgy lehetséges, hogy intézeteink az egyes vidékek speciális körülményeit tekintetbe véve, a gyakorlati tárgyak egyikét, vagy másikat, sőt ezeknek is bizonyos ágát művelnék kiválóan. A munkának ez az észszerű felosztása nem forgácsolná szét az erőt és időt, nagyobb gyakorlati ügyesség szerzését tenné lehetővé és semmivel sem róna nagyobb terhet a növendékekre a mostaninál, sőt könnyítene rajtuk. Azonban ezen tárgyak oktatásánál szigorúan betartandónak vélem azon határt, a hol a szakoktatás kezdődik. A tanítóképzés egyéb szakok szolgálatában nem állhat, s a gyakorlati tárgyak oktatásának más célja nem lehet, mint a nép- és ismétlő-iskola követelményeinek megfelelni. Szól ezután cikkíró a tanítóképzésnek egyéb bajairól, a melyek általánosan ismeretesek lévén, helyszüke miatt csak azon nézetét említjük fel, hogy „leendő tanítóink az erkölcsi nevelést gyakorlatilag alig tanulják“, miben vele tökéletesen egyetértünk. Lényeges hibája ez gyakorlati kiképzésünknek, semmivel sem kisebb fontosságú az önálló fegyelmezésben való kiképzés a módszerezésnél!

Nagy L.

Ugyancsak a *Népnevelők Lapja* 11. és 12. számában Király Károly „Készüljünk!” czím alatt ír egy cikket, a melyben a szakfelügyeleten és a magyar nyelv tanításán kívül az egyetemes tanítógyűlésre tételül ajánlja a tanítóképzés, illetőleg a képzőintézeti tanárképzés ügyét, mert míg ezt meg nem javítják a „tanítóképző-intézeti reformokról beszélni üres szalmacséplés“ (?!). A többek között azt is mondja: „Egy képezdei tanárnak nem szaktárgyat, hanem szakmódszert kell tanítania“; ezért: „a képezdei tanárság kvalifikációjához nem elég tudományosság, ismeretgazdagság, ernyedetlen munkásság és példás magaviselet, hanem megállapodott férfiaság is“. Azután a paedagogiumról szólva azt mondja: „—ez a szervezet a képezdei tanári kvalifikációnak nem tökéletes terrenuma. Hiányozni fog majd belőle a legszükségesebb kellék a gyakorlatiasság és mindenek fölött a megállapodott férfiaság.“ Végre oda lyukad ki a dolog, hogy a tanítóképző tanárokat egyszerűen a tanítóság elitjéből válogassák össze, legföljebb ezt engedi meg: „Kivánjanak meg az ilyenektől külön vizsgálatot, a legszigorúbbat; de 8—10 évi gyakorlati működés és élettapasztalat hiányával bíró (sic!) tanítókat, nevelő képezdei tanárokat én képzelnem nem tudok“. Milyen egyszerű megoldása a dolognak! Nem kell képzőintézeti tanárképzés, majd nő az a tanítóképző tanár magától is, minden szakra, még gondozni sem kell! Ha nem is sok a tudománya, szorgalma, de legyen főattribútuma a „férfias megállapodás“! Szaz a megállapodott, talán már meg is házasodott férfi húzza 8—10 évig a segédtanárság jármát, míg „rendes“ lesz belőle! Megköszönnék ezt a mi megállapodott tanítóink! Hogy a dolog érdeméhez is szóljak, nézetem szerint az a körülmény, hogy vannak tanítókból lett kitünő képzőintézeti tanáraink nem okolja meg, hogy egyáltalában ne képezzünk tanárokat, hanem csak azt, hogy ne zárjuk el ez állást tanítóinktól. Ha csak nem akarjuk a tanítóképző-intézeteket továbbra is „asylum“-nak megtartani, legyen rendszeres tanárképzésünk. Egy erre szolgáló magasabb intézetből természetesen tanítóinkat nem lehetne kizárni, valamint azt is akadályozni, sőt inkább elő kellene segíteni, hogy, ha majd ez az ügy rendezve lesz, egy összeállítandó országos képzőintézeti tanárvizsgáló bizottság előtt tanúságot tévén úgy tudományos képzettségükről, mint tanítói ügyességükről, képzőintézeti tanárokkul alkalmaztassanak. *Nagy L.*

Iskolai szemle. 3. sz. Horváth József, egyesületiünknek egyik jeles tagja, szintén a „Tanítóképzés bajai“-ról értekezik. Czikkének nagyobb részében Ujfalussy Sándornak előbb ismertetett cikkével polemizál, majd ezt mondja: „Ha baj van, nem az irányban és nem általában a tervben; hanem abban van, a mit túlterhelésnek neveznek, ez a tengeri kigyó felüti fejét itt is; abban van továbbá, hogy a gyakorlati tárgyakra nem lehet mindenben jártas, szakképzett tanerőket alkalmazni. Elsőben hát a túlterhelésen, még pedig úgy a növendékeket, mint a tanerőket illetőleg kellene segíteni; azután pedig szakerőkről gondoskodni. Azon kellene gondolkoznunk, miképen lehetne kevesbíteni az elméleti tárgyak anyagát s a gyakorlati tárgyak közül is melyek azok, mikre nagyobb szüksége van a tanítónak s mik hagyhatók el, mint kevésbé szükségesek vagy olyanok, miket a tanító magától is elsajátíthat később“. Valóban érdekes és szükséges volna most, közgyűlésünk és tan-

tervünk revíziójának küszöbén beható fejtegetés tárgyává tenni, hogy mennyiben van tanítóképző-intézeteinkben túlterhelés, és ha van, mik annak okai?

Nagy L.

Protestáns Egyházi és Iskolai Lap. 8., 9., 10. 11. számában **Fabricsy János** ismerteti behatóan népoktatásügyünk 1889. évi állapotát; kiterjeszkedik nemcsak a miniszteri jelentés adataira, hanem a népoktatásügynek minden nevezetesebb mozgalmára, közbe-közbe szövéen élvezetesen, érdekesen saját reflexióit, tapasztalatait. Sajnáljuk, hogy lapunk szűk tere nem engedi egy-némely, például a tankönyvek gyártására, a vallásitanításra vonatkozó érdekes megjegyzéseit részletesen ismertetnünk; de azt mégis kiemeljük, hogy egyesületünk keletkezéséről és első évi működéséről teljes jó akarattal, sőt melegséggel emlékezik meg. „A tanítóképző tanárok egyesülete és hivatalos közlönye a „Magyar Tanítóképző“ hivatva van egyrészt a tanítóképzők testvéries egyesülését s lehetőleg egyértelmű működését felekezeti külömbiség nélkül létesíteni, másrészt a tanítóképzésnek életrevaló fejlődését biztosítani. Kár, hogy különösen a felekezeti tanítóképző tanárok túlnyomó része idegenkedik az egyesülettől.“ Majd buzdítja a tanártársakat egyesülésre s ezzel végzi szavait: „Csak félre mindkét részről az elfogultsággal!“

Nagy L.

Ethnographia. I. évf. 1. füzet. Szerkeszti **Dr. Réthy László.** Organuma a nem régen megalakult néprajzi társaságunk. Hézagpótló és fontos nemzeti célért működő folyóirat, méltó tanítóképző intézeteink meleg pártolására. Közli az 1889. október 27-én alakuló közgyűlésen tartott beszédeket és felolvasásokat. **Dr. Réthy L.** a székelyekről írott cikkében történelmi kutatásai alapján kimondja, hogy a székelyeket nem Árpádkori királyaink telepítették oda, hanem helyfoglalásuk előbb történt, mint a pannoni magyarságé és így mint külön történeti faj, Erdélynek legrégebb lakossága. **Hermann A.** egy hazai néprajzi muzeum alapítását sürgeti. Közli továbbá **Charles G. Leland** levelét a néprajzi társasághoz; a társ. gyűléseinek jegyzőkönyveit, népnyelvi adalékokat s a társaság szervezetét. Tanítóképző tanáraink nagy mértékben elősegíthetnék a néprajzi társaság által kitűzött célt, egyrészt, ha maguk gyűjtenének néprajzi adatokat, tárgyakat, másrészt különösen, ha buzdítanák erre a leendő tanítókat.

A társulat tagdíja 3 frt. Jelentkezhetni **Dr. Hermann A.** titkárnál (I., Attila-utca 47. sz.)

Evangelikus Népiskola. 3. sz. Bibliái fejtegetése a „Mennynek és földnek teremtője“ tételnek. **Laushek J.** kegyeletes megemlékezés az ág.-ev. egyház újabb halottairól. Módszertani cikkek a közönséges törtek osztásáról s a besz.- és ért.-gyakorlatokról. Helyes és sikeresnek ígérkező indítvány a 25 éves emléklap érdekében **Mészáros J.**-től. Művészet és valóság. **Bancsó A.** Egyházi énekek **Döröcskei** és **Tóth István** tollából. Egyike a legtartalmasabb legélénkebben szerkesztett felekezeti tanügyi lapoknak s méltán megérdemli, ama rokonszenves pártolást, melyben részesül. Előfizetési ára 2 frt; megjelenik Sopronban.

Kalauz. Kath. paed. folyóirat. IV. évf. 1. sz. Nagyszombatban. Szerkeszti **Regéczy József.** Előfizetési ára 2 frt. **Mayer Béla** a vallásos

és vallásnélküli nevelő rendszereket állítja szembe egymással. Békesi Emil igen érdekes paedagógiai és irodalmi emléket közöl: Szt. István intelmét Imre herceghez. Van-e az evangéliumokban paedagógia? cz. a. Dr. Steinberger Ferencz polemizál bírálójával, Békesivel. Dreisziger F. a néptanítók anyagi és szellemi állapotát vázolja alaposan írt, a tárgyat kimerítő figyelemre méltó cikkében; bebizonyítja, hogy a tanítók önképzésének erős akadályát nyomorult anyagi viszonyaik, szakfelügyelet stb. képezik. Népiskoláink belélete a XVIII. század III. negyedében. A változatos és gazdag könyvszemlében Regéczy József ismerteti Dr. Kellner L. és Salzmann K. fordított s Ember J. és Deme K. eredeti műveit. Bevezetésképpen sajnosan és méltó elítéléssel emlékezik meg paedagógiai irodalmunk szegénységéről s ama megróvándó viszonyokról, melyek szerint eredeti tanügyi munkák kiadására nálunk nem igen akad vállalkozó. A ki tanítóink és tanáraink közül ír — még egy Felméri Lajos is, maga kénytelen kiadni művét. Ajánlja egy oly paed. társaság szervezését, mely a „Természettudományi Társulat“ példájára megkönnyítené nagyobb beesű paedagógiai szakmunkák kiadását. A Kalauz jelenleg egyike legjobb, legalaposabb tudományos tanügyi folyóiratainknak.

Felméri Albert.

Külföldi lapszemle.

Revue pédagogique. Kiadó: Delagrave Ch. könyvkereskedése. Páris, 1889. November havi szám. Az első két cikk a „közoktatással a kiállításon“ foglalkozik s az Egyesült Államok és Anglia, Norvég-, Dán-, Finn- és Oroszország kiállításait ismerteti. Finnlandból mintegy 30 iskola állított ki főleg kézimunkákat: len-, selyem- és gyapjúkészítményeket, díszes toiletteczikket; a fiúiskolák fa- és vaskészítményeket, mely utóbbiak ott kötelezőleg tanítatnak. Innen van az, hogy ott a földműves kését stb. maga állítja elő. Hasonírányú munkákat küldtek a képzőintézetek. Azok közül három 500 db. fa- és fémmunkát állított ki. Megemlítendő még a szépirási, gyorsírási és rajzminták. Az 1870-ben Helsingforsban alapított „középponti iparművésziskola“ tus- és tollrajzokat, építménymintákat, virág-tanulmányokat stb. állított ki. E kiállítást az ország fényképábrái zárják be. Az 1889. decemberi szám. Az első két cikk „A francia elemi oktatást az 1889-ki kiállításon“ ismerteti. Az első cikk szól az „Esplanade des Invalides-téren elhelyezett mintaiskoláról“ és „Páris város iskoláiról“. A mintaiskola egy falusi iskolát tüntet elő. Párisnak van 127 kisdudóvodája (école maternelle) 25,570 gyermekkel; az 1888. évi kiadás 3.6 millió frankra rügött. Elemi iskola ugyanez évben 365 volt 110,381 növendékkel a kiadás 19.85 millió volt. A tanítói személyzet 3,434 tagból állt. Ezután leírja az ismertetés az óvóintézet és képzőintézet berendezését. A népnevelési intézetek kiállítását a szajnai két képzőintézet és pedig az auteuilli fiú- és batignoli nőképzőintézet kiállítása rekeszti be. Az elsőnél megemlítendő a tanítójelöltek által készített domborműtérkép a Mont-Blancról, melyen a tanulók által a szünidők alatt gyalog végzett út vörös vonallal van megjelölve. Érdekes cikk: „Az iskolai játékok kérdése a tanító és tanítónőképző intézetekben“. Ismertető elmondja,

hogy a közoktatási miniser Daryl M. Fülöp „Renaissance physique“ című munkáját véleményadás végett az igazgatók és igazgatónőknek megküldötte. A legtöbb intézet megragadja az alkalmat, hogy a testi nevelés fölötti véleményének kifejezést adjon. A nagyobb része megegyezik abban, hogy a testgyakorlatnak nagyobb tér engedendő, de más oldalról konstatálja, hogy a képzőintézetek növendékei a testgyakorlatokban nem teljes lélekkel vesznek részt, s egyúttal ajánlja, hogy azokat játékok séták stb. által vonzóbbakká kellene tenni. A következőkben a fiúképző-intézetek számára 62, a nőké számára 54 játék sorolattik fel, azon intézetek megjelölésével, melyek az egyes játéknemeket ajánlják. (E tárgyra bizony mi is több figyelmet fordíthatnánk!) *Somogyi Géza.*

Paedagogium. Szerk. Dr. Dittes Fr. Lipse. Klinkhardt kiadása. „A felekezeti iskolák követeléseiről.“ Dr. Frohschammer J. tanár Münchenben. Író cikkének elején azon sok nyomort festi, melyeknek a vallásos vakbuzgóság évszázadokon át okozója volt. Rövid történeti áttekintést nyújt a legrégebb időktől napjainkig. Majd így szól: „A XVIII. században úgy látszott, hogy jobbra fordult, hogy humánusabb s azért keresztényiebb idők következnek. A tudomány, a természet és történelem jobb megismerését idézte elő, a babonát megostromolta. A modern állam is kezdte magát az egyházi és theológiai befolyásolástól lassanként felszabadítani. „Már kezdett a remény éledezni, hogy a népek életének emberesítése és valódi keresztényi írástétele sikerülni fog.“ A XIX. század elején visszaesés állt be. „A mint a XVII. században az ellenreformáció, úgy lett volna most az ellencivilizáció keresztül viendő.“ „Igy állt elő a felekezeti iskolák követelése.“ „Minden tudomány a nép számára felekezeti alakban átdolgozandó és tanítandó. Író szerint az egész terv célja Németország katolikus népe szellemének nemzeti talajából való kitépése és romanizálása. Más felekezet orthodox férfainak saját álláspontjuk érdekében hasonló tendenciáik vannak. A felekezeti iskolák követelésének alapjául a „vallásos közönyösség“ hozatik fel. Ez ellen író Krisztus és az evangelisták példáját hozza fel. Majd az állam és egyház eltérő feladatait fejtegeti. Az állam feladata polgárainak földi, az egyházé tagjainak földöntúli boldogságán munkálkodni. Az állam feladata különböző felekezeti polgárai között az egyetértést fenntartani és a hol az veszélyeztetnék, közbelépni, a nép mivelődését előmozdítani. Az iskola feladata az embertársak egyenjogúságának elvét világos öntudatra juttatni. A felebaráti szeretetnek keresztényi tanát teljesezésre juttatni. Ez által sokkal inkább elkerülhető, hogy az iskola ne legyen „Isten nélkül“, mint a felekezeti gyűlölködések terjesztése által; nem gondolva meg, hogy az által a helyett, hogy az emberiség boldogításának előmozdítója legyen, inkább a népek ostorává válna. „A latin nélküli felsőbb polgári iskolák.“ E rovat alatt szerkesztő a címbe jelzett célra Düsseldorfban megindított lap bevezető cikkét ismerteti. A hivatolt iskolák „valami érthetőt kívánnak tanítani, a mit a mi jó középosztályunk, a mi német polgárságunk az élet forgandó viszonyai között értékesíthet és kihasználhat.“ „A tanítás középpontján álljon a német nyelv.“

Somogyi G.

Rheinische Blätter für Erziehung und Unterricht. Alapította Diesterweg Adolf 1827-ben; szerkeszti Dr. Bartels Frigyes, a gerai pol-

gári iskolák igazgatója. Megjelenik a majnai Frankfurtban. Folyó évi január-februári füzetéből kiemeljük a következő cikkeket: 1. „Diesterweg mindenkoron!“ Írója arra emlékeztet, hogy f. évi október 29. Diesterweg születésének 100-dik évfordulója lesz. 2. „A porosz néptanítók korpótlékai.“ A falusi tanítóknak 750 márka (= 450 ft) minimumát (szabad lakás és fűtés mellett) csekélynek találja Poroszországban „az iskolák és kaszárnyák hazájában“. Sok falusi tanító fizetése a minimumot föl nem éri. 10—10 szolgálati év után 100—100 márka évi fizetés-javítás jár. Feltűnő az aránytalanság, a lelkészi és tanítói fizetések közt. Az ev. lelkészek fizetésének minimuma 25 évi szolgálat után 3600 márkára növekszik. A városi tanítók fizetésének (900—3000 márka) harmadát a lakás veszi igénybe. 3. „A porosz néptanítók tudományos képzésének fejlődése.“ I. Frigyes Vilmos porosz király egymaga 1800 iskolát állíttatott. Franke intézetében tanítóképző is volt (1695-től kezdve), de ez sem fedezhette a nagy tanítóhiányt. Az 1722-ki fejedelmi pátens szerint „egyházfiaknak és falusi tanítóknak a szabókon, takácsokon, kovácsokon, kerégyártókon és ácsokon kívül semmi más mesteremberek ne fogadtassanak el“. Az 1738-ki leirat ezt mondja: „Falvakon az egyházfn és tanítón kívül egy szabó sem tűressék!“ 1740-ben Poroszországban s tartományaiban 17,000 népiskola nagyobbára mesteremberek vezetése alatt állott. Időközben tanítóképző intézetek keletkeznek Stettinben, Berlinben, Boroszlóban stb.; és mégis az 1779-ki rendelet azt mondja: „hogy ha a rokkant katonák közt olyanok akadnának, kik olvasni, számolni és írni tudnak és falusi tanítóságra alkalmasak, de egyébként is kifogástalanok, ezeket különösen a király által díjazott állomásokra alkalmazni kell“. Majd felmerül a tanítóvizsgálat. Itt-ott (Brandenburg) a lelkészek teljesítik a tanítóképzést, kik egyébiránt „örültek, ha rokkant katonát, szabót, éjjeli őrt vagy pásztort találtak a tanítói állásra. A helyi lelkész előtt tett vizsgálat is rendszeren jól sikerült.“ (Magyarországon még a legközelebbi 80-as években is volt ilyen tanképesítés. Egyiknek oklevele egyebek közt így szól: „tanítói képességének jeles tanúságait adta“, melynek alapján „hivataljába beigtattott.“ N. N. lelkész.) Később (1801) már rendeletileg meghagyatják, hogy „a tanító mindent (kézi mesterséget stb.) kerüljön, a mi gondját a tanítástól elvonná és őt lealacsonyítaná; ezért minden tüzlettől eltiltatik. Különösen Pestalozzi szelleme hirtelen felszaporította a tanítóképző intézetek számát Németországban. De a tanítóképzés útjába csakhamar reakció kerül felülről s azt évtizedeken át háborgatja. A reakció nyíltan küzdött „az általános emberképzés“ szelleme (Diesterweg) ellen s 1854. a híres Regulatívakkal egyházfelekezeti dresszurává akarja változtatni a tanítóképzést. Poroszországban már 1826-ban egy miniszteri rendelet azt kívánja hogy a tanítóképző intézetekben „elbocsátó“ vizsgálatok tartassanak, továbbá, hogy a tanítóképző intézeti igazgatók az iskolákat látogassák. A gyermeki kézimunka érdekében 1889. szeptember 30-án Hamburgban tartott IX. kongresszuson Rissmann tanító ajánlta a munkatanítást, mint a mely nemcsak az életben értékesíthető, hanem az oktatásnak is kiváló elősegítője: ügyesíti a kezet, szaporítja s határozottá teszi az ismeretet, fejleszti az akaratot, izlést és önérzetet. Azonban a tanítók

s tanulók mai teendői mellett a munkatanítás kötelezővé nem tehető az iskolában, már annyiban sem, a mennyiben a tanítók túlnyomó részének képzettsége a munkatanításra még ki nem terjed, bár a lipcei tanítóképző intézet az 1889. évi 3 havi tanfolyamban már 127 tanítót tett munkatanításra képessé (?). A hannoveri tanítóegyesület gyűlésének egyik felolvasása „szabadságról mint a népiskola áldásos fejlődésének alapfeltételéről“ szól. Ott van — úgymond — szabadság, hol az állam a tanügyet törvényileg rendezte; hol a tanítói hivatal fontossága elismerésben részesül; hol a tanító állása nem kivételes, hanem másokkal egyenlő köteleességekkel s jogokkal bir; hol az iskolaügyet nem úr önkénye vezeti, hanem barát tanácsa (tanfelügyelet!); hol a tanítónak önálló véleménye lehet vallásoktatási ügyekben is; hol a tanító oktat és példát ad, kormányoz és szeret.

Fabrizy J.

Rövidre fogott nagy kérdések.

II.

A németországi paedagógiai irodalom meglehetősen gazdag az olyan művekben is, a melyek egyes nagyobb nevelés- és oktatástani kérdésekre vonatkozó dispositiókat tartalmaznak. Az ily fajta német művek közül a legjobbak közé sorolhatjuk Patzner művét, a mely Langensalzában jelent meg. Azon véleményben, hogy mind a neveléstan, mind a magyar nyelvtan tanárainak jó szolgálatot teszünk az által, hogy eme 200 paedagógiai dolgozatnak dispositióját magába foglaló könyvre felhívjuk a figyelmüket, közlünk belőle néhány becesebb vázlatot itt — ha nem is éppen teljesen a szószerint való fordításban:

1. Mi a célja a történeti oktatásnak a népiskolában és miként kell és lehet ezen célt megközelítenünk?*

I. Bevezetés: A történelmet korántsem lehet egyszerűen csak a tények és az események pusztá halmaza gyanánt tekintenünk; mert az voltaképen nem más, mint az emberiség fejlődésének a képe, a melynek alakulását örök, isteni törvények irányozzák.

II. T á r g y a l á s :

A) Miben áll a célja a történeti oktatásnak ?

1. Tárgyi szempontból véve abban, hogy a növendékek előtt, az ő szellemi fejlettségüknek megfelelő módon előadjuk élőszóval a történelemnek azon mozzanatait, a melyek a gyakorlati szempontokat tekintve is nagy jelentőséggel birnak s a hazaszeretet ápolására is alkalmasak.

2. Alaki szempontból véve pedig akkor lesz a célnak megfelelő a történeti oktatás, ha az

a) a növendékek értelmi erőire fejlesztőleg hat, b) a kedélyvilágnak nemesítését eszközli c) és az erkölcsi akaratérőnek megizmosodását előmozdítja.**

* Motto: »A történetnek a legjava azon lelkesedésben rejlik, a melyet bennünk föléleszthet.«

Goethe.

** Már C i c e r o is kimondta, hogy a történelem megvilágítja az értelmet, nemesíti a szívet és az akaratérőt szép és nemes célok megvalósítására irányozza és sarkalja.

B) Mi kívánatik meg ahhoz, hogy ezen czélokat megközelíthessük?

1. Oly tanító, a ki történelemben eléggé járatos és érte lelkesedni is képes és a ki

2. az elbeszéléshez jól ért, azaz:

a) a ki az egyes történeti órákra jól elkészül és nem hanyagolja el még az írásbeli előkészületet sem; mert csak így lehet a tanító alkalmas arra, hogy a történeti eseményeket saját szavaival, szabadon, helyesen előadhassa;

b) a ki érhetőleg és világosan tud előadni; nem szabad tehát soha sem oly kifejezéseket használnunk, a melyeket növendékeinkkel előbb meg nem értettünk, fel nem fogattunk; nem szabad a közlő tanalakat a kelletén túl kiterjeszteni, hanem a növendékek figyelmének kimerülte előtt fel kell azt a kikérdező tanalakkal váltanunk; ügyelnünk kell arra, hogy elbeszélésünk minden egyes része szerkezetileg helyes, a logika törvényeinek megfelelő legyen és a kellő helyes hangsúlyozással adasék elő;

c) a ki az események előadásánál vigyáz az egyszerűségre, mellőzvé a nehézkes szerkezetű mondatokat, és kikerülvé a bonyodalmas viszonyoknak kellő előkészítés nélkül való szem elé állítását.

d) a ki az eseményeket meleg érdeklődéssel tudja kidomborítani és nem erőlködik azon, hogy olyan hangulat hassa át szavait, a melynek megfelelő érzelmeknél nincsen;

e) a ki a valóságnak megfelelőleg képes a történetben előforduló jót és gonoszt nevelői szempontból véve is helyesen megvilágítani;

f) a ki ért a szemléltetésnek mind külső, mind benső úton való eszközléséhez és nem sajnálja a fáradságot sem a történeti szemléltetési eszközök egybegyűjtésénél, sem pedig azon munkásságnál, a mely az egyes lelki állapotok, emberi jellemvonások, kedélybeli állapotok stb. tanulmányozásához és megértéséhez megkívánatik.

III. Befejezés: Ezen pontok eléggé igazolják azt a tételt, miszerint a történeti oktatás sikere egyes egyedül a tanító egyéniségétől és annak lelkiismeretes munkásságától függ. (Kehr után.)

2. Miként lehet az olvasókönyveket a történeti oktatás eredményének biztosítása czéljából felhasználni?

I. Bevezetés: A czélszerűen írt olvasókönyveknek minél több oly olvasmányt kell magukba foglalniok, a melyeknek olvastatási és tárgyi kezelése által az egyes ismeretágak körében a növendékekkel már közölt tananyagot fel lehet eleveníteni és ki lehet egészíteni.

II. Tárgyalás:

A) A jó olvasókönyvek a már közölt történeti ismeretek felelevenítésére használandók fel.

1. Jó segítségére lehetnek a tanítónak a történeti oktatásra nézve az oly történeti olvasmányok, a melyek az egyes történeti mozzanatokat alaposan, érdekfejlesztőleg, és a figyelmet lebilincselő módon beszélik el. Az ily történeti olvasmányoknak a tanító által történhető felolvasása, avagy szabadon való elmondása erősen támogatja a tanítás sikerét, a megtanultaknak felelevenítését.

2. A növendékek a jó történelmi olvasmányok olvasgatása közben az előszóval előadottakat alaposabban felfoghatják, az olvasmánynak tárgyi kezelése alkalmával pedig az elbeszélés közben hallott fogalmakat és gondolatokat világosabban megérthetik és így könnyebben egyesíthetik azokat lelküknek képzetvilágával. A jól írt történelmi olvasmányok egyébként nemesítőleg hatnak még a növendékek előadási képességére is.

3. Az olvasókönyvekben előforduló, történelmi tartalmú költemények olvastatása nagyban előmozdíthatja a növendékek érdeklődését mind a történelmi alakok, mind a fontosabb események iránt; mert a költők rendszerint élénkebb színekkel szokták gondolataikat kifejezni és így jobban hozzá tudnak férni a minden jó és szép iránt fogékony lelkekhez.

4. Hogy a történelmi olvasmányok olvastatása és tárgyi kezelése a már elvégzett történelmi anyag helyes ismételtesére szolgáljon szükséges, hogy a történelmi tartalommal bíró olvasmányokat tervszerű egymásutánban olvassuk oly módon, hogy az egyes olvasmányok a megfelelő történelmi fejezetnek elvégezése után kerüljenek sorra. A történelmi olvasmányok tárgyalása alkalmával különös figyelmet kell fordítanunk az egyes tények, nevek és az évszámok ismételtesére és a tanulók lelkében való megszilárdítására, és arra, hogy az elbeszélés szép formában történő előadása által mélyebb hatást gyakoroljunk a növendékek lelkületére.

B) A történelmi olvasmányok olvastatása közben a történelmi órákon között ismereteknek a kiegészítése is eszközlendő.

1. A jó történelmi olvasmányok a legtöbb esetben oly részleteket is tartalmaznak, a melyek a történelmi eseményeknek és alakoknak megvilágításához igen sokkal hozzájárulhatnak; de a melyekre a tanítónak a történelmi órákon kiterjeszkednie még sem lehetséges.

2. Ezért helyesen cselekszik a tanító, ha a történelmi órákon előadottakkal kapcsolatban levő történelmi olvasmányokat egytől egyig mind sorba veszi akár leírások, akár jellemrajzok stb. legyenek is azok. Így p. o. ha Hunyadi Mátyásról szólott a történelmi órán, akkor a reá következő órákon, mindazon olvasmányokat el kell olvastatnia, a melyek az Olvasókönyvben Hunyadi Mátyásra vagy korára vonatkoznak.

3. Hogy azonban a történelmi tartalommal bíró olvasmányok csakugyan kiegészítőleg hathassanak a történelmi oktatásra nézve, szükséges:

a) hogy a térképet gondosan használja a tanító minden olyan részletnél, a melyben földrajzi dolog is fordul elő;

b) hogy az olvasmányokban levő neveknek helyes kiejtésében és leírásában is gyakorolja a gyermekeket;

c) hogy a növendékek előtt ismeretlen kifejezéseket és fogalmakat a lehetőségig megmagyarázza;

d) hogy az olvasmányok tartalmát a növendékekkel ismételtesse, először csak oly módon, hogy hozzájuk csak rövid feleleteket kívánó egyszerű kérdéseket intézzen, később azonban úgy is, hogy eléjük két-három mondat összekötésére ösztönző összetett kérdéseket is adjon.

Befejezés: Ha a tanító hozzászoktatja növendégeit az olvasókönyvek történelmi olvasmányai által — a komolyabb olvasmányok iránt való érdeklődéshez és belevezeti őket az ily nem tisztán csak szépirodalmi

értékkel bíró művek élvezetébe, akkor a legbiztosabb alapokra fekteti a növendékekben felébresztendő önművelődési hajlamot, a melynek mellözése és elhanyagolása pedig az iskola legnagyobb hibája volna.

Beck után: —é—y.

EGYESÜLETI ÉLET.

Meghívó.

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének választmánya április hó 14-én este 6 órakor Budapesten az „István főherceg“ vendéglő külön helyiségében ülést tart. Az ülés főtárgya lesz a közgyűlés előkészítése. Az ülést a fővárosi tanítóképző intézeti tanárok összejövele követi, a melyre úgy a főváros, mint esetleg a vidék összes állami és felekezeti tanítóképző intézetek tanárainak és tanítónőinek s a tanítóképzés barátainak szives megjelenése tisztelettel kéretik.

Kelt Budapesten, 1890. márczius 17-én.

Az elnökség.

A márczius 17-én tartott választmányi ülés jegyzőkönyve.

Jelen vannak: Péterfy Sándor, mint elnök, Nagy László, mint jegyző, Bánóczy József, Herrmann Antal, Komáromy Lajos, dr. Kovács János, Kun Alajos, Léderer Ábrahám, dr. Málnai Mihály, Radó Vilmos, Sebestyén Gyula, Tóth József választmányi tagok. Zirzen Janka távollétét kimentette.

A mult ülés jegyzőkönyve hitelesítettik.

Nagy László titkár és szerkesztő jelenti, hogy a kiadó a választmány által a kiadói szerződésbe felvett módosítások ellen nem emelt kifogásokat, de a szerződés a szerkesztőtől nem függő akadályok miatt eddig nem volt aláírható. — A választmány felszólítandónak határozza a kiadót a szerződés mielőbbi kiállítására és az egyesület részéről az aláírással az elnökön és felelős szerkesztőn kívül megbizzza Herrmann Antalt és Radó Vilmost.

Nagy László titkár jelenti, hogy a közgyűlés idejére és tételeire vonatkozó javaslatait eddig csak öt tanári testület küldötte be, ú. m. a bajai, dévai, iglói és zilahi állami és az eperjesi ág. ev. tanítóképző intézetek testületei. — A választmány elhatározza, hogy a tanári testületek javaslatait, a nyilatkozók kis száma miatt, nem veszi részletes tárgyalás alá, hanem felhívja a testületeket, hogy javaslataikat legkésőbb április 10-ig beküldeni sziveskedjenek; mert az idő és tételek megállapítása a legközelebb tartandó választmányi ülésnél tovább, a közgyűlés kellő előkészíthetése érdekében, nem halasztható.

Elnök előadja, hogy a tanterv és tanképesítés tételeinek kitűzésére vonatkozólag még a mult évi húsvéti első közgyűlés határozván, a választ-

mány azoknak részletes tárgyalásába már most, a tanári testületek javaslatainak beérkezése előtt, bocsátkozhatik, sőt ez ügyben most határozni nemcsak jogos, hanem szükséges is, hogy a tagok mielőbb tájékoztassanak a tantervnek a közgyűlésen tárgyalandó tételei felől. Radó Vilmos megjegyzi, hogy a tanítóképzés ügyét a mult közgyűlés már tárgyalta és azon határozatot is hozott; mindazáltal e tételnek, mint a tantervvel szorosan összefüggő ügynek, ajánlja újból való kitézését. — A választmány elhatározza, hogy a mult évi közgyűlés határozata alapján, a tantervre vonatkozó és a vele szorosan összefüggő tételek megállapításába belebocsátkozik. Hosszú eszmeesere után azon nézetének ad kifejezést a választmány, hogy mielőtt a részletkérdéseket illetőleg az egyes tantárgyak tervezetei elkészítettetnének, előbb a tanterv revíziójánál követendő azon alapelvek pontos megállapítása szükséges, a melyek szerint és alapján a részletes tervezet kidolgoztatni fog. Mivel azonban ugyanazon közgyűlésen az eljárás mind a két része nem kivihető, elhatározzatik a legközelebb tartandó közgyűlésre csak az alapvető tételeknek kitézése. Ezen elvi megállapodások után a választmány a következő tételeknek kitézését határozza el:

1. Helyes-e a tanítóképzésben az általános és szakképzés között jelenleg fennálló viszony? Nem volna-e célszerű a tantervet úgy átalakítani, hogy a szoros értelemben vett általános kiképzés az első három évfolyamban befejeztessék és a negyedik évfolyam csak a szorosabb értelemben vett szakműveltség kifejtésére és gyakorlati kiképzésre fordítottatnék s az egyes tantárgyakkal a növendékek legfeljebb az elemi módszer részletes kidolgozása szempontjából foglalkoznának?

2. Mikép volna a gyakorló iskola szervezete átalakítandó, hogy a tanítóképzés céljainak megfelelőbb legyen?

3. Legyen-e a felvételi vizsgálat általánosan kötelező? És ha igen, mik legyenek a vizsgálat feltételei és követelményei azokra nézve, a kik törvény által előírt bizonyítványt hoznak s a kik magánúton készülnek?

4. A tanképzés ügye. Ez ügyben a mult évi közgyűlés alkalmával határozat hozatott ugyan, azonban, mivel ezen kérdés részletes megoldása a tanterv módosításával szorosan összefügg, tárgyalásra kitézetik s megbízatik Radó Vilmos újra e tételnek előadásával.

A választmány elhatározza, hogy a tételek közöltetvén a tanártestületekkel, hivassanak fel, hogy a mennyiben a tantervnek egyéb ügyeit is kitézni jónak látnák, javaslataikat a többiekkel együtt a fent jelzett határidőig beküldeni sziveskedjenek. Egyúttal kéressenek fel a testületek, a választmány által fent kitézött tételeknek mielőbbi beható tárgyalását megkezdeni, hogy munkálataikat a választmány június hó előtt ne csak kézhez kaphassa, hanem azokat kinyomatván, az előadóknak feldolgozás végett kioszthassa.

Herrmann Antal a kormánynak egy intézkedésére hívja fel a választmány figyelmét. Ismeretes dolog, hogy a folyó évi január hó 5-én 80,816. sz. a. kelt, a köztisztviselők minősítéséről szóló belügyminiszteri magas rendelet, míg a különböző szakintézeteket, mint a gazdasági, ipari és kereskedelmi középfokú iskolákat a középiskolákkal egyenlő rangúakká teszi, addig az elemi tanítóképző intézeteket kizárja. Ezen rendelet által

a tanítói oklevél és a tanítóképző intézetek erkölcsi tekintélye, kulturális értéke nem hogy növeltetik, de el sem ismertetik. Az ügyre nézve szintén károsnak találná, ha a magas miniszterium által a rajztanárképzés reformja ügyében összehívott ánkétnek a tanítóképzőkre vonatkozó határozata teljesítésbe menne. Kérde, nem szándékozik-e a választmány az újabban felmerült eseményekkel szemben a tanítóképzés tekintélyének megóvása érdekében lépéseket tenni. — A választmány tárgyalás alá vévén ez ügyet, elismeri ugyan, hogy a középiskolákban, mint csupán általános műveltséget nyújtó iskolákban, több tárgyban adott kiképzés foka meghaladja a tanítóképző intézetekét, de másrészt a tanítóképző intézetekben több, a szellemre nagy mértékben művelőleg ható tárgy tanítatik és gyakoroltatik alaposan, a mely a középiskolákban elő sem fordul. Ezért, ha ezen a dolog természete szerint egymástól egészen eltérő célú két iskola között az oktatás minőségét nem is lehet szigorúan összehasonlítani; a mi a lélek pallérozottságát, erkölcsi műveltségét illeti, a színvonal mivel ~~csupán~~ áll hátrább a középiskolából kikerült ifjakénál. E tekintetben még inkább megállja helyét, sőt határozott fölénnyben van azon szakiskolákkal szemben, a melyeket a belügyminiszteri magas rendelet felemlít. A választmány méltán czélszerűtlennek tartja tehát a tanítókra és a tanítóképző intézetekre a nagymélt. belügyminiszter úr a köztisztviselők minősítésére vonatkozó intézkedését, míg azon hogy a különböző szakiskolákat, ú. m. a közép kereskedelmi, ipari és gazdasági iskolákat a középiskolákkal egyenlő rangúaknak kvalifikálja, addig a tanítóképző intézeteket egyenesen kizárja. A választmány az egyesületi alapszabályoknál fogva köteletségének tartja a tanítóképző intézetek érdekeit mindenkor, úgy jelen alkalommal is megóvni, s annyival inkább bizik teendő lépésének sikerében, mert a magas kormány a tanítók önkénytelenségi jogának megadásakor és az 1890-iki költségvetés indokolásában a tanítóképző intézeteket a középiskolákkal egyenlő értékű iskoláknak, „egyenrangú“-aknak, nyilvánította. A választmány tehát elhatározza, hogy ez ügyben a kellő lépéseket meg fogja tenni, s megbizza Herrmann Antalt és Miklós Gergelyt, hogy a jövő választmányi ülésre ez irányban részletes javaslatot terjesszenek be.

Nagy László felhívja a választmány figyelmét arra, hogy az egyesületnek Hetey Gáborral, a „Magyar Tanítóképző“ volt felelős szerkesztőjével szemben elvállalt pénzbeli kötelezettségei vannak; ajánlja, hogy a választmány tegyen ezeknek mielőbb eleget. A választmány felhatalmazza az elnökséget, hogy ez ügyben intézkedjék.

Budapest, 1890. márczius 17-én.

A fővárosi tanítóképző-tanárok újabb összejövedele.

A központi választmánynak legutóbb, f. hó 17-én tartott ülését kedélyes estély követte — épen úgy, mint a mult alkalommal.

Ott voltak: Tóth József, pestmegyei tanfelügyelő, Molnár László, Suppan Vilmos, tanítóképző-intézeti igazgatók, Péterfy Sándor, a tanítóképző-tanárok orsz. egyesületének elnöke, Mokos Gyula (Pápáról),

Ujvári Mihály (Csáktornyáról), Bartoniek Géza, Dr. Herrmann Antal, Hollós Károly, Komáromi Lajos, Dr. Kovács János, Kún Alajos, Léderer Ábrahám, Dr. Málnai Mihály, Miklós Gergely, Nagy László, Radó Vilmos, Sebestyén Gyula, Sztankó Béla, tanítóképzői tanárok: egy híján épen annyian, mint a multkor.

Csakhamar megindult a felköszöntések árja is (akár csak a multkor), a szellemes köszöntetők bőves-bőven találván alkalmatosságot az éltetésre. A kalendárium óramutatója „Sándor“ és „József“ felé igyekezett, vendég is volt kettő, . . . távollévő is akadt elég, kik szintén nem maradhattak éljenek nélkül, szóval epikai hitelben nem volt hiány.

A felszólalások közül említük meg a Tóth Józsefét, ki a tanfelügyelői intézményről szólván, a népoktatási intézetek egységes felügyeletének szükséges voltát fejtegette meggyőző hangon, szép nyelvezettel. Rámutatott az újabban tán a kelletinél is többet hangoztatott szakfelügyeletből eredhető bajokra is.

Miklós Gergely a munkamegosztás elvéből indulva ki, főleg a polgári iskolák szempontjából látja szükségesnek a mostani rendszertől való eltérést, míg Tóth J. ezzel szemben inkább a tanfelügyelői körök megalakításának a híve, mely territoriális rendszer ép úgy megfelelné a munka megosztásnak, a mint nem veszélyeztetné a felügyelet egységes voltát.

Péterfy szellemesen hivatkozott a legjobb tanfelügyelőre: a tanítói lelkiismeretre.

Nem érdektelenek voltak Tóth József és Péterfynek a népiskola és középiskola viszonyát fejtegető felszólalásaik sem. Abban állapotunk meg, hogy a hibát mindenki magában keresse. Jó is lenne az, csak az a „szálka-és gerenda“-féle mondas oly igaz ne volna, s ha az e féle — megannyi határvillongási bajok kutatására nem állana a mult század egy hamiskás dalának figyelmeztetése:

Nem jó mindent pápaszemmel —
Tanda rida, ridi dom,
Hanem olykor csak félszemmel,
Ujjaink közt . . . hm, hm, hm!*

(Prózában így mondanák: néha legjobb az embernek debreczeni szemet csinálni.)

Még csak egyet. A multkor a diszsonáneciák feloldásáról szoltam. A konzonánsoknak a feloldáson kívül még egy szép szerepet juttat a harmonia tudománya. Ezek készítik elő amazokat, hogy a széthangzás hatásos, kellemes legyen. Bár minden vitát provokáló eszme e barátságos beszélgetés összhangzatában készítettödnék elő, úgy a mint arra e második összejövetel is követendő, szép példát adott.

Sz.

* A toll pölyhös vége?!

Szedőgyerek.

A KÖZGYÜLÉS ELŐKÉSZÍTÉSE.

A tanártestületek által beküldött javaslatok.

Baja. A tanári testület javaslatai: 1. A f. évi közgyűlés tartassék meg vagy a g u s z t u s hó utolsó harmadában, vagy halasztassék n o v e m b e r elejére, a mint a választmány jónak látja. 2. A közgyűlésre kitűzött tételek közül helyesli a követ-

kezőket: *a)* A gyakorló iskola és gyakorlati kiképzés. *b)* A tanképesítés és első helyen: *c)* A tanterv módosításának ügye.

Déva. A tanári kar a következőket határozza: *a)* A közgyűlés megtartására legalkalmasabb időül július első napjait (pl. 5-től kezdve) tartja, ha azonban akkor valamely ok miatt nem volna megtartható, akkor november elejére óhajtja kitérni a közgyűlés idejét, de semmi esetre sem az orsz. tanítói gyűlés idejére, mert az zavarólag hatna közgyűlésünk lefolyására, melynek pedig, mint legelsőnek, lehető legimpozánsabban, legnyugodtabb méltósággal kell lefolyania. *b)* A közgyűlés tárgyalandó tételeiül a vál. által javasoltakat legsürgősebbeknek tartja, de ezeket megtoldja még néhányal, a melyek, ha mind le nem tárgyalódnak is, igen jó, ha állandóan evidentiában maradnak: Kitézendő tételekül javasolja tehát: 1. Gyakorló iskola és gyakorlati kiképzés; 2. tanképesítés; 3. tanterv módosítása; 4. a tanítóképző-intézeti szakfelügyelet; 5. szolgálati pragmatika; 6. tanárképzés ügye. *c)* A tételek közül jelenleg egyikről sem, se általában, se részletesen véleményt nem mond, míg biztosan nem tudja, hogy melyek kerülnek a közgyűlés elé. Épen azért a tanári kar kéri a t. választmányt, hogy a véglegesen kitérített tételeket sziveskedjék minél hamarább szétküldeni az egyes tanári testületekhez.

Eperjes. A „Magyar Tanítóképző“-nek február havi számában közzétett felhívás folytán bátorkodunk mi is hozzájárulni a választmány ama határozatához, hogy egyesületünk közgyűlése akkor tartassék, a mikor a IV. egyetemes tanítógyűlés; czélszerű lenne közgyűlésünket amazt megelőzőleg egy-két nappal előbb megtartani. A tételeket illetőleg véleményünket még e hó folyamán fogjuk előterjeszteni. Gamauf György. Fabriczy János.

Igló. A következő megállapodások történtek: 1. A közgyűlés idejéül f. évi augusztus havának második felében egy alkalmas időpont tűzessék ki. 2. A megvitandó tételekre nézve csatlakozik a tanári testület a választmánynak f. évi február 17-én tartott ülésében tájékoztatóul jelzett négy tételhez s az esetleg még ezeken felül választandó tételek kijelölését a választmány belátására bízuk.

Székely-Keresztúr. A tanári kar az első közgyűlés idejéül a f. évi július 5-től 10-ig terjedő időköz kitérését tartja legezészerűbbnek. Ugyanis: *a)* Tanácskozásaink népeesebbek lesznek, mint lennének az egyetemes tanítógyűlés alkalmából, midőn az ide-oda tervezett kirándulásokban a képzőintézeti tanárok közül is sokan vennének részt, úgy hogy a szaküléseken alig jelennének meg, mások, mint a fővárosiak, az előadók, meg néhány igazgató. *b)* Inkább valószínű, hogy ezen időre azok is felrándulnak, a kik családjaikat később furdőre akarják vinni. *c)* Mindnyájunk emlékében élénken fognak élni a tanév eseményei, megbeszélést igénylő részletei. *d)* Egyes határozatokra, a mennyiben a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter írchoz felterjesztendő közgyűlési határozatok is hozatnak, még az új tanév megnyitásáig miniszteri intézkedés is történhetnék. *e)* Végül már augusztus hó 20-a után, mert a „Népnevelők Lapja“ közlése szerint az egyetemes tanítógyűlés megtartása augusztus végére tervezetik, a tanítóképző igazgatók és tanárok az új tanév megnyitásának előkészítésévnél több irányban el vannak foglalva.

Zilah. A tanári kar válasza:

1. Az idei közgyűlés idejéül legezészerűbbnek találja augusztus hó második felét (18—22. napjait) megállapítani. 2. A közgyűlés tárgyaiul a következő tételeket ajánljuk: *a)* A képezdei növendékek felvétele; *b)* a tanterv módosítása; *c)* a gyakorló iskola és a gyakorlati kiképzés; *d)* a tanképesítés; *e)* a képezdei tanárok képzése és képesítése.

E kérdések alapos megvitatását, az ezekben való higgadt megállapodásokat az első pontban jelzett időhöz mérten elegendőnek tartjuk.

3. A tantervre nézve pedig már most, általánosságban véve, a következőket jegyezzük meg: A bevezető vezérelvek észszerűen vannak felállítva és gyönyörű szabatosággal körvonalazták. Egészben véve maga a tanterv is jó, alapos körültekintéssel készült és igen becses didaktikai és methodikai útmutatásokat tartalmaz. Főbb vonásokban véve azonban a következő változásokat óhajtánánk rajta: *a)* A sikeresebb gyakorlati képzés tekintetéből a részletes módszertant a gyakorló iskola tanítója tanítsa. Ilyenmő elfoglaltatása alatt ötlet egy a végzett negyedéves növendékek közül mellé alkalmazott segéd helyettesítse, vagy helyettesítsék rendre a negyedéves növendékek. Ez esetben aztán a paedagogia tanára a II. évi tanfolyamon a lélek- és gondolkodástanra, a III. évi tanfolyamon pedig a neveléstanra 1—1 heti

tanórával több időt fordítson a jelenleginél. *b)* A német nyelv tanulása csak fakultatív legyen, esetleg az osztályok összevonásával és a tanórák kevesbítésével a két alsó osztályban. *c)* A számtan tanmenetének akként való módosítása kívánatos, hogy a közönséges számtan előbb teljesen befejeztessék és csak ezután következze az algebra. *d)* A történelem tanítására és pedig úgy a világ-, mint a hazai történetre több idő fordíttassék akár a tananyagának évfolyamonkénti szélszerűbb beosztásával, akár a tanórák szaporításával. *e)* A zongorából csak annyi taníttassék, a mennyi előkészítésül szolgálhat az orgonajátszásra. A hegedűre és orgonára azonban, úgyszintén az egyházi énekek tanulására az eddiginél nagyobb figyelem és gond fordíttassék. *f)* A gazdaságtan tantervéből a szántóföldön és istállóban való gyakorlatok, mint a tanítóképezde czéljaira nem tartozók, hagyassanak ki.

OKIRATTÁR.

Az áll. polg. tanítóképző int. kvalifikációja.

A magyar kir. belügyminiszter 1889. évi 80,816. sz. a. kelt következő körrendeletet bocsátotta ki. (Kivonat):

A köztisztviselők minősítéséről szóló 1883. I. t.-cz. a hivatali állásokhoz megkivántató kvalifikációt, vagy bizonyos szakvizsgák letehetéséhez való jogosultságot a középiskolai képzettség kimutatásához köti. Az illetékes minister urakkal történt megállapodások után rendeletileg megjelölni kívánom mindazon nem katonai és nem kereskedelmi iskolákat és tanfolyamokat is, melyek kétségtelen belső értékük és a dolog természete szerint fő- és algymnáziumok vagy reáliskolákkal tanértékre nézve jogosan egyenrangúaknak tekinthetők és amelyekben szerzett ismeret bizonyos alsóbb hivatali állások tekintetében a törvény intenzíóinak megfelelően kvalifikációként megnyugvással ép úgy elfogadható, a mint a katonai vagy kereskedelmi iskolák és tanfolyamok végzése a törvény szigorú értelmezése és világos szavai szerint is elfogadtatik.

Ezen elvből kifolyólag a főgymnáziumot vagy főreáliskolát végzett egyénekkel egyenlő elbírálás alá esnek:

1. A gazdasági tanintézetek. 2. Azon gyógyszerészek, kik 6 gymnáziumi osztály elvégzése és 3 évi gyakornokoskodás után a kinevezett állami vizsgáló bizottságok előtt tették le a gyakornoki vizsgát. 3. A minősítési törvény szempontjából tanérték tekintetében a középiskolákkal egyenrangúaknak nyilváníthatnak továbbá a következő tanintézetek: *a)* a budapesti I. ker. állami polgáriskolai tanítóképezde (az ugyanezen intézettel kapcsolatos elemi iskolai tanítóképezdét ide nem értve); *b)* budapesti iparművészeti iskola; *c)* budapesti állami közép-ipariskola; *d)* brassói állami közép-faipariskola; *e)* kassai állami gépészeti közép-iskola; *f)* az alsó-kubini állami polgáriskolával kapcsolatos közép-kereskedelmi iskola; *g)* Zombor szabad királyi város közép-kereskedelmi iskolája; *h)* a nagyváradi nyilvánossági joggal felruházott közép-kereskedelmi iskola.

Budapesten, 1890. évi január hó 5-én.

A lapszerkesztésről szóló miniszteri rendelet.

A nm. vallás- és közoktatási magy. kir. miniszter úr a kir. tanfelügyelőkhöz 1890. február hó 17-én 486. eln. sz. a. a következő rendeletet intézte: A tanügy érdekében szükségesnek tartom a tanfelügyelőséget további megfelelő eljárás czéljából figyelmeztetni, hogy a népiskolai közoktatásról szóló 1868. évi XXXVIII. t.-cz. 141. §-ában a tanítók mellékfoglalkozására vonatkozó rendelkezést a legszigorúbban kívánom betartani. Különösen kiemelem, hogy a lapszerkesztést is olyan foglalkozásnak tekintem, a melyet, ha nem is zár ki a tanítói állás, de a melyet a tanítók mégis az iskolai felsőség engedelmével vállalhatnak el. Felhívom tehát a tanfelügyelőséget, hogy a felügyeletére bízott iskolák tanítóit a legszigorúbban utasítsa, hogy a mindenféle lap szerkesztéséhez szükséges, hogy esetről-esetre hozzám még olyan időben folyamodjanak,

mikor a szerkesztés elvállalására vonatkozólag még semminemű kötelezettséget nem vállaltak, mert ha esetleg az engedély megtagadását látnám szükségesnek, azt az illető minden kötelezettsége daczára is megtegenderém. Szükségesnek látom végül megjegyezni azt, hogy politikai lap szerkesztéséhez ezentúl egyáltalában nem fogok engedélyt adni.

Engedélyezett tankönyvek.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter a f. é. január 1-től kezdve a következő tankönyveket engedélyezte:

1. A tanítóképző intézetek számára:

H. Kiss Kálmán. Mezei gazdaság- és kertészettan. 3. kiadás. (Dobrovzsky és Franke.) Dr. Emericzky Géza. Tapasztalati lélektan. 4. kiadás. (Dobrovzsky és Franke.) A tanári könyvtárak részére való beszerzésre ajánlotta: dr. Thomes. Flora von Deutschland, Oesterreich und der Schweiz in Wort und Bild für Schule und Haus. (Gera Untermhaus, Verlag von F. E. Köhler 1886. 4 kötet, ára 53 марка.) Sebestyén Gyula. A magyar nemzet története, polg. fiúiskolák számára. (Méhner V. kiadása). Szavaló könyv (Budapest, Méhner V. kiadása). A vall.- és közokt. miniszter az összes középiskolák és népoktatási intézetek ifj. könyvtára számára leendő megszerzésre ajánlotta. (Folytatása következik.)

VEGYESEK.

Képzőintézeti hírek. *A zilahi magy. kir. állami tanítóképző* ifjúsága folyó évi február hó 8-án a városháza nagy termében saját zenekarának felszerelésére és részben jótékony célra táncmulatsággal egybekötött ének-, zene- és szavalati estélyt rendezett. Az estély műsora volt: Magyar táncok (Chován K.), zongorán előadták Kálmán Mór és Pingiczter István. Keringő (Nádor Gy.), előadta az ifjúsági zenekar. Népdalegyveleg, előadta az ifj. énekkar. Salamon átka (Szász K.), szavalta Elekes Sándor. Il trovatore (Verditől), előadta az ifj. zenekar. Zengjen a dal (Zsasskovszky E.), előadta az ifj. énekkar. Az orr (Peterdi S.), szavalta Végh Mihály. Trio Faust című opera dallamaiból, előadták: Sennyei József zenetanár, Ecsedi Zoltán, Ecsedi Jenő, Lakatos Sándor. Török-induló (Mozárt F.), előadták: Taraszovics János, Végh Mihály, Ecsedi Jenő, Ecsedi Zoltán, ifj. Nagy Sándor és Lakatos Sándor. Magyar táncok (Beleznay A.). Magyar induló (Kéler B.), előadta a zenekar. — A szép számmal megjelent helyi és vidéki közönség pártolásával ifjúságunk mind erkölcsi, mind anyagi tekintetben szép sikert aratott. Közli: *Soós Antal*, tanár.

— *A losonezi állami tanítóképző „Gönczy-kör”* 1890. évi márczius hó 15-ikén, az intézet zenetermében ünnepélyes közgyűlést tartott, a melyen a város intelligens közönségének jelenlétében a következő tárgyak adattak elő: Honfi imája. Zsasskovszky E.-től. Énekelte a kör énekkara. Emlékezés 1848 márczius 15-ödikére. Irta és elmondta Adámffy V. Nemzeti dal. Petőfi S.-től. Szavalta Szügyi L., minden versszakot nyomban visszhangoztatott és ismételt a kör énekkara — Huber K. szerint. Népdalegyveleg. Előadta a kör zenekara. Van-e egy marok föld? . . . Petőfi S.-től. Szavalta Tóth J. Ha én veled szóba állnék . . . Ábrányi K.-től. Énekeltek: Kis Ö. és Osváth R., hegedűn kísérték: Zatykó B. és Perné S., zongorán: Holics E. Viharban. Dürner-től. Énekelte a kör énekkara. Az isaszegi esata. Jókai M.-től. Elmondta Deák K. Mohácsi koldus. Nyizsnyai G.-től. Énekeltek: Adámffy V., Bucsán P., Geese A., Kiss Ö., Tóth J., Percz Gy., Zorkóczy J. és Osváth R. Rabköltő. Pongrácz E.-től. Szavalta Osváth R. Harczi dal. Szentirmay E.-től. Énekelte a kör énekkara. Anyanyelv. Ábrányi E.-től. Szavalta Olajkár S. Kossuth-nóta. Lányi E.-től. Énekelte a kör énekkara, a kör zenekarának kísérete mellett. Hymnus. Erkel F.-től, organakísérettel s hozzákötve: a Marséillaise, zenekar- és zongorakísérettel. Előadta a kör ének- és zenekara. — A kör ezen díszülésén az ifjúság magyar hazafias érzületének nyilvánulásai iránt élénk érdeklődést és minden pont iránt nagy tetszést mutatott a nagy számmal megjelent díszes közönség.

— *A csurgói állami tanítóképző intézet* épülete alapkövetételének 10-ik évfordulóján a csurgói „Iskolai Szemle” közli az alapköbe zárt iratot, a melyből megértjük, hogy a csurgói tanítóképző-intézet 1869. év október 15-ik napján nyílt meg a ref. egyház gimnáziumi épületének egyik termében és az egyház által átadott néhány mellékhelyiségben, Bárány Ignác igazgató vezetése alatt. Ezen helyiségben állt fenn az intézet 1880-ig, a mikor az intézet helyiségei az egyház birtokába visszabocsáttattak. Az új épület, Gönczy Pál közbenjöttével, gróf Festetics György és különösen a város áldozatkészsége következtében épült fel. Az építési költségek 24,000 frtot tettek ki; 1880. augusztus hónapban készült el az épület. Az intézet kebelében 21 évi fennállása alatt a következő nevezetesebb személyváltozások történtek: Bárány Ignác igazgatót Czibor Mór váltotta fel, a ki 1883-ban meghalt és helyébe a mostani igazgató, Mátray Gyula neveztetett ki. „Adja Isten, hogy ezen intézet a magyar kultúra érdekében oly áldásos működést fejtsen ki ezután is, mint eddig tevő!”

A képzőintézeti zeneoktatás reformálása. A vallás- és közoktatásügyi miniszterium február hó végével arra hívta fel a közoktatásügyi tanácsot, hogy tegye tanulmányozása tárgyává azt a kérdést, nem volna-e czélszerűbb az egyházi ének tanítását a tanítóképzőkben az intézet zenetanáira bízni s nem az intézetben kívül álló zeneoktatókra. Kívánatosnak tartja egyszersmind, hogy a tanács az egyházi ének- és zeneoktatásra tantervet dolgozzon ki, állapítsa meg ezen tantárgy heti óráinak számát s végül nyilatkozzék a felől, hogy az egyházi énekből és zenéből külön oklevél adassék-e, vagy ezen tárgy osztályzata a tanítói képesítő okmányba jegyeztessék be. A közoktatási tanács az ügyet tanulmányozás és javaslatlattel végett egy albizottságnak adta ki. Nem volna-e czélszerű az ügyben tanítóképző szaktanárainkat is meghallgatni?

— **A rajztanár-képzés reformja és a tanítói oklevél.** A rajztanár-képzésreformja ügyében tartott ánkét tárgyalásáról a napi lapok a következő közleményt hozták: „Gróf Csáky Albin miniszter tavaly tudvalevőleg a rajztanár-képzés reformját is napirendre tűzte s a kérdés megbeszélésére nagy bizottságot is hívott össze. S most már megindult a részletes tárgyalás és eszmecsere is. A kiküldött albizottság ugyanis e napokban kezdte meg tanácskozásait, Szalay Imre miniszteri tanácsos elnöklete alatt. Jelen voltak: Klamarik János miniszteri tanácsos, dr. Lutter Nándor főigazgató, Keleti Gusztáv rajztanár-képző igazgató, Gyertyánffy István és Suppan Vilmos tanítóképző igazgatók, Schulek Frigyes és Várdai Szilárd tanárok. A bizottság meghallgatta a rajztanárképző tanári testület által kidolgozott emlékiratot és ennek fonalán haladva, a következő megállapodásokra jutott. A polgári iskolai rajztanároktól ugyanazon képesítés követelendő, mint a középiskolaiaktól; a képesítő vizsgálatokhoz rendszerint csak érettségi bizonyítvánnyal bíró egyének bocsáthatók, de a rajz terén kiváló képességet tanúsító oly jelölteknek, kik csak a hatodik osztály bizonyítványának vagy tanítói oklevélnek vannak birtokában, az a kedvezmény nyújtandó, hogy általános műveltségüket bizonyos elővizsgálat által igazolhassák.”

A IV. egyetemes tanítógyűlés tárgyaitra és idejére vonatkozólag eddig 53 tanító-egyesület nyilatkozott. Ezek között általános (megyei) tanító-testület 21, szabad egyesület 15, ev. ref. tanító-egylet 10, ágost. ev. tanító-egylet 4, róm.-kath. tanító-egylet 2, izrael. tanító-egyesület 1. Az egyetemes gyűlés idejéül júliust ajánlja 13, augusztust 36 egyesület; az egyetemes gyűlés ellen nyilatkozott egy tanító-testület (a kolozsmegyei).

Értekezlet az érettségi vizsgálatok ügyében. Gróf Csáky Albin vallás- és közoktatásügyi miniszter a középiskolai érettségi vizsgálatokhoz kiküldött miniszteri biztosokat és kormányképviselőket értekezletre hívta egybe abból a czélből, hogy az érettségi vizsgálatokra és a középiskolai oktatásra vonatkozó tapasztalataikat, nézeteiket előadják. Az értekezleten igen érdekes eszmék és javaslatok merültek fel, a melyeknek egy részét tanítóképzésünk terén is figyelembe kellene vennünk. Ilyen az az indítvány, a melyet Beöthy Zsolt többek nevében terjesztett elő, s a mely az értekezlet elvi helyiségében részesült, t. i. hogy a magyar irodalom, a magyar történet és Magyarország földrajza behatóbban taníttassanak. Kívánatosnak mondatott, hogy a tanulók a magyar remekírókat nagyobb terjedelemben olvassák, de az irodalom tanítása ne annyira bíráló, mint inkább lelkesítő legyen; a tanárok a tanulók stílusára és helyesírására több gondot fordítsanak; határozatba ment, hogy a nyelv-

újtásra és orthológiára vonatkozó kitérések a magyar nyelvtanokból kihagyassanak; a kormány buzdítson és támogasson oly vállalatot, mely a tanintézetek tájékoztatásául, az érettségi vizsgálaton való kidolgozásra alkalmas tételeknek egy bő gyűjteményét boesá-taná közre. Ilyenmü gyűjteményre a képesítő vizsgálatok számára nekünk is szükségünk volna; törekedni fogunk lapunk útján, a mennyire terünk megengedi, ilyen összeállítani. Szükségesnek mondatott, hogy a történeti tanításnál a geográfiai ismeretek ébren tartására és kibővítésére mindenkor igénybe vessék a térkép is; hiány van oly magyar történelmi tankönyvekben, a melyek kellő tekintettel volnának a kapcsolatos világtörténeti eseményekre. A köztisztviselők minősítéséről szóló törvény esetleges revíziója alkalmával kivánatos volna azon alsóbb állások számát lejjebb szállítani, a melyeknél eddig érettségi bizonyítványt követeltek, mert a jelenlegi állapot a követelmények színvonalát lesüllyeszti. A középiskolai tanárképzésre vonatkozólag lényeges reformot nem ajánlott az értekezet. A „Pesti Napló“-ban azonban azt a hihetetlennek látszó hírt olvassuk, hogy a miniszter a gyakorló gimnáziumot meg akarja szüntetni s annak helyiségében tanári internatust létesíteni. Az értekezet a középiskolai tanárok továbbképzéséről is kívánt gondoskodni, a mennyiben azt az óhaját fejezte ki, hogy a vidéken működő középiskolai tanároknak időnként alkalom adassék, hogy tanulmányaikat a tudomány újabb haladásának megfelelőleg a fővárosban egy fél vagy egész évig kibővíthessék. Ha ez megvalósulna, kívánni fognának, hogy e tanfolyamokból tanítóképző intézeti tanáraink se zárassanak ki! Szükségesnek mondatott, hogy a tanárok számára tudományos kézi- és segédkönyvek szerkesztését az akadémia közreműködésével vegye a kormány gondjaiba. De arra, vajjon ki gondol, hogy tanítóinknak még nagyobb szüksége van segédkönyvekre?

Az osztrák püspöki kar és az osztrák népoktatásügy. Az ausztriai episzkopatus képviselőiben Schönborn bibornok az urakháznak bizottsága előtt nyilatkozatot olvasott fel, a mely a népoktatási törvényeknek kilátásba helyezett módosítására vonatkozólag a következő javaslatokat foglalja magában:

1. A nyilvános népiskolák olykép szervezendők, hogy a katolikus gyermekeknek lehetővé tétessék, hogy ez iskolákat rendszerint a más hitfelekezeti gyermekekkel való összeelegyedés nélkül látogathassák.
2. A katolikus népiskolákban valamennyi tanító katolikus legyen, kik katolikus tanítóképző intézetekben kiképeztevének, a katolikus vallástanításra is kell, hogy képesítést nyerjenek.
3. A tanítóknak ily iskoláknál való alkalmazása esetén a katolikus egyház közegeinek kellő befolyás biztosítandó, hogy az alkalmazandók megfelelő működéséről bizonyosságot szerezzenek.
4. A vallásoktatás a tanító működésének igénybevételével kibővítendő; az oktatás többirésze a tanterv, oktatási rendszer, taneszközök, stb. akkép intézendők, hogy az egész egységes viszonyban álljon az iskola katolikus jellegéhez.
5. A katolikus népiskolák és tanítóképző intézetek felügyelete tekintetében lehetővé kell tenni az egyháznak, hogy a konfessionális jelleget határozóan megóvja és előmozdítsa. — Gautsch közoktatásügyi miniszter erre a következőleg válaszolt: Mínthogy a katolikus lakosság vallási érdekeinek ápolására hivatott püspöki kar eme kijelentése tartalmának fontosságára való tekintettel, a kormány részéről komoly és behtó tanulmányozást igényel, nem fogja elmulasztani, hogy a minisztertanácsban erről jelentést tegyen és annak határozatát kikérje.

IV. KIMUTATÁS

az egyesület pénztárába fizetett tagdíjakról.

1889 re 1 frtot fizettek, mint a „Magyar Tanítóképző“ előfizetői:

Bakos Kálmán, Krätschmar Béla, Lénhardt Károly, Mikula Antal, Sztankovits Alajos, Sztankovits János.

1889-re 2 ft félévi tagdíjat fizettek:

Bellányi Tivadar (I. részlet), Bene Gyula (II. részlet), Boeskay Gyula (II. részlet), Gamauf György, Gaál Imre, Józsa Károly (II. részlet), Léderer Ábrahám, Nágel Sándor (II. részlet), Petrovác István, Piller György (II. részlet).

1889-re 4 frt egész évi tagdíjat fizettek :

Bod Péter, Czöndör Sándor, Bartholomaeidesz Adél, Kardhordó László, Peres Sándor, Staub Lénárd, Sz. Szabó József, Ujj Bálint.

1890-re 2 frt I. félévi tagdíjat fizettek :

Dr. Bartsch Samu, Bene Gyula, Boeckay Rudol, Fabriczy János, Józsa Károly, Mesznich Antal, Nágel Sándor, Pap József, Petrovácz István, Scheerer Sándor.

1890-re 4 frt egész évi tagdíjat fizettek :

Angyal Dezső, Csiszár Sándor, Gáspár János, Horváth József, Kuliszeky Ernő, Kun Alajos, Dr. Lázár Gyula, Lázárné Kasztner Janka, Liber Etelka, Mátrai Gyula, Molnár László, Nagy Károly, Nagy László, Pilder Mária, Samu József.

Kelt Félégyházán, 1890. márczius 17-én.

Zajzon Dénes, egy. pénztáros.

Tisztelettel kérjük tanítóképző igazgatóinkat, illetve tanárainkat, szíveskedjenek intézeteik részéről lapunkat becses támogatásukban részesíteni s a tanítói körökben a lap elterjedése érdekében hatni.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

A lapszerkesztő-társakat, a kik lapunkkal a csereviszonyt elfogadni, illetőleg tovább fenntartani szíveskedtek, tisztelettel kérem, hogy lapjukat a „Magyar Tanítóképző” új szerkesztőségéhez (Budapest, Üllői-út 24) ezímezzék.

H. G. Déva. Örvendek egészséged helyreállításának. Kiméld magad! — *L. Zs. Déva.* Köszönettel veszem szíves jó tanácsaidat. Azt az eszmét a választmányban is felvetették, de csak óhaj maradt, mert pénzügyi viszonyaink nem engedték meg két hetenként megjelenő lapnak fenntartását. Népoktatásügyi rovatunkat állandóan fel fogjuk tartani és pedig a mint te óhajtod, gyakorlati irányt fogunk követni. — *P. J. Sopron.* Köszönöm jeles cikkét s önök meleg érdeklődését és támogatását. Önnek feltett kérdésére, mint a közölt jegyzőkönyv mutatja, a választmány adta meg a választ. Most már önön a sor, becses véleményét nyilvánítani! K. urat az ismertetés ügyében levéllel fogom megkeresni. — *b—.* Dehogy dobjunk! Fel fogjuk használni. Egy kis félreértés van a dologban. Mindenkor megtisztelve fogom magam érezni, s ügyünk javára fog válni, ha lapunkat becses cikkeivel felkeresi. — *Cz. S.* gyakorlóiskolai tanító. Zilah. Az ön levele igen meghatott. Valóban sajnálom, hogy ama megjegyzésem önnek, vagy bárkinek önök közül ily nagy szomorúságot okozott; de én azt az ügyet akkor másféleképp nem ítéltettem meg. A róm.-kath. tanítóképző igazgatók fellépéséhez nem volt jogom szólni, mert a 23 közül csak 3 van egyesületi tag. Daczára a rendeletnek, azt hiszem, a gyakorló iskola ügye újjászervezés előtt van, s ez magával fogja hozni a többit. Nyugtasson meg egyelőre ez a remény mindnyájunkat. — *S. G. Znió-Várallya.* Az említett ügy a mult őszzel valóban komolyan szóban forgott, de azóta — tudomásom szerint — teljesen elaludt. Köszönöm a viszonyokat alapon tárgyalt cikkét; a legközelebbi számban hozzuk. Fájdalom, a szemlét nem lehetett egész terjedelmében közölni. Kérjük továbbra is szíves rovatvezetését; hogy azonban hiába való fáradságot ne okozzak, kérem önt, s általában tisztelt rovatvezetőinket, a minket szorosán nem érdeklő dolgokat csak röviden, vagy egyáltalában nem érinteni. — *F. J. Eperjes.* Kérem továbbra is szíves szemlét. — *E. A. Félégyháza.* A legjobb akarat mellett sem voltam képes érdekes cikkét e számba szorítani. Pedig igen sajnálom, mert az ügy most éppen felszínen van. A jövő számban minden esetre! — *M. J. Csáktornya.* Jövőre fogjuk közölni egyes cikkét. Nagy érdeklődéssel várom a megbeszélt ismertetést. — *T. E. Czegléd.* Köszönöm szíves érdeklődését a tanítóképzés ügye iránt. Becses cikkét, habár az elején kissé összevonva is, közölni fogjuk. — *B. J. Fekete-Kelecsény.* Köszönöm a szíves csereviszonyt. Megkapta a M. T. számait? — *Glatz J. Budapest.* Kapta a februári számot?

Felelős szerkesztő: NAGY LÁSZLÓ.